

# RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE : RIDDER RENE VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES : PROF. MR. RIDDER RENE VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

## ENKELE BELANGRIJKE WIJZIGINGEN IN DE TIJDELIJKE HUURWETGEVING

### I. Inleiding

1. In de jaareinde-editie van het *Belgisch Staatsblad* van 1982 verscheen de wet van 30 december 1982 «tot tijdelijke regeling van de huur- en andere overeenkomsten die het genot van een onroerend goed verlenen». De sinds 1975 uitgevaardigde «tijdelijke» huurwetgeving wordt aldus andermaal met een jaar verlengd, zij het opnieuw met een aantal wijzigingen en aanvullingen.

Voor wie in dit kluwen van snel opeenvolgende wetgeving de draad (en de tel?) kwijtgeraakt mocht zijn, is het misschien nuttig erop te wijzen dat, te rekenen vanaf de wet van 10 april 1975, de huidige tijdelijke huurwet van 30 december 1982 reeds de negende in deze reeks vormt: 1) wet van 10 april 1975 (*B.S.*, 16 april 1975); 2) de artikelen 38 tot 40 van de wet van 30 maart 1976 (*B.S.*, 1 april 1976); 3) de artikelen 5 tot 10 van de wet van 24 december 1976 (*B.S.*, 30 december 1976); 4) de wet van 27 december 1977 (*B.S.*, 28 december 1977); 5) de wet van 13 november 1978 (*B.S.*, 29 november 1978); 6) de artikelen 4 tot 6 wet van de wet van 24 december 1979 (*B.S.*, 28 december 1979); 7) de wet van 23 december 1980 (*B.S.*, 25 december 1980); 8) de wet van 24 december 1981 (*B.S.*, 30 december 1981); 9) de wet van 30 december 1982 (*B.S.*, 31 december 1982).

2. Zoals bekend wordt sedert enkele jaren gewerkt aan een definitieve regeling en herziening van de huurwetgeving. Op 30 mei 1978 werd door de toenmalige minister van Justitie, R. Van Elslande, bij de Kamer van Volksvertegenwoordigers een wetsontwerp betreffende de huurovereenkomsten ingediend (*Parl. St., Kamer*, 1977-78, nr. 415/1). In de loop van de parlementaire besprekingen werd dit (te?) ambitieus wetsontwerp echter vrij spoedig in belangrijke mate ingekort (zie *Parl. St., Kamer, B.Z.*, 1979, nr. 120/2) en het ter zake gewijzigde ontwerp omvat nog in hoofdzaak enkele algemene bepalingen betreffende de huur en een regeling van de woninghuur, die als een nieuwe bijzondere vorm van huur in het Burgerlijk Wetboek zou worden ingevoerd (zie het verslag Van Rompaey, *Parl. St., Kamer, B.Z.*, 1979, nr. 120/14, evenals de nadien door de regering ingediende amendementen: *Parl. St., Kamer, B.Z.*, 1979, nr. 120/22).

Ondanks alle formele beloften en intentieverklaringen, is het Parlement tijdens het voorbije jaar er ook niet toe ge-

komen om de bespreking van dit gewijzigde wetsontwerp betreffende de huurovereenkomsten af te ronden. Voor zover bekend ligt het parlementaire werk daaromtrent trouwens reeds geruime tijd stil. Inmiddels hebben de volksvertegenwoordigers B. Cools en L. Van den Bossche het initiatief genomen om over hetzelfde onderwerp een wetsvoorstel in te dienen (*Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 450/1; voor een vergelijking tussen dit wetsvoorstel en het «grote» regeringsontwerp, zie de bijdrage van G. Rommel, «De huurwet Guillaot, het ontwerp Van Elslande en het voorstel Cools-Van Den Bossche. Kritische vergelijking van de fundamente», *R.W.*, 1982-83, ...).

3. Wegens het uitblijven van de definitieve hervorming van de huurwetgeving enerzijds, en anderzijds omdat de bepalingen van de vorige tijdelijke Huurwet van 24 december 1981 op 31 december 1982 verstreken, achtte de regering het noodzakelijk, in het raam van haar beleid van inkomensmatiging en bestrijding van de inflatie, opnieuw een wetsontwerp in te dienen ten einde ook in 1983 de aanpassing van de huurprijzen te regelen, evenals de daaraan verbonden verlenging van de overeenkomsten (zie de memorie van toelichting bij dit wetsontwerp, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/1, blz. 1). Bij afwezigheid van een definitieve regeling ter zake diende te worden vermeden dat na 1 januari 1983 betreffende deze aangelegenheden — prijsregeling en wettelijke verlengingsmaatregel — een juridisch vacuüm zou ontstaan. Dit zou immers het risico inhouden van een onverantwoorde stijging van de huurprijzen en van de beëindiging van een groot aantal huurovereenkomsten door de eigenaars-verhuurders. Dezelfde overwegingen hebben de volksvertegenwoordigers B. Cools en L. Van Den Bossche ertoe geleid om, overigens reeds een maand voordien, een wetsvoorstel over hetzelfde onderwerp in te dienen (*Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 418/1).

Voor dit wetsontwerp, waaruit de wet van 30 december 1982 is gegroeid, heeft de regering dezelfde techniek gebruikt als in de wetten van 23 december 1980 en 24 december 1981. In plaats van wijzigingen aan te brengen in de bestaande wetgeving, zoals voordien gebeurde, werd een geheel nieuw en afzonderlijk wetsontwerp ter goedkeuring aan het Parlement voorgelegd. Ook in het wetsvoorstel van B. Cools en L. Van Den Bossche werd dezelfde wetgevings-techniek gehanteerd.

Als basis voor de besprekingen in de kamercommissie voor Justitie diende de tekst van het door de regering ingediende wetsontwerp. De volksvertegenwoordigers B. Cools en L. Van Den Bossche hebben de essentie van hun wetsvoorstel overgenomen in de amendementen die zij op het regeringsontwerp hebben voorgesteld (zie *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nrs. 440/2-V en 440/6) en die zij tijdens de bespreking daarvan nader hebben toegelicht en verdedigd. Om die reden hebben de auteurs nadien hun eigen wetsvoorstel ingetrokken (verslag Suykerbuyk, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/5, blz. 25).

4. Globaliter mag worden gesteld dat de essentie van de vorige tijdelijke Huurwet van 24 december 1981 in de nieuwe wet van 30 december 1982 gehandhaafd blijft. Ook voor 1983 geldt immers een beperking van de huurprijzen, namelijk ten hoogste het bedrag dat op 31 december 1982 wettelijk eisenbaar was, verhoogd met zes procent (art. 2, § 1). Voorts worden de onder toepassing van deze wet vallende overeenkomsten opnieuw van rechtswege verlengd, ditmaal tot 31 december 1983 (art. 4, § 1).

Ten opzichte van de vorige tijdelijke Huurwet van 24 december 1981 vallen er nochtans een aantal belangrijke wijzigingen en aanvullingen te signaleren (zie hierover o.m. verslag Van Rompaey, *Parl. St., Senaat*, 1982-83, nr. 374/2, blz. 1-4; zie ook het verslag Suykerbuyk, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/5, blz. 30, maar de door de Kamercommissie voor Justitie goedgekeurde tekst verschilt op bepaalde punten van het door de voltallige Kamer aangenomen wetsontwerp). De wijzigingen die zijn aangebracht, hebben betrekking op alle grote onderdelen van de nieuwe wet, met name het toepassingsgebied, de prijsregeling, de maatregel van de wettelijke verlenging en de rechtspleging.

In deze bijdrage zal hoofdzakelijk aandacht worden besteed aan deze wijzigingen en vernieuwingen.

## II. Wijzigingen inzake het toepassingsgebied

### A. Onroerende goederen bestemd voor professionele doeleinden

5. Luidens artikel 1, § 1, eerste lid, van de nieuwe tijdelijke Huurwet van 30 december 1982 is deze wet van toepassing «op alle huur-, leasing- of welkdanige overeenkomsten ten bezwarende titel betreffende onroerende goederen of gedeelten van onroerende goederen dienstig voor bewoning, voor industriële, commerciële, administratieve of professionele doeleinden, met inbegrip onder meer van de vestiging van erfpacht of van het recht van opstal». Bij een vergelijking met de vroegere wetgeving — meer in het bijzonder de sinds de Herstelwet van 30 maart 1976 goedgekeurde tijdelijke huurwetten — valt onmiddellijk op dat in deze bepaling de term «ambachtelijke» vervangen is door de term «professionele». Volgens de memorie van toelichting is deze wijziging doorgevoerd met de bedoeling duidelijk te laten blijken dat alle overeenkomsten worden beoogd betreffende onroerende goederen die dienstig zijn voor de uitoefening van een beroepsactiviteit, zowel de vrije beroepen als de ambachten (*Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/1, blz. 2).

Hiermee wordt het toepassingsgebied van de tijdelijke huurwetgeving merklijk uitgebreid. Het begrip «professio-

nele doeleinden» is immers heel wat ruimer dan het begrip «ambachtelijke doeleinden». De nieuwe wet is aldus van toepassing op alle huurovereenkomsten betreffende onroerende goederen of gedeelten van onroerende goederen die dienstig zijn voor de uitoefening van welke professionele activiteit ook. Dit is onder meer het geval voor de talrijke overeenkomsten waarbij de beoefenaars van de traditionele vrije beroepen (advocaten, notarissen, gerechtsdeurwaarders...) en van de dienstverlenende intellectuele beroepen (vastgoedmakelaars, belastingconsulenten, accountants...) een kantoorruimte huren voor de uitoefening van hun professionele activiteit. Ook de huur door een onderneming van kantoorruimte, van magazijnen of van opslagplaatsen, wordt voortaan door de nieuwe tijdelijke huurwet beheerst, voor zover de Handelshuurwet hierop niet van toepassing is (met alle coördinatieproblemen vanden; wegens het nog onduidelijk geredigeerde artikel 1, § 3). Het hoeft wellicht geen betoog dat de huurovereenkomsten betreffende onroerende goederen die voor ambachtelijke doeleinden worden gebruikt nog steeds onder het toepassingsgebied van de nieuwe tijdelijke huurwet vallen, daar het begrip «professionele doeleinden» dat van «ambachtelijke doeleinden» includeert.

6. Volgens de memorie van toelichting is het nochtans niet de bedoeling om met de vervanging van de term «ambachtelijke» door «professionele» het toepassingsgebied van de tijdelijke huurwetgeving te wijzigen en dient de opsomming van mogelijke bestemmingen in artikel 1, § 1, eerste lid, van het wetsontwerp — dat ongewijzigd door het Parlement werd goedgekeurd — trouwens als enuntiatief te worden beschouwd (*Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/1, blz. 2). Bij ieder van deze beweringen kan nochtans een ernstig vraagteken worden geplaatst. Het moge best de bedoeling geweest zijn om met de vervanging van de term «ambachtelijke» door «professionele» het toepassingsgebied van de tijdelijke huurwetgeving niet te wijzigen, maar het kan niet worden ontkend dat de tweede term een ruimere inhoud dekt dan de eerste, wat meteen leidt tot een wijziging van het toepassingsgebied in uitbreidende richting. Indien de regering dit werkelijk beoogde, had ze de tekst van artikel 1, § 1, eerste lid, anders moeten redigeren, of beter nog, ongewijzigd moeten laten.

Deze bewering vloeit voort uit de denkfout die de opstellers van dit wetsontwerp begaan wanneer zij menen dat de opsomming van mogelijke bestemmingen in deze bepaling niet limitatief maar enuntiatief moet worden opgevat. Ondanks de vrij ruime formulering van het toepassingsgebied dient te worden aangenomen dat deze opsomming een beperkend karakter heeft, daar het hier gaat om een uitzonderingswetgeving (I. Moreau-Margrève, «La législation des baux à loyer en 1977. Essai de compréhension», *Ann. Fac. Dr. Liège*, 1977, 73-107, i.h.b. 83; A. Van Oevelen, «De nieuwe tijdelijke huurwet van 23 december 1980: méér dan een coördinatie», *T.P.R.*, 1981, 67-134, i.h.b. 77, nr. 10; A. Van Oevelen, «Un problème concernant le champ d'application des législations 'temporaires' en matière de baux: le louage d'un garage privé» (noot bij Vred. Anderlecht, 18 maart 1982), *J.T.*, 1982, 624). De nieuwe wet wijkt inderdaad af van de gemeenrechtelijke huurregeling, waar immers voor de vaststelling en de aanpassing van de huurprijs en voor het bepalen van de duur van de overeenkomst, het

beginsel van de contractuele vrijheid heerst. Welnu, overeenkomstig de algemene beginselen betreffende de interpretatie van wetteksten, dient een van het gemene recht afwijkende wet beperkend geïnterpreteerd te worden (zie in die zin, wat betreft de wet van 4 november 1969 (titel III) tot beperking van de pachtprizen, *Cass.*, 27 september 1974, *R.W.*, 1974-75, 753, *Arr. Cass.*, 1975, 128, *Pas.*, 1975, I, 116; *Cass.*, 19 september 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 94, *Pas.*, 1976, I, 87; *Cass.*, 31 maart 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 865, *Pas.*, 1978, I, 838).

7. De verruiming van het toepassingsgebied van de nieuwe wet tot de overeenkomsten betreffende onroerende goederen of gedeelten van onroerende goederen dienstig voor professionele doeleinden, heeft ook haar weerslag op het tweede lid van artikel 1, § 1, waarin wordt bepaald dat deze wet eveneens van toepassing is «op de aanhorigheden en de roerende goederen waarvan het onroerend goed voorzien is». De nieuwe tijdelijke huurwet zal immers ook van toepassing zijn op de aanhorigheden van onroerende goederen die voor professionele doeleinden worden gebruikt, zoals garages.

#### *B. Woningen toebehorende aan de Centrale Dienst voor sociale en culturele actie ten behoeve van de leden van de militaire gemeenschap*

8. Een nieuwe categorie van huurovereenkomsten wordt aan het toepassingsgebied van de tijdelijke huurwetgeving onttrokken. Luidens artikel 1, § 2, tweede lid, van de nieuwe tijdelijke Huurwet van 30 december 1982 is deze wet inderdaad niet van toepassing «op de huurovereenkomsten betreffende de woningen die toebehoren aan de Centrale Dienst voor sociale en culturele actie ten behoeve van de leden van de militaire gemeenschap».

Deze dienst, die onder de minister van Landsverdediging ressorteert, werd opgericht bij de wet van 10 april 1973 (*B.S.*, 18 april 1973) en heeft tot opdracht «te voorzien in de sociale en culturele behoeften van de leden van de militaire gemeenschap en van hun gezin» (art. 3, § 1). Administratiefrechtelijk gezien gaat het om een openbare instelling, in de wet van 16 maart 1954 betreffende de controle op sommige instellingen van openbaar nut ondergebracht in categorie B (art. 1, § 2). De opdracht van deze dienst is nader uitgewerkt in het K.B. van 10 januari 1978 (*B.S.*, 28 januari 1978). Een van de taken die aan de Centrale Dienst is toevertrouwd, is het voorzien in de specifieke behoeften van de gerechtigden inzake huisvesting, onder meer door het verhuren van woningen (art. 1, 6°, van het K.B. van 28 januari 1978). Zo verhuurt deze dienst een aantal woningen aan leden van de militaire gemeenschap, waarbij welbepaalde voorrangsregelingen gelden, die door het beheerscomité van de dienst worden bepaald (memorie van toelichting, *Parl. St.*, *Kamer*, 1982-83, nr. 404/1, blz. 2; zie ook art. 3 van het K.B. van 28 januari 1978). Uit door de minister van Justitie verstrekte inlichtingen blijkt dat het hier gaat om 3412 woningen die aan de Centrale Dienst voor culturele en sociale actie toebehoren (verslag Suykerbuyk, *Parl. St.*, *Kamer*, 1982-83, nr. 440/5, blz. 6).

De opeenvolgende tijdelijke huurwetten hebben evenwel tot gevolg gehad dat deze huurovereenkomsten jaarlijks automatisch werden verlengd, zodanig dat sommige perso-

nen, die niet meer aan de voorwaarden voldeden die een dergelijke bevoorrechte behandeling wettigen, in de door de Centrale Dienst verhuurde woningen zijn blijven wonen — en hiertoe het recht hadden — waardoor zij andere leden van de militaire gemeenschap verhinderden die prioritaire behandeling te genieten. Dit is de reden geweest waarom de regering heeft voorgesteld deze overeenkomsten te onttrekken aan het toepassingsgebied van de nieuwe tijdelijke huurwet (memorie van toelichting, *Parl. St.*, *Kamer*, 1982-83, nr. 440/1, blz. 2). Tijdens de bespreking in de Kamercommissie voor Justitie bleek dat ook financiële motieven hierin meegespeeld hebben. Het feit dat leden van de militaire gemeenschap die gerechtigd zijn op de activiteiten van de Centrale Dienst, van deze dienst geen woning kunnen huren omdat andere personen die hierop niet meer gerechtigd zijn, hun woning zijn blijven betrekken ten gevolge van de opeenvolgende wettelijke verlengingen van hun huurovereenkomst, brengt namelijk voor de gemeenschap extra-kosten met zich, die de begroting van het Ministerie van Landsverdediging bezwaren (verslag Suykerbuyk, *Parl. St.*, *Kamer*, 1982-83, nr. 440/5, blz. 6).

De door de regering voorgestelde bepaling werd door het Parlement ongewijzigd goedgekeurd, ofschoon hiertegen wel enig verzet is gerezen. Zowel in de Kamer van Volksvertegenwoordigers als in de Senaat werden amendementen ingediend om deze bepaling te doen vervallen (amendement Risopoulos, *Parl. St.*, *Kamer*, 1982-83, nr. 440/3-III; amendement Van In, *Parl. St.*, *Senaat*, 1982-83, nr. 374/6).

9. Afgezien van de vraag of zulk een bepaling aan enigerlei pressiegroep niet de gelegenheid biedt om van het gemene recht af te wijken (zie amendement Risopoulos, *Parl. St.*, *Kamer*, 1982-83, nr. 440/3-III; verslag Suykerbuyk, *Parl. St.*, *Kamer*, 1982-83, nr. 440/5, blz. 5-6), is het belangrijkste bezwaar hiertegen dat het om een fragmentarische regeling gaat, dat voor een bepaalde bevolkingscategorie een uitzondering wordt ingevoerd, terwijl andere personen in zeer gelijkaardige situaties hiervoor evenzeer in aanmerking komen. Vandaag is er een uitzondering voor de leden van de militaire gemeenschap; krijgen we morgen een aparte regeling voor de rijkswachters en overmorgen nog een andere voor de personeelsleden van de N.M.B.S. die een dienstwoning moeten betrekken...? Het antwoord van de minister van Justitie dat hier een uitzondering is ingevoerd om een bepaald en duidelijk omschreven vraagstuk te regelen (zie verslag Suykerbuyk, *Parl. St.*, *Kamer*, 1982-83, nr. 440/5, blz. 7), schenkt geen gehele bevrediging.

Er zijn immers heel wat andere personen die in zeer gelijkaardige situaties verkeren. Zo hebben een aantal rijksambtenaren het recht (en soms de plicht) om, vaak tegen een matige huurprijs, een woning te betrekken die hun om beroepsredenen ter beschikking wordt gesteld, bijvoorbeeld het personeel van de gevangenis, de huisbewaarders in het rijksonderwijs, bepaalde ambtenaren van het Bestuur der Posterijen. Bovendien komt het ook in de privé-sector vaak voor dat werknemers om beroepsredenen verplicht zijn om in de nabijheid van hun onderneming een woning te huren die hun door de werkgever wordt toegewezen of ter beschikking gesteld (zie verslag Suykerbuyk, *Parl. St.*, *Kamer*, 1982-83, nr. 440/5, blz. 6).

De door de regering ontwikkelde redenering dat, wegens

de jaarlijkse wettelijke verlenging van de overeenkomsten, de huurwoningen uit het toepassingsgebied van de tijdelijke huurwetgeving dienen te worden geweerd, geldt evenzeer in al de zojuist vermelde gevallen. Het zou dan ook beter zijn om in deze optiek, en zolang de tijdelijke huurwetgeving blijft gelden, een algemene regeling uit te werken voor de huurovereenkomsten die gekoppeld zijn aan de arbeidsrelatie of de dienstbetrekking van de huurder. Men zou bijvoorbeeld in de tijdelijke huurwet een bepaling kunnen opnemen dat de maatregel van de wettelijke verlenging — want daar gaat het uiteindelijk om — geen afbreuk doet aan het recht van de verhuurder om overeenkomstig het gemeene recht aan deze categorie van huurovereenkomsten een einde te maken indien en voor zover de band met het door de huurder uitgeoefende beroep om een of andere reden verdwenen is. Voor het overige is er geen enkele reden om deze overeenkomsten te onttrekken aan de andere bepalingen van de tijdelijke huurwetgeving, onder meer en vooral de prijsregelvorschriften. Ook voor de huurwoningen van de leden van de militaire gemeenschap bestond daarvoor geen geldig motief.

### III. Wijzigingen inzake de prijsregeling

#### A. Algemeen

10. De door de nieuwe wet toegestane verhoging van de huurprijs of van de contractuele vergoeding blijft ook dit jaar beperkt tot zes procent, berekend op het bedrag dat op 31 december 1982 wettelijk eisbaar was (art. 2, § 1, eerste lid; betreffende het begrip «wettelijk eisbaar», zie A. Van Oevelen, o.c., *T.P.R.*, 1981, 89-91, nrs. 20-21). Tijdens de parlementaire besprekingen werd lang van gedachten gewisseld over dit verhogingspercentage en verschillende voorstellen werden ingediend om het door de regering voorgestelde cijfer te verhogen of te verlagen (zie amendementen Cools en Van Den Bossche, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nrs. 440/2 - V en 440/6: verhoging met 5 %; amendement Deleuze, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/7: verhoging met 4,5 %; amendement Delahaye, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/8-II: verhoging met 7,5 %; amendement Trussart, *Parl. St., Senaat*, 1982-83, nr. 374/5: verhoging met 4,5 %; amendement De Wasseige, *Parl. St., Senaat*, 1982-83, nr. 374/7: verhoging met 3,5 %). Binnen het bestek van deze bijdrage is het niet mogelijk om nader in te gaan op de diverse sociale en macro-economische argumenten die ter verantwoording van deze cijfers werden aangevoerd (zie hierover: verslag Suykerbuyk, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/5, blz. 9-11; verslag Van Rompaey, *Parl. St., Senaat*, 1982-83, nr. 374/2, blz. 8).

Aan te stippen valt dat door de volksvertegenwoordigers Cools en Van Den Bossche een amendement werd ingediend om de wettelijke indexeringsformule, zoals omschreven in artikel 2, § 1, van de wet van 10 april 1975, die met de opheffing van alle vorige tijdelijke huurwetten door de wet van 23 december 1980, eveneens werd afgeschaft, opnieuw in te voeren (*Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/2-V). Dit amendement werd door de Kamercommissie voor Justitie verworpen, blijkbaar omdat de meeste commissieleden samen met de minister van Justitie van oordeel waren dat deze aangelegenheid eerder thuishoort in een definitieve, algehele regeling van het huurovereenkomstenrecht en

beter in dat verband kan worden besproken (zie verslag Suykerbuyk, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/5, blz. 7-9). Niettemin werd deze wettelijke indexeringsformule bij wijze van overgangsregeling opgenomen in artikel 7 van de nieuwe wet voor de huurovereenkomsten betreffende de woningen die toebehoren aan de Centrale Dienst voor sociale en culturele actie ten behoeve van de leden van de militaire gemeenschap, die aan het toepassingsgebied van de nieuwe wet onttrokken zijn (zie hierover verder, nrs. 23-24).

De belangrijkste wijzigingen en innovaties van de nieuwe wet ten opzichte van de vorige tijdelijke Huurwet van 24 december 1981 hebben betrekking op de prijsregelvorschriften, de modaliteiten en de beperkingen van de prijsverhoging met zes procent. Ze worden hieronder nader toegelicht.

#### B. Tijdstip waarop de prijsaanpassing mag worden toegepast

11. De nieuwe wet handhaaft het principe dat de prijsaanpassing slechts eenmaal per jaar mag geschieden (art. 2, § 1, tweede lid). Zoals in de vorige tijdelijke Huurwet van 24 december 1981 wordt echter ook nu bepaald dat het tijdstip van deze aanpassing verschilt naargelang de datum waarop de overeenkomst is gesloten. Voor alle overeenkomsten die na 1 januari 1981 zijn aangegaan, mag de toegestane verhoging slechts plaatshebben op de verjaardag van de inwerkingtreding van de huurovereenkomst. Voor de vroeger gesloten huurovereenkomsten mag de jaarlijkse aanpassing vanaf 1 januari 1983 geschieden, voor zover althans twaalf maanden verlopen zijn sedert de laatste aanpassing (art. 2, § 1, tweede lid). Zoals in de vorige tijdelijke huurwet is er ook nu een verschillende regeling naargelang de overeenkomst vóór of na 1 januari 1981 werd aangegaan, maar er zijn twee verschilpunten.

De eerste wijziging bestaat hierin dat voor de overeenkomsten die na 1 januari 1981 zijn aangegaan, de aanpassing niet meer plaatsheeft op de verjaardag van de sluiting van de huurovereenkomst (wet van 24 december 1981, art. 2, § 1, tweede lid), maar wel op de verjaardag van de *inwerkingtreding* ervan. Als datum van inwerkingtreding van de huurovereenkomst dient te worden beschouwd de datum waarop de rechten en plichten van partijen uitvoering krijgen, het ogenblik dus waarop de huurder de beschikking krijgt van het genot van het gehuurde goed. Dit tijdstip zal in de praktijk vaak enkele weken of zelfs maanden verwijderd liggen van de datum waarop de overeenkomst werd afgesloten, bv. een huurcontract dat op 1 februari wordt afgesloten, met het beding dat de overeenkomst ingaat op 1 mei.

12. Deze wijziging is het resultaat van een amendement van volksvertegenwoordiger Van Den Brande (*Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/3-III), dat in de Kamercommissie voor Justitie werd verworpen (verslag Suykerbuyk, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/5, blz. 14), maar in openbare vergadering werd aangenomen (*Beknopt Verslag, Kamer*, 1982-83, vergadering van 9 december 1982, blz. 241, waarin evenwel, blijkbaar bij vergissing, vermeld wordt dat het amendement werd verworpen, terwijl uit het resultaat van de stemming het tegendeel blijkt). Als argument hiervoor

werd vooreerst aangevoerd dat, om het ogenblik te bepalen waarop de prijsaanpassing kan geschieden, het de voorkeur verdient om met feitelijke gegevens te werken, omdat de datum waarop de overeenkomst wordt gesloten en die waarop ze van kracht wordt, verschillend kunnen zijn. Bovendien wordt opgemerkt dat bij mondelinge overeenkomsten bewijsproblemen kunnen rijzen in verband met de juiste datum waarop de overeenkomst is afgesloten, terwijl men zich gemakkelijker de datum zal herinneren waarop het genot van het onroerend goed is ingegaan. Ten slotte wordt erop gewezen dat, bij een te grote tijdsspanne tussen de datum van de sluiting en die van de inwerkingtreding van de huurovereenkomst, er reeds een indexmechanisme en een prijsaanpassing gaat spelen in een periode dat er nog geen reëel huurgenot is (zie verslag Suykerbuyk, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/5, blz. 14).

Hiertegen kan echter worden aangevoerd dat de basis-huurprijs wordt bepaald op het ogenblik dat de overeenkomst wordt gesloten en niet op het ogenblik waarop het genot van het onroerend goed ingaat, zodat het logisch is om ook de aanpassing van de huurprijs te doen plaatshebben op de verjaardag van de sluiting van de overeenkomst (zie verslag Suykerbuyk, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/5, blz. 14).

Een ander bezwaar tegen deze nieuwe regeling is het onsamenvattend karakter en het gebrek aan coherentie in het raam van het geheel van de nieuwe wet. In alle andere bepalingen die over de aanpassing van de huurprijs handelen, met name in artikel 5, tweede lid, en in artikel 7, 1°, is het tijdstip van de aanpassing niet vastgesteld op de verjaardag van de inwerkingtreding van de overeenkomst, maar op de verjaardag van de sluiting ervan (zie amendementen De Clippele en Van In, *Parl. St., Senaat*, 1982-83, nr. 374/3). Tijdens de besprekingen in de Senaat werd dit bezwaar wel onderkend, maar hierop werd geantwoord dat de term «sluiting» in deze bepalingen minder belangrijke gevolgen heeft, daar het hier gaat om twee specifieke gevallen, enerzijds de prijsaanpassing in huurovereenkomsten zonder indexeringsbeding en anderzijds de overgangsregeling voor de huurovereenkomsten betreffende de woningen toebehorende aan de Centrale Dienst voor sociale en culturele actie ten behoeve van de leden van de militaire gemeenschap. Uiteindelijk werd een schoonheidsfoutje in de wet verkozen boven het risico van terugzending van het wetsontwerp naar de Kamer van Volksvertegenwoordigers (Verslag Van Rompaey, *Parl. St., Senaat*, 1982-83, nr. 374/2, blz. 9-10; *Beknopt Verslag, Senaat*, 1982-83, vergadering van 22 december 1982, blz. 275-276, verklaringen van rapporteur Van Rompaey en van minister van Justitie Gol).

13. Het belangrijkste bezwaar tegen deze nieuwe regeling is dat door ieder jaar de tijdelijke huurwetgeving op bepaalde punten te wijzigen, het geheel totaal ondoorzichtig wordt en er een grote verwarring dreigt te ontstaan, niet alleen bij het grote publiek, maar ook bij de rechtsbeoefenaars. Zolang een definitieve hervorming van het huurovereenkomstenrecht uitblijft zouden, met het oog op de rechtszekerheid, in de tijdelijke huurwetgeving slechts de hoogst noodzakelijke wijzigingen mogen worden aangebracht, en de hier besproken wijziging lijkt daar niet onder te vallen (vgl. verslag Suykerbuyk, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/5, blz. 14; amendementen De Clippele en Van

In, *Parl. St., Senaat*, 1982-83, nr. 374/3). Daarenboven leiden deze opeenvolgende wijzigingen tot het zeer eigenaardige resultaat dat in het ene geval de prijsaanpassing slechts na een tijdsverloop van meer dan een jaar kan plaatshebben, terwijl in een ander geval deze prijsaanpassing reeds na enkele maanden kan gebeuren, zoals blijkt uit de volgende voorbeelden (zie de verantwoording bij de amendementen De Clippele en Van In, *Parl. St., Senaat*, 1982-83, nr. 374/3).

Wanneer een huurovereenkomst, waarin bij onderstelling een indexeringsbeding is opgenomen, na 1 januari 1982 is aangegaan en ook in de loop van 1982 in werking is getreden, is er geen probleem. De huurprijs zal in 1983 met zes procent verhoogd mogen worden op de verjaardag van de inwerkingtreding van de overeenkomst. Wanneer bijvoorbeeld op 1 februari 1981 een huurovereenkomst is aangegaan die op 1 juni 1981 in werking is getreden, kon op basis van artikel 2, § 1, van de wet van 24 december 1981 de huurprijs ervan aangepast worden op 1 februari 1982 (d.i. de verjaardag van de sluiting van de overeenkomst). Op basis van artikel 2, § 1, van de nieuwe wet van 30 december 1982 zal de volgende aanpassing evenwel slechts op 1 juni 1983 kunnen geschieden (d.i. de verjaardag van de inwerkingtreding van de overeenkomst), dus met een vertraging van vier maanden. Wanneer bijvoorbeeld op 1 december 1981 een huurovereenkomst is aangegaan die op 1 februari 1982 in werking is getreden, kon op basis van artikel 2, § 1, van de wet van 24 december 1981 de huurprijs ervan aangepast worden op 1 december 1982 (d.i. de verjaardag van de sluiting van de overeenkomst). Op basis van artikel 2, § 1, van de nieuwe wet van 30 december 1982 dient men aan te nemen dat de volgende aanpassing reeds op 1 februari 1983 kan gebeuren (d.i. de verjaardag van de inwerkingtreding van de overeenkomst), dus twee maanden na de vorige aanpassing. Tegen de oplossing van dit laatste geval zou men bezwaarlijk kunnen opwerpen dat hiermee afbreuk wordt gedaan aan het vereiste dat de aanpassing slechts eenmaal per jaar kan geschieden, want de wetgever heeft hiermee blijkbaar enkel bedoeld dat slechts één verhoging per kalenderjaar mag plaatshebben. In tegenstelling tot de regeling voor de huurovereenkomsten aangegaan vóór 1 januari 1981, vereist de wet hier niet dat tussen twee opeenvolgende prijsaanpassingen een tijdsspanne van één jaar gelegen is; er mogen alleen geen twee aanpassingen binnen hetzelfde kalenderjaar plaatshebben (zie nochtans de verantwoording van het amendement Van Den Brande, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/3-II).

14. De tweede wijziging die, wat het tijdstip van de prijsaanpassing betreft, door de nieuwe wet werd aangebracht, heeft betrekking op de *huurovereenkomsten die vóór 1 januari 1981 zijn aangegaan*. Hier kan de jaarlijkse aanpassing, *in casu*, de verhoging met zes procent, slechts vanaf 1 januari 1983 geschieden indien twaalf maanden verlopen zijn sedert de laatste aanpassing (art. 2, § 1, tweede lid).

Deze wijziging vindt haar oorsprong in een amendement door de regering voorgesteld op de tekst aangenomen door de Kamercommissie voor Justitie (*Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/8-I), gecombineerd met een subamendement hierop van volksvertegenwoordiger Bourgeois (*Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/8-III).

In het oorspronkelijk wetsontwerp van de regering was

artikel 2, § 1, tweede lid, een eenvoudige overname van artikel 2, § 1, tweede lid, van de wet van 24 december 1981, behoudens een vervanging van de data van 1 januari 1981 en 1 januari 1982 door die van 1 januari 1982, respectievelijk 1 januari 1983. Tijdens de besprekingen in de Kamercommissie voor Justitie werd opgemerkt dat deze tekst tot gevolg heeft dat, wanneer bijvoorbeeld op 1 december 1981 een huurovereenkomst is gesloten, waarvan de huurprijs krachtens artikel 2, § 1, tweede lid, van de wet van 24 december 1981 op 1 december 1982 zes procent werd verhoogd, de verhuurder gerechtigd is om reeds op 1 januari 1983, dus één maand later, opnieuw een verhoging met zes procent te vragen, wat alleszins strijdig is met de doelstelling van het wetsontwerp (verslag Suykerbuyk, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/5, blz. 12). Daarom werd door de volksvertegenwoordigers Cools en Van Den Bossche voorgesteld om de tekst van artikel 2, § 1, tweede lid, van de wet van 24 december 1981 ongewijzigd over te nemen in de nieuwe wet (*Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/2-V).

In de Kamercommissie voor Justitie werd er voorts op gewezen dat het niet logisch is aan de verhuurder een vervroegde prijsaanpassing toe te kennen op grond van de praktijk die zich allengs ontwikkeld heeft om de verhoging op 1 januari te doen ingaan. Bovendien is het niet wenselijk dat er twee parallelle bepalingen betreffende het tijdstip van de aanpassing blijven bestaan, al naargelang de overeenkomst vóór of na 1 januari 1981 is gesloten (verslag Suykerbuyk, *Parl. St., Kamer*, nr. 440/5, blz. 12). Deze overwegingen liggen ten grondslag van het amendement van volksvertegenwoordiger Bourgeois, waarin werd voorgesteld om in artikel 2, § 1, tweede lid, enkel te bepalen dat de aanpassing slechts eenmaal per jaar zal kunnen geschieden, op de verjaardag van de sluiting van de overeenkomst (*Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/3-IV). Dit amendement werd door de Kamercommissie voor Justitie aangenomen, terwijl dat van de volksvertegenwoordigers Cools en Van Den Bossche werd ingetrokken (verslag Suykerbuyk, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/5, blz. 14).

De regering was van oordeel dat men met deze tekst dreigde in het andere uiterste te vervallen, daar voor de huurovereenkomsten die vóór 1 januari 1981 zijn aangegaan de huurprijs in de meeste gevallen op 1 januari 1982 werd aangepast (zie art. 2, § 1, tweede lid, van de wet van 24 december 1981), terwijl een nieuwe aanpassing slechts met een vertraging van één tot twaalf maanden zou kunnen geschieden. Om die reden werd door de regering het hiervoor vermelde amendement ingediend op de tekst aangenomen door de Kamercommissie voor Justitie. Dit is de tekst van artikel 1, § 1, tweede lid, van de nieuwe wet geworden, met dien verstande dat op voorstel van volksvertegenwoordiger Bourgeois ook thans een onderscheid wordt gemaakt naargelang de overeenkomst vóór of na 1 januari 1981 is afgesloten (en niet: 1 januari 1982, zoals door de regering voorgesteld) (*Beknopt Verslag, Kamer*, 1982-83, vergadering van 7 december 1982, blz. 195 en 202-203, en vergadering van 9 december 1982, blz. 241).

Voor de huurovereenkomsten die vóór 1 januari 1981 zijn aangegaan, kan de jaarlijkse aanpassing dus slechts vanaf 1 januari 1983 geschieden indien sedert de vorige aanpassing twaalf maanden zijn verlopen. Op te merken valt dat deze «wachterperiode» dient te worden gerekend vanaf de datum waarop de laatste aanpassing effectief

werd toegepast, en niet vanaf de datum waarop deze aanpassing wettelijk mocht worden toegepast (*a contrario* af te leiden uit de verwerping van het amendement Van In, *Parl. St., Senaat*, 1982-83, nr. 374/6; zie *Beknopt Verslag, Senaat*, 1982-83, vergadering van 22 december 1978, blz. 278-279).

### C. Uitzonderlijke verhoging wegens de uitvoering van grote onderhoudswerken

15. De tweede wijziging die de nieuwe wet in verband met de prijsregeling heeft aangebracht, heeft betrekking op de uitzonderlijke verhoging van de huurprijs of de contractuele vergoeding, boven het wettelijk maximum dat voortvloeit uit de toepassing van artikel 2, § 1, die kan worden toegestaan door de vrederechter, die hierover oordeelt naar billijkheid. Luidens artikel 2, § 1, kan deze uitzonderlijke verhoging worden toegestaan in twee gevallen: «a) wanneer degene die het genot van het onroerend goed verschaft, met uitdrukkelijke of stilzwijgende instemming van diegene die het verkrijgt, verbeterings-, verbouwings- of grote onderhoudswerken heeft uitgevoerd die de waarde van het genot verhogen; b) wanneer de respectieve sociale toestand der partijen dit rechtvaardigt».

De tweede mogelijkheid tot uitzonderlijke verhoging is door de wetgever ongewijzigd behouden. In de memorie van toelichting wordt trouwens uitdrukkelijk bevestigd dat het begrip «sociale toestand der partijen» dient begrepen te worden in functie van de «economische en sociale toestand der partijen» (*Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/1, blz. 2). Hiermee wordt dus hoofdzakelijk de situatie bedoeld waarbij de financiële toestand van de verhuurder merklijk ongunstiger is dan die van de huurder (A. Van Oevelen, *o.c.*, *T.P.R.*, 1981, 97, nr. 26; J. Vankerckhove, «Loyers et revenus immobiliers en 1982», *J.T.*, 1982, 333-341, i.h.b. 337, nr. 23, en de aldaar geciteerde rechtspraak).

De eerste mogelijkheid om een uitzonderlijke verhoging van de huurprijs of de contractuele vergoeding te verkrijgen is door de nieuwe wet verruimd, daar thans niet alleen de uitvoering van verbeterings- of verbouwingswerken hiervoor in aanmerking komt, maar ook de uitvoering van grote onderhoudswerken. Deze wijziging is er gekomen op initiatief van volksvertegenwoordiger Suykerbuyk, die dit verantwoordt met het argument dat grote onderhoudswerken eveneens de waarde van het genot zullen verhogen. Daarenboven wijst hij erop dat, als men het onderhoud wil bevorderen en de kwaliteit van het woonbestand wil opvoeren of minstens in stand houden, de daartoe uitgevoerde werken een huurprijsverhoging moeten kunnen rechtvaardigen (*Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/2-IV). Het feit dat de vrederechter hierover telkens naar billijkheid moet oordelen, is volgens de auteur van dit amendement een voldoende waarborg om automatiseren uit te schakelen (verslag Suykerbuyk, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/5, blz. 16).

Wat met het nieuwe begrip «grote onderhoudswerken» wordt bedoeld, is uit de parlementaire besprekingen niet geheel duidelijk geworden. Inzake vruchtgebruik wordt in de artikelen 605 en 606 B.W. een onderscheid gemaakt tussen de «herstellingen tot onderhoud», waartoe de vruchtgebruiker verplicht is, en de «grove herstellingen», die ten laste van de blote eigenaar komen. Het is moeilijk aan te nemen dat de wetgever hier aan het begrip «grote onderhoudswerken» dezelfde inhoud heeft willen geven als aan

het begrip «grove herstellingen» in de artikelen 605 en 606 B.W., te meer daar het regime van de herstellingen bij huur wezenlijk verschilt van dat bij vruchtgebruik (zie Cass., 22 januari 1970, *R.W.*, 1969-70, 1535, *T. Not.*, 1970, 214, *Arr. Cass.*, 1970, 460, *Pas.*, 1970, I, 428, *R.C.J.B.*, 1971, 463, met noot J. Hansenne; H. De Page en R. Dekkers, *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, Brussel, Bruylant, 1952, 280, nr. 345, D).

Gaat het dan om de onderhoudswerken en de herstellingen waartoe de verhuurder krachtens de artikelen 1719 en 1720 B.W. gehouden is? Vermoedelijk wel, maar met deze beperking dat de wetgever, door de toevoeging van het adjectief «grote», blijkbaar enkel die onderhoudswerken heeft bedoeld die een zekere omvang hebben. In die zin zou bijvoorbeeld de herstelling van het dak er wel onder vallen, maar niet de buitenschildering van deuren en vensters (zie *Parl. Hand.*, *Kamer*, 1982-83, vergadering van 7 december 1982, blz. 573). Er anders over beslissen zou tot gevolg hebben dat de uitvoering van gelijk welk onderhoudswerk, waartoe de verhuurder wettelijk, «uit de aard van het contract» (art. 1719 B.W.), gehouden is, een uitzonderlijke verhoging van de huurprijs zou kunnen rechtvaardigen, indien de rechter dit althans billijk vindt. Een restrictieve interpretatie van het begrip «grote onderhoudswerken» is dus ten eerste gewenst, niet alleen omdat dit begrip nog steeds voorkomt in een uitzonderingswetgeving, maar vooral omdat anders het gemeenschappelijk regime van de herstellingen met één pennetrek wezenlijk zou worden aangetast, wat onaanvaardbaar is en trouwens ook niet de bedoeling van de indiener van het amendement blijkt te zijn geweest (zie, i.v.m. dit laatste, *Parl. Hand.*, *Kamer*, 1982-83, vergadering van 7 december 1982, blz. 574). Men zou dus kunnen stellen dat het eerder om buitengewone of uitzonderlijke onderhoudswerken moet gaan.

16. Het is vooral betreffende dit laatste punt dat tijdens de parlementaire besprekingen scherpe kritiek werd uitgebracht op het voorstel van volksvertegenwoordiger Suykerbuyk, evenals op de juridische en feitelijke verantwoording ervan (zie *Parl. Hand.*, *Kamer*, 1982-83, vergadering van 7 december 1982, blz. 558, 560, 567 en 572-574). Er werden overigens meerdere amendementen ingediend om de termen «grote onderhoudswerken» in artikel 2, § 2, a), te doen vervallen (amendementen Cools en Van Den Bossche, *Parl. St.*, *Kamer*, 1982-83, nr. 440/6, blz. 2; amendement Trusart, *Parl. St.*, *Senaat*, 1982-83, nr. 374/5; amendement De Wasseige, *Parl. St.*, *Senaat*, 1982-83, nr. 374/7).

Vooreerst wordt erop gewezen dat een dergelijke wijziging, die de fundamente van de huurovereenkomst, zoals die in het Burgerlijk Wetboek is opgevat, aantast, niet mag worden doorgevoerd in het raam van een tijdelijke huurwet. Het is beter hierover een beslissing te nemen ter gelegenheid van de definitieve hervorming van het huurovereenkomstenrecht (zie amendementen Cools en Van Den Bossche, *Parl. St.*, *Kamer*, 1982-83, nr. 440/6, blz. 2).

Ten gronde wordt deze wijziging ook onaanvaardbaar genoemd, daar de aard van het huurcontract zelf erdoor wordt gewijzigd. Behoudens wanneer anders is overeengekomen, is de verhuurder krachtens de artikelen 1719 en 1720 B.W., «uit de aard van het contract» verplicht het verhuurde goed «in zodanige staat te onderhouden dat het kan dienen tot het gebruik waartoe het verhuurd is», en

moet hij «daaraan gedurende de huurtijd alle herstellingen doen, die nodig mochten worden, behalve de herstellingen ten laste van de huurder». Op de verhuurder rust de wettelijke verplichting om het verhuurde goed in zodanige staat te onderhouden dat de huurder er een normaal, rustig en volledig genot van kan hebben, en als tegenprestatie betaalt de huurder hiervoor een huurprijs (art. 1728 B.W.). Het door volksvertegenwoordiger Suykerbuyk voorgestelde systeem komt hierop neer dat de verhuurder gerechtigd wordt een verhoging van de huurprijs te vragen omdat hij een hem wettelijk opgelegde verplichting is nagekomen. Het door het Burgerlijk Wetboek evenwichtig opgevatte stelsel van prestatie en tegenprestatie vanwege ieder der partijen wordt hier doorbroken, daar een der partijen extra beloond wordt voor de nakoming van haar prestatie. Het wezen en de aard zelf van de huurovereenkomst wordt hierdoor aangetast, wat des te minder aanvaardbaar is nu het gaat om een tijdelijke huurwet die een beperking van de huurprijzen beoogt (zie amendementen Cools en Van Den Bossche, *Parl. St.*, *Kamer*, 1982-83, nr. 440/6, blz. 2; zie ook *Parl. Hand.*, *Kamer*, 1982-83, vergadering van 7 december 1982, blz. 558 en 573-574).

Ten slotte is ook de verantwoording die voor dit amendement wordt gegeven (zie boven, nr. 15) niet helemaal steekhoudend. Onderhoudswerken, grote of kleine, hebben precies tot doel het normaal, rustig genot van het gehuurde goed te verzekeren en te behouden, of in voorkomende gevallen dit genot opnieuw op een normaal peil te brengen. Zelfs grote onderhoudswerken verhogen dus de waarde van het genot niet, waarop de huurder krachtens zijn huurovereenkomst en krachtens het Burgerlijk Wetboek recht heeft (zie amendementen Cools en Van Den Bossche, *Parl. St.*, *Kamer*, 1982-83, nr. 440/6, blz. 2; zie ook *Parl. Hand.*, *Kamer*, 1982-83, vergadering van 7 december 1982, blz. 558).

De hiervoor vermelde bezwaren ten gronde tegen de door de nieuwe wet geschapen mogelijkheid om een uitzonderlijke verhoging van de huurprijs te krijgen wegens de uitvoering van grote onderhoudswerken, zijn gerechtvaardigd indien men ervan uitgaat dat hiermee alle onderhoudswerken worden bedoeld waartoe de verhuurder krachtens zijn huurovereenkomst en krachtens het Burgerlijk Wetboek (artt. 1719-1720) gehouden is. Indien men evenwel opteert voor een restrictieve interpretatie van het begrip «grote onderhoudswerken», in die zin dat alleen die onderhoudswerken worden bedoeld die eerder uitzonderlijk zijn en een zekere omvang hebben (zie boven, nr. 15), zal deze kritiek in de praktijk wel minder zwaar doorwegen, al blijft ze principieel gegrond. Er is weliswaar nog steeds de controle van de vrederechter, die naar billijkheid zal moeten oordelen of de op die basis gevraagde huurprijsverhoging gerechtvaardigd is, maar het begrip «billijkheid» is te vaag en te rekbaar om een afdoende waarborg te vormen tegen zekere automatismen die hier zouden kunnen gaan spelen (zie *Parl. Hand.*, *Kamer*, 1982-83, vergadering van 7 december 1982, blz. 574).

D. *Verantwoording van het reëel karakter van de uitgaven voor kosten en lasten: beperking tot een inzage-recht voor de huurder bij appartementsgebouwen*

17. Indien de kosten en de lasten vervat zijn in een forfaitaire huurprijs, mogen zowel de verhuurder als de huur-

der de splitsing vragen van de huurprijs en de kosten en lasten (art. 2, § 3, eerste lid). Hierin is geen wijziging gekomen ten opzichte van de wet van 24 december 1981 (art. 2, § 3, eerste lid).

Zoals voorheen moeten deze kosten en lasten ook thans nog overeenstemmen met reële uitgaven, waarvan de stukken ter staving moeten worden voorgelegd (art. 2, § 3, tweede lid). De nieuwe wet heeft evenwel de taak van de verhuurder verlicht in verband met de wijze waarop hij het reël karakter van deze uitgaven moet aantonen, indien het gaat om een onroerend goed dat uit meerdere appartementen bestaat en waarvan het beheer wordt waargenomen door een zelfde persoon. In dat geval wordt aan deze verplichting voldaan «zodra aan de huurder de mogelijkheid is geboden de stukken in te zien ten huize of op de zetel van deze persoon» (art. 2, § 3, tweede lid, *in fine*). In plaats van het recht om zich de stukken ter staving van de uitgaven voor kosten en lasten te doen voorleggen heeft de huurder van een appartement thans nog enkel een *inzagerecht* van deze stukken ten huize of op de zetel van de beheerder van het appartementsgebouw.

Er wordt hier een onderscheid gemaakt en een gedifferentieerde regeling toegepast tussen twee categorieën van huurders, degenen die huren in een flatgebouw waarvan het beheer door een zelfde persoon wordt waargenomen, en de andere. Voor de eerste categorie van huurders betekent de nieuwe regeling duidelijk een achteruitgang. Niet alleen moeten zij thans genoegen nemen met een inzage van de stukken in plaats van ze zelf te ontvangen, maar bovendien moeten zij zich dus ter plaatste begeven en eventueel kosten maken om de juistheid van de hun voorgelegde rekeningen te kunnen nagaan (zie amendementen Cools en Van Den Bossche, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/2-V, blz. 5, en nr. 440/6, blz. 2; verslag Suykerbuyk, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/5, blz. 16-17).

18. Volgens de memorie van toelichting werd deze wijziging aangebracht om te voorkomen dat een overvloedig aantal documenten moet worden verzonden, wat bijkomende kosten meebrengt die op de huurder zouden kunnen worden verhaald (*Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/1, blz. 2). Een huurder zou er dus alle belang bij hebben om deze stukken te komen raadplegen ten huize of op het kantoor van de beheerder van het appartementsgebouw. Tijdens de parlementaire besprekingen werd er bovendien op gewezen dat vele van deze stukken betrekking hebben op de gemeenschappelijke lasten en slechts weinige rechtstreeks de huurders aanbelangen, zodat het normaal is dat niet alle stukken worden meegedeeld (verslag Suykerbuyk, *Parl. St., Kamer*, 1982-83; nr. 440/5, blz. 17).

Deze argumentatie klinkt weinig overtuigend. Vooreerst kan aan een huurder, die krachtens de overeenkomst bepaalde kosten en lasten dient te dragen, bezwaarlijk het recht worden ontzegd de stukken te ontvangen aan de hand waarvan hij de juistheid van de van hem gevorderde bedragen kan nagaan (amendementen Cools en Van Den Bossche, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/2-V, blz. 5, en nr. 440/6, blz. 2). Dit geldt evenzeer voor de stukken die betrekking hebben op de gemeenschappelijke lasten wanneer de huurder, krachtens de huurovereenkomst, deze lasten geheel of gedeeltelijk voor zijn rekening dient te nemen. Een eenvoudige inzagemogelijkheid vormt hier geen vol-

doende waarborg (verslag Suykerbuyk, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/5, blz. 17).

Het argument van de bijkomende kosten die uit de mededeling van deze stukken zouden voortvloeien en die eventueel aan de huurder zouden worden doorgerekend, kan hiertegen niet opwegen. Wanneer de huurder zich thans ter plaatse moet begeven om deze stukken te raadplegen, zal dit voor hem trouwens ook vaak bijkomende kosten meebrengen.

Bovendien wordt opgemerkt dat het beheer van sommige flatgebouwen in handen is van grote vastgoedmaatschappijen. Het gevaar is niet denkbeeldig dat de huurder die de stukken betreffende de kosten en de lasten komt inzien, er niet al te best wordt ontvangen of er bedolven wordt onder een stapel papier met ingewikkelde kostenafrekeningen (verslag Suykerbuyk, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/5, blz. 16-17; G. Rommel, *o.c.*, *R.W.*, 1982-83, ..., nr. 7, d).

Ten slotte vraagt men zich af waarom hier minder verplichtingen worden opgelegd aan de beheerders van flatgebouwen, zeker wanneer het om grote maatschappijen gaat, die toch over meer middelen beschikken en beter uitgerust zijn dan kleine eigenaars om deze verplichting na te komen (verslag Suykerbuyk, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 414/5, blz. 16). Met de moderne fotokopieertechnieken moet het toch een klein kunstje zijn om aan iedere medeëigenaar zijn individuele kostenafrekening te bezorgen, zodat deze ook aan de huurder kan worden toegezonden (G. Rommel, *o.c.*, *R.W.*, 1982-83, 1801, nr. 7, d).

In dit verband werd door de minister van Justitie wel gepreciseerd dat het inzien van de stukken tevens de overhandiging van een fotokopie impliceert. Voorts werd opgemerkt dat in geval van betwisting de vrederechter in ieder geval de voorlegging van de stukken kan bevelen (verslag Suykerbuyk, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/5, blz. 17). Dit is alleszins een positief geluid, waarbij verhoopt mag worden dat deze interpretatie van de term «inzien» in de rechtspraak navolging zal vinden.

#### *E. Werking van de huurprijsbeperking bij «vernieuwing» van de overeenkomst*

19. Luidens artikel 3 van de nieuwe wet van 30 december 1982 blijft het bedrag van de huur, de cijns, de canon of de vergoeding bepaald overeenkomstig artikel 2, van toepassing tot 31 december 1983 in geval van vernieuwing van de overeenkomst tussen dezelfde partijen of in geval van wijziging van de persoon die het genot van het onroerend goed verschaft. Deze tekst is enigszins anders geformuleerd dan de overeenkomstige bepaling van de wetten van 23 december 1980 en 24 december 1981, waarin werd bepaald dat het bedrag van de huur ... van toepassing bleef tot 31 december 1981, respectievelijk 1982, «zelfs wanneer de identiteit of de hoedanigheid van de contractanten verandert of wanneer de huurovereenkomst vernieuwd wordt tussen dezelfde partijen». Inhoudelijk betekent dit slechts een kleine wijziging, maar dan wel in de richting van een verder loslaten van de huurprijsbeperking (zie verder, nr. 20).

Volgens de memorie van toelichting werd deze bepaling herschreven om duidelijker de bedoeling van de wetgever weer te geven dat de partijen vrij het bedrag van de huurprijs kunnen bepalen wanneer een nieuwe huurovereenkomst wordt gesloten met een nieuwe huurder (*Parl. St.*,

*Kamer*, 1982-83, nr. 440/1, blz. 2-3). Dit betekent dat in de volgende drie gevallen het bedrag van de huurprijs of de contractuele vergoeding, bepaald overeenkomstig artikel 2, ongewijzigd dient te blijven tot 31 december 1983: (1) wanneer de bestaande overeenkomst wordt voortgezet tussen dezelfde partijen; (2) wanneer de overeenkomst wordt vernieuwd tussen dezelfde partijen; (3) in geval van wijziging van de persoon van de verhuurder of van de persoon die het genot van het onroerend goed verschaft, bijvoorbeeld in geval van overlijden van de verhuurder of bij verkoop van het verhuurde goed. Hieruit volgt dat de mogelijkheid om het bedrag van de huurprijs vrij te bepalen alleen nog bestaat in geval van wijziging van de persoon van de huurder, dus voornamelijk wanneer een nieuwe huurovereenkomst wordt gesloten met een nieuwe huurder (memorie van toelichting, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/1, blz. 3; verslag Suykerbuyk, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/5, blz. 17).

Ook onder gelding van de tijdelijke Huurwetten van 23 december 1980 en 24 december 1981 werd meestal aangenomen dat de beperking van de huurprijs bleef gelden in de drie hiervoor vermelde omstandigheden en dat het bedrag van de huurprijs vrij tussen partijen mocht worden bedongen ingeval een nieuwe huurovereenkomst met een nieuwe huurder werd gesloten (A. Van Oevelen, o.c., *T.P.R.*, 1981, 100-101, nrs. 29-30; J. Vankerckhove, «Loyers et revenus immobiliers en 1981», *J.T.*, 1981, 145-155, i.h.b. 148, nr. 12; J. Vankerckhove, o.c., *J.T.*, 1982, 337, nr. 21). Het kan niet worden ontkend dat, in vergelijking met de overeenkomstige bepaling van de twee vorige wetten, de nieuwe tekst alleszins duidelijker en preciezer is geformuleerd (verslag Suykerbuyk, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/5, blz. 17 en 19).

Het nadeel is evenwel dat, nog explicieter dan voorheen, de vroegere regeling wordt gehandhaafd waarbij de partijen hun vrijheid herkrijgen als met een nieuwe huurder wordt gecontracteerd. De vrees is inderdaad niet denkbeeldig dat in dat geval sommige «vooruitziende» verhuurders, als het ware vooruitlopend op de nog te verwachten beperkingen van de huurprijsverhoging in de volgende jaren, van de gelegenheid gebruik zullen maken om de opgelopen «achterstand» in te halen en een forse prijsverhoging zullen toepassen. De nieuwe wet zal hierdoor een geringer effect hebben op het vlak van de inflatiebestrijding en aldus gedeeltelijk haar doel voorbijschieten, tenzij hier opnieuw het marktmechanisme van vraag en aanbod zou gaan spelen (A. Van Oevelen, o.c., *T.P.R.*, 1981, 101, nr. 30; zie ook de verantwoording van de amendementen Cools en Van Den Bossche, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/2-V, blz. 6, en nr. 440/6, blz. 3). De pogingen die werden ondernomen om ook in dit geval de huurprijsbeperking, althans gedeeltelijk, toepasselijk te verklaren (zie de amendementen Cools en Van Den Bossche, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/2-V, blz. 5-6, en nr. 440/6, blz. 2-3), hadden geen succes. Hiertegen werd op de eerste plaats aangevoerd dat de contractuele vrijheid behouden respectievelijk hersteld dient te worden bij het aangaan van een nieuwe huurovereenkomst met een nieuwe huurder. Voorts werd erop gewezen dat bij de rechtsbescherming van de huurder het gerechtvaardigd is een onderscheid te maken tussen de «zittende» en de «nieuwe» huurder, in die zin dat deze laatste minder bescherming verdient, daar hij nog altijd vrij blijft

om al dan niet een huurovereenkomst tegen een (overdreven) hoge huurprijs aan te gaan, zeker gelet op de huidige toestand van de onroerendgoedmarkt (zie verslag Suykerbuyk, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/5, blz. 19; zie ook *Parl. Hand., Kamer*, 1982-83, vergadering van 7 december 1982, blz. 554, 558 en 575).

20. De inhoudelijke wijziging die de nieuwe wet heeft aangebracht, vloeit voort uit de weglating van de zinsnede «zelfs wanneer de identiteit of de hoedanigheid van de contractanten verandert», zoals die voorkwam in artikel 3 van de wetten van 23 december 1980 en 24 december 1981. Wanneer het gaat om een wijziging van de identiteit of de hoedanigheid van de verhuurder blijft de situatie onveranderd, daar luidens artikel 3 van de nieuwe wet de huurprijsbeperking ook blijft gelden «in geval van wijziging van de persoon die het genot van het onroerend goed verschaft».

De situatie is echter anders wanneer de identiteit of de hoedanigheid van de huurder verandert, bijvoorbeeld in het geval waarin een huurovereenkomst was gesloten met een particuliere persoon, die nadien zijn bedrijvigheid onderbrengt in een P.V.B.A., waardoor de bestaande huurovereenkomst wordt overgedragen aan en voortgezet door deze rechtspersoon. De huurprijsbeperking lijkt hier niet meer te gelden, daar het niet meer gaat om een «vernieuwing van de overeenkomst tussen dezelfde partijen», zoals vereist door artikel 3 van de nieuwe wet. Hetzelfde doet zich voor in de talrijke omstandigheden waarin een huurder, om redenen onafhankelijk van zijn wil, het gehuurde goed dient te verlaten en zijn overeenkomst aan een derde afstaat of overdraagt. Terwijl onder gelding van de twee vorige tijdelijke huurwetten in dit geval een handhaving van de huurprijsbeperking verdedigbaar was, daar het hier gaat om een wijziging van de identiteit van de huurder, is dit thans niet meer het geval en zal de verhuurder ter gelegenheid van deze afstand of overdracht een hogere huurprijs kunnen vragen (zie het amendement Van In, *Parl. St., Senaat*, 1982-83, nr. 374/6, dat door de Senaat werd verworpen: zie verslag Van Rompaey, *Parl. St., Senaat*, 1982-83, nr. 374/2, blz. 10-11; *Beknopt Verslag, Senaat*, 1982-83, vergadering van 22 december 1982, blz. 279-280). Ingeval echter bij overlijden van de huurder de overeenkomst door zijn erfgenamen wordt voortgezet, dient men aan te nemen dat de huurprijsbeperking wel blijft gelden, dit op grond van het beginsel verwoord in artikel 1122 B.W., dat men geacht wordt niet alleen voor zichzelf te contracteren, maar ook voor zijn erfgenamen, zijn algemene rechtverkrijgenden en zijn rechtverkrijgenden onder algemene titel.

#### *F. Huurprijsverhoging bij huurovereenkomsten zonder indexeringsbeding*

21. Het regime van de prijsverhoging voor huurovereenkomsten waarin geen periodieke aanpassingsclausule noch een indexeringsbeding is opgenomen, is door de nieuwe wet van 30 december 1982 (art. 5) op een drietal punten gewijzigd ten opzichte van het stelsel van de wet van 24 december 1981 (art. 5). Het is bekend dat de wet van 23 december 1980 (art. 5) voor het eerst aan de verhuurder het recht toekende om voor deze categorie van huurovereenkomsten de contractueel bedongen huurprijs met het wettelijk toegestane percentage te verhogen, voor zover het evenwel ging

om een overeenkomst die krachtens die wet werd verlengd (zie hierover J. Vankerckhove, o.c., *J.T.*, 1981, 147-148, nrs. 10-11; A. Van Oevelen, o.c., *T.P.R.*, 1981, 92-96, nrs. 23-25). De wet van 24 december 1981 (art. 5) had het beginsel van de mogelijkheid tot prijsverhoging voor deze categorie van huurovereenkomsten behouden, maar beperkt tot de overeenkomsten die vóór 1 januari 1978 werden gesloten en krachtens deze wet werden verlengd.

De nieuwe wet van 30 december 1982 (art. 5) heeft deze regeling opnieuw gewijzigd, in die zin dat wordt teruggekeerd tot het stelsel van de wet van 23 december 1980. Het door de vorige wet ingevoerde onderscheid tussen de overeenkomsten gesloten vóór en na 1 januari 1978 wordt opgeheven, omdat het naar het oordeel van de regering niet noodzakelijk is om twee categorieën van verhuurders te creëren (memorie van toelichting, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/1, blz. 3). Het wettelijk toegestane verhogingspercentage van zes procent mag dus worden toegepast op alle huurovereenkomsten waarin geen indexeringsbeding is opgenomen en die krachtens de nieuwe wet worden verlengd.

Doordat de laatste drie tijdelijke huurwetten voor deze aangelegenheid telkens een verschillende regeling hebben uitgewerkt, komt men thans voor de zeer eigenaardige situatie te staan dat voor de hier bedoelde overeenkomsten die na 1 januari 1978 zijn aangegaan, tot 1980 geen verhoging mocht worden toegepast, in 1981 wel een verhoging, in 1982 geen verhoging, in 1983 wel een verhoging ... Vanwege de wetgever had men toch wel een logischer en consequenter optreden mogen verwachten! (zie *Parl. Hand., Kamer*, 1982-83, vergadering van 7 december 1982, blz. 576-577). Om te vermijden dat het geheel van de tijdelijke huurwetgeving totaal ondoorzichtig zou worden en met het oog op de rechtszekerheid zou het ook hier beter geweest zijn dat de wetgever, in afwachting van een definitieve hervorming van het huurovereenkomstenrecht, de regeling van de wet van 24 december 1981 ongewijzigd had behouden (zie ook boven, nr. 13), afgezien nog van de mogelijke argumentatie ten gronde om het onderscheid te handhaven tussen de overeenkomsten gesloten vóór en na 1 januari 1978 (zie hierover de amendementen Cools en Van Den Bossche, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/2-V, blz. 6-7, en nr. 440/6, blz. 3-4).

22. Artikel 5 van de nieuwe wet van 30 december 1982 heeft vervolgens ook het *referentiebedrag gewijzigd* waarop het wettelijk toegestane verhogingspercentage moet worden berekend. In de wetten van 23 december 1980 en 24 december 1981 was telkens bepaald dat de contractueel bedongen huurprijs mocht worden verhoogd met het wettelijk toegestane verhogingspercentage (zie hierover J. Vankerckhove, o.c., *J.T.*, 1981, 147-148, nr. 11; A. Van Oevelen, o.c., *T.P.R.*, 1981, 95, nr. 25). Thans mag deze verhoging worden toegepast op de huurprijs die op 31 december 1982 werd betaald, voor zover dit bedrag het op die datum wettelijk eisbare bedrag niet overschrijdt. De op die datum betaalde huurprijs kan inderdaad verschillen van de aanvankelijk bedongen huurprijs, hetzij omdat tussen partijen in onderling overleg een aanpassing is overeengekomen, hetzij omdat op basis van de wetten van 23 december 1980 en 24 december 1981 een verhoging is verkregen (memorie

van toelichting, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/1, blz. 3).

Ten slotte heeft artikel 5, tweede lid, van de nieuwe wet het *tijdstip gewijzigd* vanaf wanneer deze verhoging mag worden toegepast. In de wetten van 23 december 1980 en 24 december 1981 was telkens bepaald dat deze verhoging diende te worden gevraagd bij een ter post aangetekend schrijven aan de huurder gericht, en eerst van kracht werd op de datum van dit verzoek. Volgens de thans geldende tekst dient deze verhoging nog steeds bij een ter post aange tekende brief aan de huurder te worden gericht, maar deze verhoging zal eerst ingaan op de verjaardag van de sluiting van de huurovereenkomst ofwel op de dag van het verzoek indien dit na die verjaardag wordt gedaan. Deze verhoging heeft geen terugwerkende kracht, evenmin als die van de twee vorige tijdelijke huurwetten, daar ze slechts kan ingaan ten vroegste op de verjaardag van de sluiting van de overeenkomst, indien het verzoek daartoe althans vóór die verjaardag is geformuleerd, ofwel ten vroegste op de datum van het verzoek, indien dit nadien is geformuleerd (memorie van toelichting, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/1, blz. 3; voor de vroegere regeling, zie J. Vankerckhove, o.c., *J.T.*, 1981, 147, nr. 10; A. Van Oevelen, o.c., *T.P.R.*, 1981, 95, nr. 25).

Door te verwijzen naar de verjaardag van de sluiting van de overeenkomst wenste de regering artikel 5 in overeenstemming te brengen met artikel 2, § 1, tweede lid, van het oorspronkelijk wetsontwerp waarin, voor het bepalen van de datum waarop de prijsaanpassing plaatsheeft, naar hetzelfde tijdstip werd verwezen (memorie van toelichting, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/1, blz. 3). In deze opzet is de regering echter niet geslaagd, daar in de openbare vergadering van de Kamer van Volksvertegenwoordigers een amendement van volksvertegenwoordiger Van Den Brande werd aangenomen waarbij artikel 2, § 1, tweede lid, van het wetsontwerp in die zin werd gewijzigd dat voor de huurovereenkomsten die na 1 januari 1981 zijn aangegaan, de aanpassing van de huurprijs plaatsheeft, niet op de verjaardag van de sluiting van de overeenkomst, maar wel op de verjaardag van de inwerkingtreding ervan (zie boven, nrs. 11-13, en de aldaar geformuleerde kritiek). De pogingen die nadien in de Senaat werden ondernomen om artikel 5, tweede lid, en artikel 7, 1°, in overeenstemming te brengen met de tekst van het nieuwe artikel 2, § 1, tweede lid, hadden geen succes (zie het amendement Moureaux en Peetermans, *Parl. St., Senaat*, 1982-83, nr. 374/8, dat door de Senaat werd verworpen: *Beknopt Verslag, Senaat*, 1982-83, vergadering van 22 december 1982, blz. 281). Hieruit blijkt eens te meer het onsamenhangend karakter van de nieuwe regeling (zie ook boven, nr. 12).

#### G. Overgangsregeling betreffende de huurprijzen van de woningen toebehorende aan de Centrale Dienst voor sociale en culturele actie ten behoeve van de leden van de militaire gemeenschap

23. De laatste wijziging die de wet van 30 december 1982 op het vlak van de prijsregeling heeft doorgevoerd, wordt gevormd door de bepaling van het nieuwe artikel 7, dat een innovatie betekent ten opzichte van de wet van 24 december 1981. Deze wijziging is een gevolg van het feit dat artikel 1, § 2, tweede lid, van de nieuwe wet een nieuwe categorie van

huurovereenkomsten aan het toepassingsgebied van de tijdelijke huurwetgeving heeft onttrokken, met name «de huurovereenkomsten betreffende de woningen die toebehooren aan de Centrale Dienst voor sociale en culturele acties behoeve van de leden van de militaire gemeenschap» (zie boven, nrs. 8-9). Om te vermijden dat de huurprijzen van deze woningen drastisch worden verhoogd, heeft de regering in artikel 7 (= artikel 8 van het wetsontwerp) een *overgangsbepaling* opgenomen met betrekking tot de *indexering van deze huurprijzen*. De regering heeft zich daarbij gebaseerd op de definitieve regeling ter zake die ze wel dra in een afzonderlijk wetsontwerp aan het Parlement wenst voor te stellen (memorie van toelichting, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/1, blz. 3-4).

Deze regeling is trouwens op haar beurt geïnspireerd door artikel 2, § 1, van de wet van 10 april 1975 betreffende de huurprijzen van woningen, waarin de eenvormige, wettelijke indexeringsformule is opgenomen, die thans algemeen wordt aanvaard. De regering wenst inderdaad te voorkomen dat overeenkomsten worden gesloten met bedingen die afwijken van de definitieve wet waaraan ze in de toekomst onderworpen zullen zijn (memorie van toelichting, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/1, blz. 4).

24. Aldus wordt in artikel 7, 1°, van de nieuwe wet bepaald dat voor de huurovereenkomsten betreffende de woningen toebehorende aan de Centrale Dienst voor de leden van de militaire gemeenschap (zie art. 1, § 2, tweede lid) die op 1 januari 1983 van kracht zijn, de aanpassing van de huurprijs geschiedt op basis van de schommelingen van het indexcijfer van de consumptieprijzen. Deze aanpassing wordt evenwel afhankelijk gemaakt van de voorwaarde dat bij het aangaan van de overeenkomst uitdrukkelijk een aanpassing van de huurprijs aan de levensduurte is bedongen. De nieuwe wet staat dus geen automatische indexering toe, maar vereist dat in de huurovereenkomst een periodieke aanpassingsclausule of een indexeringsbeding is opgenomen. Indien dit niet het geval is, kan de door artikel 7, 1°, geregelde prijsaanpassing niet plaatshebben. In dat geval kan evenmin een beroep worden gedaan op artikel 5, daar deze categorie van huurovereenkomsten aan het toepassingsgebied van de nieuwe wet onttrokken is.

Vervolgens wordt in artikel 7, 1°, van de nieuwe wet bepaald dat deze indexaanpassing slechts eenmaal per huurjaar mag geschieden, en wel ten vroegste op de verjaardag van de sluiting van de huurovereenkomst. Op te merken is dat voor de huurovereenkomsten die wel aan deze wet zijn onderworpen, in artikel 2, § 1, tweede lid, wordt bepaald dat de prijsaanpassing slechts eenmaal per jaar (en niet: per huurjaar) mag plaatshebben, en wel, voor de overeenkomsten die na 1 januari 1981 zijn aangegaan, ten vroegste op de verjaardag van de inwerkingtreding van de overeenkomst, en niet op de verjaardag van de sluiting ervan (wat dit laatste betreft, zie boven, nrs. 11-13, en de aldaar geformuleerde kritiek).

In artikel 7, 2°, van de nieuwe wet wordt de formule omschreven die moet worden toegepast om het bedrag van de maximaal toegelaten indexaanpassing te berekenen. Het gaat om de bekende eenvormige indexeringsformule waarvan hierboven sprake (zie nr. 23), zoals die is vervat in artikel 2, § 1, van de wet van 10 april 1975 betreffende de huurprijzen van woningen. Volgens deze formule mag de

aangepaste huurprijs niet hoger zijn dan het bedrag dat men krijgt door de basishuurprijs te vermenigvuldigen met het nieuwe indexcijfer en te delen door het aanvangsindexcijfer. Door toepassing van deze formule krijgt men de maximum toegelaten verhoging, maar een andere berekeningswijze mag worden gebruikt op voorwaarde dat het resultaat ervan dit maximum niet overschrijdt (memorie van toelichting, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/1, blz. 4).

In deze formule is de basishuurprijs het bedrag dat voortvloeit uit de toepassing van de bepalingen van de vorige tijdelijke Huurwet van 24 december 1981: het nieuwe indexcijfer is het indexcijfer van de consumptieprijzen van de maand die de huuraanpassing voorafgaat; het aanvangsindexcijfer is het indexcijfer van de consumptieprijzen van de maand december 1982. Dit laatste werd aldus bepaald om te beletten dat de resultaten van de voorbije blokkering en beperking van de huurprijsverhoging verloren gaan (memorie van toelichting, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/1, blz. 4).

Een eenvoudig cijfervoorbeeld uit de memorie van toelichting (*ibid.*) kan een en ander verduidelijken. Veronderstel dat een huurovereenkomst die tot de hier besproken categorie behoort, op 1 maart 1980 is gesloten tegen de basishuurprijs van 1.000 fr. per maand, gekoppeld aan het indexcijfer van de consumptieprijzen. Op basis van de tijdelijke Huurwetten van 23 december 1980 en 24 december 1981 mocht deze huurprijs op 31 december 1982 maximaal 1.124 fr. bedragen (1.000 fr. + 6 % = 1.060 fr.; 1.060 fr. + 6 % = 1.124 fr.). Krachtens artikel 7 van de nieuwe wet mag de huurprijs vanaf 1 maart 1983 (d.i. de verjaardag van de sluiting van de huurovereenkomst) worden verhoogd door toepassing van de volgende formule:

nieuwe huurprijs:

$$= \frac{\text{basishuurprijs} \times \text{nieuwe indexcijfer}}{\text{aanvangsindexcijfer}}$$

$$= \frac{1.124 \text{ fr.} \times \text{indexcijfer februari 1983}}{\text{indexcijfer december 1982}}$$

Deze nieuwe huurprijs zal ongewijzigd moeten blijven gelden tot minstens 1 maart 1984

#### IV. Wijzigingen inzake de wettelijke verlenging

##### A. Algemeen

25. Al de overeenkomsten waarop de nieuwe wet van 30 december 1982 van toepassing is, worden van rechtswege verlengd tot 31 december 1983 (art. 4, § 1). In de memorie van toelichting wordt uitdrukkelijk gepreciseerd dat de wettelijke verlenging zowel voor de geregistreerde als voor de niet geregistreerde huurovereenkomsten geldt, nu de wet dienaangaande geen onderscheid maakt (*Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/1, blz. 3). Onder gelding van de vorige tijdelijke huurwetten werd dit eveneens aangenomen (zie A. Van Oevelen, o.c., *T.P.R.*, 1981, 109, nr. 38, en de aldaar in voetnoot 138 geciteerde rechtsleer; *adde*: J. Vankerckhove, o.c., *J.T.*, 1981, 151, nr. 28; J. Vankerckhove, o.c., *J.T.*, 1982, 338, nr. 28).

Behoudens de hierna onder B te bespreken bepaling, heeft de nieuwe wet geen inhoudelijke wijzigingen aangebracht in de bepalingen die betrekking hebben op de wettelijke verlenging en de intrekking ervan. Wel werden op advies van de Raad van State (*Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/1, blz. 5) een aantal paragrafen of gedeelten van paragrafen herschreven en nauwkeuriger geformuleerd of werden taalkundige verbeteringen aangebracht, maar zonder dat de inhoudelijke betekenis en draagwijdte van deze bepalingen erdoor werd gewijzigd. Zo wordt thans in artikel 4, § 2, bepaald dat de verlenging kan worden ingeroepen tegen de koper van het onroerend goed of van een gedeelte ervan, terwijl in de overeenkomstige bepaling van de vorige tijdelijke huurwetten stond dat de huurder het voordeel van de verlenging geniet, zelfs ten aanzien van de koper van het onroerend goed of een gedeelte ervan. In hetzelfde artikel werden ook louter tekstuele wijzigingen aangebracht in § 3, eerste lid; § 4, inleidende volzin; § 4, b; § 5; § 6, eerste lid, en § 7.

**B. Intrekking van de wettelijke verlenging wegens het voornemen het goed geheel of gedeeltelijk te herbouwen**

26. Zoals in de vorige tijdelijke huurwetgeving steeds het geval is geweest, kan de verhuurder of degene die het genot van het onroerend goed verschaft, ook thans nog de intrekking van de wettelijke verlenging verkrijgen wanneer hij van plan is het onroerend goed geheel of gedeeltelijk te herbouwen, en de kosten driemaal de jaarlijkse huurprijs te boven gaan (art. 4, § 4, c, eerste lid). Het is bekend dat de wet van 23 december 1980, en nadien ook de wet van 24 december 1981, het voordien geldende vereiste heeft laten wegvallen dat, om van herbouwen te kunnen spreken, deze door een sloping moet worden voorafgegaan en dat beide de ruwbouw van de lokalen moeten betreffen (zie hierover J. Vankerckhove, *o.c., J.T.*, 1981, 152, nr. 32; J. Vankerckhove, *o.c., J.T.*, 1982, 339, nr. 32; A. Van Oevelen, *o.c., T.P.R.*, 1981, 113-114, nr. 42). Op dit punt heeft de nieuwe wet geen wijzigingen aangebracht. De voorstellen die werden gedaan om aan het begrip herbouwen opnieuw de voorwaarde te verbinden van een voorafgaande sloping van de ruwbouw van de lokalen (zie amendementen Cools en Van Den Bossche, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/2-V, blz. 6, en nr. 440/6, blz. 3), werden niet aangenomen, onder meer omdat geoordeeld werd dat de huidige tendens om aan renovatie van bestaande woningen te doen zeker niet mag worden belemmerd, en omdat dit vereiste iedere vernieuwing die geen voorafgaande sloping vergt, onmogelijk zou maken (verslag Suykerbuyk, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/5, blz. 20-21).

In de vorige tijdelijke huurwetten werd telkens bepaald dat het voornemen van de verhuurder of van degene die het genot van het onroerend goed verschaft, om het onroerend goed geheel of gedeeltelijk te herbouwen, moet blijken uit de mededeling van een afschrift van de verleende bouwvergunning. Dit bewijs is thans versoepeld, nu in artikel 4, § 4, c, tweede lid, van de nieuwe wet wordt bepaald dat dit voornemen onder meer kan blijken uit de mededeling van een afschrift van de verleende bouwvergunning. Het voornemen om het goed geheel of gedeeltelijk te herbouwen mag met andere woorden door alle middelen rechtens worden bewezen (verslag Suykerbuyk, *Parl. St., Kamer*, 1982-

83, nr. 440/5, blz. 21-22; zie ook: *Parl. Hand., Kamer*, 1982-83, vergadering van 7 december 1982, blz. 554).

Deze wijziging hangt samen met het feit dat sinds de wet van 23 december 1980 het vereiste van een voorafgaande sloping van de ruwbouw van de lokalen is weggefallen. Voor verbouwingswerken binnen in een gebouw en voor de uitvoering van werken voor de geschiktmaking van de lokalen heeft men een bouwvergunning nodig (art. 44, § 1, 1, van de Stedebouwwet; zie ook art. 3, 1°, van het K.B. van 16 december 1971 «tot bepaling van de werken en handelingen die vrijgesteld zijn ofwel van de bemoeiing van de architect, ofwel van de bouwvergunning, ofwel van het eensluidend advies van de gemachtigde ambtenaar», *B.S.*, 19 januari 1972, welke bepaling, wat het Vlaamse Gewest betreft, gewijzigd werd bij K.B. van 19 december 1981, *B.S.*, 5 februari 1982). Geen bouwvergunning is nochtans vereist voor de uitvoering van instandhoudings- en onderhoudswerken (art. 44, § 1, 1, van de Stedebouwwet). Dit zijn de werken die worden uitgevoerd om het gebouw in goede staat te bewaren, en die nodig zijn om verkrotting te voorkomen.

Welnu, het is best mogelijk dat het herbouwen van voornamelijk oude woningen in de zin van artikel 4, § 4, c, van de nieuwe wet, in werkelijkheid neerkomt op de uitvoering van instandhoudings- en onderhoudswerken, waarvoor geen bouwvergunning vereist is. Het is dan ook niet logisch om voor het bewijs van dit voornemen tot herbouwen als enig bewijsmiddel de bouwvergunning in aanmerking te nemen (zie de verantwoording van het amendement Van Belle, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/4-III; zie ook verslag Suykerbuyk, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/5, blz. 21-22). Daarbij komt dat, zoals hiervoor reeds is opgemerkt, uit de parlementaire besprekingen is gebleken dat de wetgever de toenemende tendens van sanering en renovatie van voornamelijk oude woningen niet wenste af te remmen.

**V. Een vernieuwing inzake de rechtspleging: de mogelijkheid van rechtsingang bij verzoekschrift**

27. In tegenstelling tot de berichten die in sommige pers-artikelen zijn verschenen, dient te worden beklemtoond dat de procedure met de verplichte voorafgaande poging tot minnelijke schikking, die samen met al de vroegere tijdelijke huurwetten werd opgeheven door artikel 7 van de wet van 23 december 1980, door de nieuwe wet niet opnieuw is ingevoerd. In het nieuwe artikel 8 is enkel een vereenvoudigde rechtspleging opgenomen waarbij aan de eisende partij de mogelijkheid wordt geboden, maar niet de verplichting opgelegd, om een vordering die geheel of ten dele op de nieuwe wet is gegrond, bij verzoekschrift in te leiden.

Het oorspronkelijk wetsontwerp van de regering bevatte geen enkele bepaling op het vlak van de procedure, ofschoon de Raad van State in een uitvoerige slotopmerking van zijn advies gesuggereerd had om, na de opheffing van de verplichte verzoeningspoging ingevolge artikel 7 van de wet van 23 december 1980, opnieuw een eenvoudige en weinig kostende rechtspleging in te voeren (*Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/1, blz. 6-7). Voorgesteld werd ofwel de rechtspleging op verzoekschrift te hernemen, met de verplichte voorafgaande verzoeningspoging, zoals die was vervat in artikel 7 van de tijdelijke Huurwet van 27 december 1977, ofwel een vereenvoudigde procedure op verzoek-

schrift, maar zonder een verplichte voorafgaande verzoeningspoging, zoals die door de Kamercommissie voor Justitie eenparig werd aangenomen na de bespreking van het geamendeerde wetsontwerp betreffende de huurovereenkomsten (*Parl. St., Kamer, B.Z.*, 1979, nr. 120/2 (art. 13); verslag Van Rompaey, *Parl. St., Kamer, B.Z.*, 1979, nr. 120/4, blz. 63 en 83).

In een amendement is de regering dan nadien wel tegemoetgekomen aan de suggestie van de Raad van State om de rechtspleging te versoepelen (*Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/4-IV). De amendementen die voordien reeds waren ingediend, hetzij om een verplichte procedure op verzoekschrift in te stellen (amendement Graffe, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/2-II), hetzij om de verplichte voorafgaande verzoeningsprocedure opnieuw in te voeren (amendement Bourgeois en amendementen Cools en Van Den Bosch, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/2-III, respectievelijk nr. 440/2-V, blz. 7), werden als gevolg daarvan ingetrokken (verslag Suykerbuyk, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/5, blz. 24).

28. Luidens artikel 8, eerste lid, van de nieuwe tijdelijke Huurwet van 30 december 1982 kunnen de vorderingen die geheel of ten dele op deze wet zijn gegrond, bij verzoekschrift worden ingeleid, dat wordt neergelegd ter griffie van het bevoegde vrederecht of dat bij aangetekende brief aan deze griffie wordt gezonden. Deze verzoekschriftprocedure mag niet worden verward met, en hoort zeker niet thuis in de categorie van de rechtsplegingen op eenzijdig verzoekschrift, die beheerst worden door de artikelen 1025 tot 1034 Ger. W. In het laatste geval heeft men immers te maken met een eenzijdige, niet contradictoire procedure — men zou dan ook beter gewagen van «eenzijdige rechtspleging op verzoekschrift» — terwijl in het hier besproken geval de procedure volledig op tegenspraak verloopt, daar de tegenpartij door de griffie per gerechtsbrief wordt opgeroepen en bij deze oproeping een afschrift van het verzoekschrift wordt gevoegd (art. 8, laatste lid). Voor het overige zijn op de hier bedoelde verzoekschriftprocedure de gemeenrechtelijke regels van het privaatrechtelijk procesrecht van toepassing; alleen de dagvaarding, als gemeenrechtelijke wijze van rechtsingang (zie art. 700 Ger. W.), wordt hier vervangen door een verzoekschrift, dat als een vereenvoudigde vorm van dagvaarding is te beschouwen en tevens goedkoper is dan het deurwaardersexploot (zie in die zin, voor gelijkaardige gevallen, A. Fettweis, A. Kohl en G. De Leval, *Droit judiciaire privé*, II, Luik, Presses Universitaires de Liège, 1980, 231-233, nr. 208b).

De in artikel 8 van de nieuwe wet bepaalde mogelijkheid om de vordering bij verzoekschrift in te leiden kan dan ook het best worden vergeleken met de vrij talrijke gevallen waarin de wetgever de gemeenrechtelijke wijze van rechtsingang bij dagvaarding heeft vervangen door een verzoekschrift of de eisende partij althans de mogelijkheid daartoe heeft geboden, bijvoorbeeld in artikel 704, eerste lid, Ger. W. betreffende de vorderingen in een aantal sociaalrechtelijke geschillen, of in artikel 1253bis Ger. W. voor de daarin vermelde vorderingen tussen echtgenoten betreffende hun wederzijdse rechten en verplichtingen en hun huwelijksvermogensstelsel, of in artikel 1320 Ger. W. betreffende de vorderingen inzake levensonderhoud.

Artikel 8, eerste lid, van de nieuwe tijdelijke huurwet

geeft aan de eisende partij enkel de mogelijkheid om deze vereenvoudigde wijze van rechtsingang bij verzoekschrift te kiezen, maar maakt er geen verplichting van, zoals in het regeringsamendement ter zake werd voorgesteld (*Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/4-IV, dat op dit punt door de Kamercommissie voor Justitie werd gewijzigd: zie verslag Suykerbuyk, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/5, blz. 24). De gemeenrechtelijke wijze van rechtsingang bij dagvaarding blijft dus in ieder geval mogelijk. Wel kan de vraag worden gesteld of de eisende partij die deze duurdere vorm van rechtsingang heeft gekozen, naar analogie met de rechtspraak inzake artikel 704, eerste lid, Ger. W., zelf niet de supplementaire gerechtskosten dient te dragen die hadden kunnen worden vermeden, namelijk de kosten van het deurwaardersexploot, zelfs indien de tegenpartij in het ongelijk is gesteld (zie in die zin m.b.t. art. 704, eerste lid, Ger. W.: Arbrb. Luik, 17 februari 1972, *Jur. Liège*, 1972-73, 3; Arbrb. Antwerpen, 3 februari 1971, *R.W.*, 1972-73, 1148; Arbrb. Antwerpen, 24 maart 1971, *R.W.*, 1972-73, 1963; zie hierover G. De Leval, «La requête devant les tribunaux du travail et le régime des nullités», *J.T.*, 1973, 417, nr. 2; A. Fettweis, A. Kohl en G. De Leval, *o.c.*, II, 233, nr. 208b). Op basis van het argument van de kostenberekening in het privaatrechtelijk procesrecht — wat een van de doelstellingen was van het Gerechtelijk Wetboek — lijkt het antwoord hierop bevestigend te moeten luiden. Nuttelose gerechtskosten dienen ten laste te blijven van de partij die ze heeft veroorzaakt. Ook het beginsel van de schadebeperkingsplicht inzake onrechtmatige daad zou hier kunnen worden ingeroepen (zie Cass., 24 april 1978, *R.W.*, 1978-79, 2669, met noot J.L.; J. Laenens, «Verwijzing in nuttelose gerechtskosten» (noot bij Hof Antwerpen, 6 oktober 1981), *R.W.*, 1981-82, 2561).

De in artikel 8 van de nieuwe wet beschreven verzoekschriftprocedure kan worden aangewend zodra de vordering geheel of ten dele op deze wet gegrond is. Voldoende is derhalve dat, wanneer de vordering meerdere eisen omvat, er één bij is die gegrond is op deze wet, om de inleiding bij verzoekschrift mogelijk te maken (zie *mutatis mutandis* in die zin, wat art. 7, § 1, van de tijdelijke Huurwet van 27 december 1977 betreft, J. Van Kerckhove, «Loyers et revenus immobiliers en 1978», *J.T.*, 1978, 165-170, i.h.b. 169, nr. 44; P. Coeckelberghs, «Prix du loyer. Loi du 27 décembre réglant pour 1978 les baux et autres conventions concédant la jouissance d'un immeuble», *R.J.I.*, 1978, 11-26, i.h.b. 25; A. Van Oevelen, «De wet van 13 november 1978 tot tijdelijke regeling van de huurovereenkomsten», *R.W.*, 1978-79, 2193-2224, i.h.b. 2218, nr. 52).

De stelling is dan ook verdedigbaar dat de vordering tot betaling van achterstallige huurgelden of contractuele vergoedingen bij verzoekschrift kan worden ingeleid wanneer de door deze wet toegestane prijsverhoging hierin vervat zit. Dit is eveneens mogelijk voor de eis tot intrekking van de wettelijke verlenging om een van de redenen in de wet vermeld. Volgens de gemeenrechtelijke wijze van rechtsingang bij dagvaarding dient daarentegen te worden ingeleid de vordering tot ontbinding van de huurovereenkomst wegens gebrek aan onderhoud van het gehuurde goed, of de vordering tot betaling van de huurwaarborg of de betwisting betreffende de regelmatigheid van een huuroverdracht of een onderverhuur (zie, *mutatis mutandis* in die zin voor wat artikel 7, § 1, van de tijdelijke Huurwet van 27

december 1977 betreft, J. Vankerckhove, o.c., *J.T.*, 1978, 169, nr. 44; A. Van Oevelen, o.c., *R.W.*, 1978-79, 2218-2219, nr. 52).

29. Luidens artikel 8, tweede lid, van de nieuwe wet dient het inleidend verzoekschrift, op straffe van nietigheid, de volgende vermeldingen te bevatten: 1° de dag, de maand en het jaar; 2° de naam, de voornaam, het beroep en de woonplaats van de verzoeker; 3° de naam, de voornaam en de woonplaats, of bij gebreke van een woonplaats, de verblijfplaats van de persoon tegen wie de vordering is ingesteld; 4° het onderwerp en de korte samenvatting van de middelen van de vordering; 5° de handtekening van de verzoeker of van zijn advocaat. In het regeringsamendement ter zake werd hieraan nog toegevoegd dat een door het gemeentebestuur afgeleverd getuigschrift van de woonplaats van de verweerder, dat niet meer dan acht dagen oud mocht zijn, bij het verzoekschrift diende te worden gevoegd (*Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/4-IV, art. 6bis, lid 3). Terecht heeft de Kamercommissie voor Justitie deze bepaling geschrapt, daar de procedure nodeloos ingewikkelder wordt gemaakt door die bijkomende formaliteit, waarvan de doelmatigheid bovendien sterk betwistbaar is, daar de woonplaats van beide partijen reeds voldoende uit andere documenten blijkt. Het feit dat de oproeping bij gerechtsbrief dient te geschieden (zie art. 8, laatste lid), betekent daarenboven een voldoende waarborg dat de tegenpartij zal worden bereikt (verslag Suykerbuyk, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/5, blz. 24).

Het niet of onvolledig vermelden in het verzoekschrift van een of meer van de elementen die in artikel 8, tweede lid, worden opgesomd, wordt met nietigheid gesanctioneerd. De vraag rijst of op deze nietigheid, die duidelijk van processuele aard is, de nietigheidsregeling van de artikelen 860 tot 867 Ger. W. dient te worden toegepast. Het antwoord hierop lijkt bevestigend te moeten luiden nu deze rechtspleging op verzoekschrift, volgens de bewoordingen van artikel 2 Ger. W., niet beheerst wordt door rechtsbeginselen waarvan de toepassing onverenigbaar zou zijn met de bepalingen van de artikelen 860 tot 867 Ger. W. (zie dienaangaande R. Soetaert, «Het toepassingsgebied van de nietigheidsregeling in de artikelen 860-867 Gerechtelijk Wetboek», *T.P.R.*, 1980, 165-194, i.h.b. 184-193, nrs. 29-42). Meer zelfs, de hier besproken verzoekschriftprocedure vertoont heel wat gelijkenis met een aantal rechtsplegingen in het Gerechtelijk Wetboek, waarbij de gemeenschappelijke wijze van rechtsingang bij dagvaarding vervangen is door een verzoekschrift, in het bijzonder dan artikel 704, eerste lid, Ger. W. (zie boven, nr. 28). Aan de voorwaarde dat de nietigheid uitdrukkelijk door de wet moet voorgeschreven zijn (zie art. 860, eerste lid, Ger. W.) is ter zake duidelijk voldaan, maar de rechter zal een verzoekschrift dat niet beantwoordt aan de vereisten van artikel 8, tweede lid, van de nieuwe wet alleen dan nietig kunnen verklaren indien de partij die zich op de nietigheid beroept, aantoonde dat het aangeklaagde verzuim of de aangeklaagde onregelmatigheid haar belangen schaadt (art. 861 Ger. W.). Deze regel geldt echter niet voor de verzuimen of de onregelmatigheden opgesomd in artikel 862, § 1, Ger. W., bijvoorbeeld die betreffende de ondertekening van de akte.

30. De verzoekschriftprocedure van artikel 8 van de nieuwe wet is, zoals hiervoor reeds vermeld (zie boven, nr.

28), een procedure die van de aanvang af volledig contradictoir is. De partijen worden inderdaad door de griffie per gerechtsbrief opgeroepen om binnen vijftien dagen na de inschrijving van het verzoekschrift op de algemene rol, te verschijnen op de zitting die de rechter bepaalt, en bij deze oproeping wordt een afschrift van het verzoekschrift gevoegd (art. 8, laatste lid). De eiser zal vooraf voor de rolstelling moeten gezorgd hebben en de daarmee gepaard gaande kosten van het rolrecht moeten betaald hebben. De termijn van vijftien dagen waarbinnen de partijen door de griffie dienen opgeroepen te worden, is niet op straffe van verval voorgeschreven. Het is overigens de vraag of in de praktijk deze termijn altijd in acht zal kunnen worden genomen. In tegenstelling tot artikel 7, § 1, van de tijdelijke Huurwet van 27 december 1977, is thans niet uitdrukkelijk bepaald dat de oproeping bij gerechtsbrief, dient te gebeuren «overeenkomstig artikel 46 van het Gerechtelijk Wetboek», maar door het feit zelf dat een gerechtsbrief wordt vereist, zal het wel niet anders kunnen dan met naleving van die bepaling. Voor het overige wordt deze procedure beheerst door de gemeenschappelijke procesregels betreffende het geding, zoals die in het Gerechtelijk Wetboek zijn vvat.

## VI. Slotbeschouwingen

31. Uit het voorgaande is gebleken dat, in vergelijking met de vorige tijdelijke Huurwet van 24 december 1981, de nieuwe wet van 30 december 1982 heel wat meer wijzigingen en vernieuwingen heeft aangebracht dan een eerste lectruur ervan zou kunnen doen vermoeden. Sommige daarvan zijn wat meer ingrijpend dan andere, sommige zullen meer impact hebben op de rechtspraktijk dan andere. Vanuit dit laatste oogpunt beschouwd is de belangrijkste wijziging zeker de mogelijkheid om een op deze wet gebaseerde vordering voortaan bij verzoekschrift in te leiden. Deze versoepeling op het vlak van de rechtspleging is ook de meest positieve verwezenlijking van de nieuwe wet.

Bij tal van andere wijzigingen zijn in deze bijdrage een aantal kritische bedenkingen geformuleerd, deels van zuiver juridisch-technische aard, deels vanuit rechtspolitieke overwegingen, bijvoorbeeld in verband met de onttrekking aan het toepassingsgebied van de nieuwe wet, van de huurovereenkomsten betreffende de woningen toebehorende aan de Centrale Dienst voor sociale en culturele actie ten behoeve van de leden van de militaire gemeenschap (zie boven, nr. 9), of aangaande het tijdstip waarop de prijsaanpassing mag worden toegepast (zie boven, nrs. 12-14), of betreffende de mogelijkheid van een uitzonderlijke verhoging wegens de uitvoering van grote onderhoudswerken (zie boven, nr. 16). Deze kritische beschouwingen komen alle eigenlijk wezenlijk hierop neer — en dit is de eerste algemene kritiek op de nieuwe wet — dat het telkens gaat om *fragmentarische wijzigingen*, waaruit blijkt dat de wetgever in deze materie *geen integrale coherente beleidsvisie* heeft. Volgens een bijna klassiek geworden scenario wordt de tijdelijke huurwetgeving, in afwachting van de reeds lang beloofde definitieve hervorming, ieder jaar op een aantal meer of minder belangrijke punten gewijzigd, waarvoor men vaak tevergeefs naar een stevige verantwoording zoekt of waarvoor de aangevoerde argumenten soms zeer betwistbaar zijn. Het meest typische voorbeeld is wel dat in

de laatste drie tijdelijke huurwetten telkens een verschillende regeling is opgenomen voor de prijsaanpassing bij huurovereenkomsten die geen aanpassingsclausule noch een indexeringsbeding bevatten, waarbij de logica in dit systeem ver te zoeken is (zie boven, nr. 21).

Het geheel van de tijdelijke huurwetgeving — de nieuwe wet kan men immers niet los zien van de acht vorige wetten — dreigt hierdoor totaal ondoorzichtig te worden, niet alleen voor het grote publiek dat met deze problematiek regelmatig wordt geconfronteerd, maar ook voor de rechtsbeoefenaars. Een dergelijke vaak nodeloze ingewikkeldheid schaadt de rechtszekerheid en kan ook de verhoudingen tussen huurders en verhuurders sterk vertroebelen. De vrij overvloedige rechtspraak in deze materie is trouwens een aanduiding in die richting. Zoals hiervoor reeds is beklemtoond (zie boven, nr. 13), zou het wenselijk zijn dat, in afwachting van de definitieve hervorming van het huurovereenkomstenrecht, in de tijdelijke huurwetgeving slechts de hoogst noodzakelijke wijzigingen worden aangebracht, in zoverre hiervoor namelijk gegronde redenen aanwezig zijn.

Hiermee hangt ook het laatste punt van kritiek samen dat op de nieuwe wet kan worden geformuleerd. Deze wet heeft een aantal vaak erg betwistbare wijzigingen ingevoerd, waarvan de noodzaak echter niet altijd is aange-

toond, maar is voorbijgegaan aan een van de fundamentele problemen die de wetten van 23 december 1980 en 24 december 1981 heeft opgeleverd. Het betreft namelijk de veel te algemene en vage wijze waarop in deze wetten de *coördinatie met de Handelshuurwet* wordt geregeld (zie hierover A. Van Oevelen, *o.c.*, *T.P.R.*, 1981, 81, nr. 13, 101-106, nrs. 31-34, en 108-109, nr. 37). De wetgever heeft in ieder geval het probleem onderkend, want zowel in de Kamer- als in de Senaatscommissie voor Justitie werd gewezen op een aantal vragen die de desbetreffende bepaling (art. 1, § 3) kan oproepen. De commissieleden stelden zich echter tevreden met de antwoorden die hierop door de minister werden verstrekt (zie verslag Suykerbuyk, *Parl. St., Kamer*, 1982-83, nr. 440/5, blz. 7; verslag Van Rompaey, *Parl. St., Senaat*, 1982-83, nr. 374/2, blz. 5-7). Hier zou een wetgevend optreden nochtans ten zeerste gewenst en uiterst nuttig geweest zijn, ten einde te komen tot een precieze en nauwkeurige coördinatieregeling, liefst met verwijzing naar de diverse artikelen van de Handelshuurwet waarin soortgelijke problemen worden behandeld, met name de bepalingen betreffende de huurprijs en de huurhernieuwing.

ALÖIS VAN OEVELEN  
Assistent U.I.A.

## RECHTSPRAAK

### HOF VAN CASSATIE

2e KAMER — 10 DECEMBER 1980

Voorzitter-rapporteur: de h. Legros  
Advocaat-generaal: mevr. Liekendael  
Advocaat: mr. Frère

**Voorlopige hechtenis — Nieuw bevel tot aanhouding — Begrip.**

*Het aanhoudingsbevel dat door de onderzoeksrechter verleend wordt nadat een andere onderzoeksrechter die reeds een aanhoudingsbevel uitgevaardigd had, door het onderzoeksgerecht van zijn opdracht ontslagen was, is geen nieuw aanhoudingsbevel in de zin van art. 8 van de wet van 20 april 1874, doch een nieuw bevel, uitgevaardigd op grond van art. 1 van voormelde wet en onderworpen aan de voorschriften van art. 4. Zulks is ook het geval ook al werd de verdachte intussen vrijgelaten op grond dat het onderzoek bij een beschikking van de onderzoeksrechter onttrokken is.*

B.

Gelet op het bestreden arrest, op 7 november 1980 door de kamer van inbeschuldigingstelling van het Hof van Beroep te Bergen gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van artikel 8 van de wet van 20 april 1874 op de voorlopige hechtenis,

*doordat* het arrest het door de onderzoeksrechter te Charleroi op 17 oktober 1980 tegen eiser uitgevaardigde aanhoudingsbevel bevestigt zonder nieuwe en ernstige omstandigheden aan te wijzen die deze maatregel nodig maken,

*terwijl, eerste onderdeel,* eiser die op 19 september 1980 door de onderzoeksrechter te Namen wegens dezelfde feiten onder aanhoudingsbevel geplaatst was, op 16 oktober 1980 in vrijheid was gesteld ingevolge een op dezelfde dag door de raadkamer van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Namen gegeven beschikking waarbij het onderzoek van de aan eiser ten laste gelegde feiten aan de onderzoeksrechter was onttrokken zonder dat uitspraak was gedaan over de handhaving van de voorlopige hechtenis, op grond dat het onderzoek door de onderzoeksrechter te Charleroi moest worden voortgezet;

(...)

Overwegende dat eiser op 19 september 1980 door de onderzoeksrechter te Namen onder aanhoudingsbevel was geplaatst en dat dit bevel op 22 september 1980 bevestigd werd door de raadkamer van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Namen;

Overwegende dat genoemde raadkamer op 16 oktober 1980 de onderzoeksrechter ontsloeg van het tegen eiser ingestelde onderzoek en dat laatstgenoemde op dezelfde dag vrijgelaten werd en nadien aangehouden werd op grond van een door de onderzoeksrechter te Charleroi op 14 oktober 1980 verleend bevel tot medebrenging;

Dat de onderzoeksrechter te Charleroi op 17 oktober

1980 wegens dezelfde feiten als die waarvoor op 19 september 1980 een bevel tot aanhouding was uitgevaardigd, een aanhoudingsbevel verleende tegen eiser die voor hem was gebracht ingevolge het bevel tot medebrenging;

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat artikel 8 van de wet van 20 april 1874 op de voorlopige hechtenis weliswaar bepaalt dat de onderzoeksrechter, ondanks de invrijheidstelling van de verdachte, een nieuw bevel tot aanhouding kan uitvaardigen, wanneer nieuwe en ernstige omstandigheden deze maatregel nodig maken;

Overwegende evenwel dat genoemde bepaling ervan uitgaat hetzij dat de verdachte die onder aanhoudingsbevel staat, in vrijheid werd gesteld, hetzij dat een beschikking van de raadkamer of een arrest van de kamer van inbesluidigingstelling waarbij de voorlopige hechtenis werd gehandhaafd, niet werden gewezen overeenkomstig het bepaalde in de artikelen 4 of 5 van de wet van 20 april 1874;

Overwegende dat het aanhoudingsbevel hetwelk door de onderzoeksrechter verleend wordt nadat een andere onderzoeksrechter die reeds een aanhoudingsbevel uitgevaardigd had, door het onderzoeksgerecht van zijn opdracht ontslagen was, geen nieuw aanhoudingsbevel is in de zin van artikel 8 van de wet van 20 april 1874, doch een nieuw bevel is, uitgevaardigd op grond van artikel 1 van voormelde wet en onderworpen is aan de voorschriften van artikel 4;

Dat zulks ook het geval is ook al werd de verdachte, zoals ten deze, intussen vrijgelaten op grond dat het onderzoek bij een beschikking aan de onderzoeksrechter onttrokken is;

Dat het middel faalt naar recht;

(...)

NOOT—*Betreffende het nieuw aanhoudingsbevel*

1. Omdat het Hof van Cassatie van oordeel is dat de onderzoeksgerechten — behoudens verwijzing na cassatie — geen aanhoudingsbevel kunnen bevestigen dat is verleend door een magistraat die niet tot hun rechtsgebied behoort, heeft men een andere technische regeling uitgedokterd.

Het aanhoudingsbevel dat door de tweede onderzoeksrechter wordt uitgevaardigd, nadat de eerste rechter ontlast is in het belang van een goede rechtsbedeling, wordt niet beschouwd als een voortzetting van het eerste. Het is nog eens een «nieuw bevel», onderworpen aan de voorschriften van artikel 4 van de wet van 20 april 1874 en het moet bijgevolg binnen vijf dagen bevestigd worden, zelfs al was het eerste bevel reeds bevestigd (Cass., 24 juni 1975, *A.C.*, 1975, 1138; F. Dumon, «De rechterlijke macht, onbekend en miskend», *R.W.*, 1981-82, 652). Bij deze nieuwe bevestiging kan de verdediging, evenmin als bij de eerste, inzage krijgen van het dossier.

2. Indien het tweede aanhoudingsbevel een «nieuw bevel» is in de zin van de artikelen 1 en 2 van de wet van 20 april 1874, dan zijn de voorschriften van artikel 8 niet van toepassing en moeten de nieuwe en ernstige omstandigheden waarop de nieuwe aanhouding gegrond is dan ook niet worden vermeld (Cass., 24 september 1951, *A.C.*, 1952, 21; Cass., 29 maart 1977, *A.C.*, 1977, 827).

3. Het nieuw aanhoudingsbevel komt in de plaats van het eerste, zonder de voortzetting van het eerste te zijn,

maar slechts op voorwaarde dat het nieuwe aanhoudingsbevel *onmiddellijk* wordt uitgevaardigd door de tweede onderzoeksrechter (Cass., 29 maart 1977, *A.C.*, 1977, 827).

Is de verdachte eenmaal in vrijheid gesteld, dan zou het tweede aanhoudingsbevel niet meer wettelijk kunnen verleend worden op grond van de artikelen 1 en 2 van de wet op de voorlopige hechtenis (F. Dumon, *o.c.*, 652).

4. Ten deze heeft het Hof een nuancering aangebracht aan deze stelling: wanneer de verdachte intussen vrijgelaten is «op grond dat het onderzoek bij een beschikking aan de onderzoeksrechter onttrokken is», vormt deze vrijlating geen beletsel voor het uitvaardigen van een «nieuw bevel» op grond van de artt. 1 en 2.

Mocht de verdachte vrijgelaten zijn bij gebrek aan bewaren, omdat er geen gevaar voor ontvluchting meer bestaat, omdat het belang van de openbare veiligheid de hechtenis niet meer vereist, of omdat er geen uitzonderlijke omstandigheden meer bestaan, dan kan er geen nieuw aanhoudingsbevel meer worden uitgevaardigd tenzij op grond van artikel 8 van de wet op de voorlopige hechtenis, d.i. met omschrijving van de «nieuwe en ernstige omstandigheden».

5. Zou het *de lege ferenda* niet eenvoudiger zijn de onderzoeksgerechten bevoegdheid te geven om in dergelijke gevallen het aanhoudingsbevel verleend door een onderzoeksrechter die niet tot hun rechtsgebied behoort, te bevestigen of te handhaven? Er zou dan geen tweede «nieuw aanhoudingsbevel» nodig zijn, maar de procedure zou gewoon voor een ander onderzoeksgerecht worden voortgezet zonder enige onderbreking en zonder ficties.

A. Vandeplas

## HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

JEUGDKAMER — 29 APRIL 1982

Voorzitter: de h. Anne de Molina

Openbaar ministerie: de h. Fischer

Advocaat: mr. M. De Kock

1. Rechten van de mens — Wettiging door adoptie — Onherroepelijk (art. 370, § 5, B.W.) — Geen strijdigheid met E.V.R.M. — 2. Wettiging door adoptie — Reeds door adoptie gewettigd kind — Verbodsbepaling (art. 368, § 3, 1e lid, B.W.) — Belang van het kind — Verwerping door degenen die door adoptie gewettigd hebben — Irrelevant — 3. Pleegvoogdij — Ouders niet ontzet van het ouderlijk gezag — Onmogelijk.

1. De bepaling die de herroeping van een wettiging door adoptie uitsluit is niet in strijd met de artt. 8 en 14 E.V.R.M.

2. De verbodsbepaling aangaande de wettiging door adoptie van een reeds door adoptie gewettigd kind kan niet worden uitgeschakeld op grond van het belang van het kind, zelfs niet in geval van verwerping van het kind door degenen die het door adoptie gewettigd hebben.

3. De (subsidiar gevraagde) bekrachtiging van een pleegvoogdij kan niet worden toegestaan wanneer de ouders niet van het ouderlijk gezag ontzet zijn.

Procureur-generaal bij het Hof van beroep te Brussel t/  
V.N. M. e.a.

Overwegende dat bij verzoekschrift van 26 december 1980, de echtgenoten V.N. M. en B.L. de homologatie hebben aangevraagd van de akte van wettiging door adoptie opgemaakt door de Vrederechter van het kanton Jette de dato van 27 oktober 1980 van het minderjarig kind V.S. Maggy, geboren te Paduapuram;

Overwegende dat het vonnis waartegen hoger beroep dit verzoekschrift ten onrechte ingewilligd heeft en gezegd dat de wettiging door adoptie gedaan door de twee eerste geïntimeerden bij voormelde akte van 27 oktober 1980 gehomologeerd was;

Overwegende immers dat vaststaat en niet betwist wordt dat het minderjarig kind dat het voorwerp uitmaakt van deze gewenste wettiging door adoptie, reeds een eerste maal gewettigd werd door adoptie, namelijk door de echtgenoten V.S. H. en V.B. M., ingevolge akte verleden voor de Vrederechter van het kanton Halle op 7 juli 1976, gehomologeerd ingevolge vonnis uitgesproken door de Jeugdrechtsbank te Brussel op 21 januari 1977, dat definitief geworden is en overgeschreven werd in de registers van de burgerlijke stand van de Stad Halle op 17 maart 1977;

Overwegende dat deze eerste wettiging door adoptie nooit herroepen is en immers niet herroepen zou kunnen worden; dat het door adoptie gewettigd kind, naar de uitdrukkelijke wil van de wetgever (artikel 370, § 1, B.W.), gelijkgesteld wordt met het wettige kind, zodat de herroeping van de wettiging door adoptie ondenkbaar en onmogelijk is (artikel 370, § 5, B.W.);

Dat bijgevolg een nieuwe wettiging door adoptie volstrekt uitgesloten is op grond van artikel 368, § 3, 1e lid, B.W.;

Overwegende dat derhalve de verschillende consideransen van de eerste rechter, zelfs die met betrekking tot het belang en het welzijn van het kind en zijn verwerping uit het eerste pleeggezin waar het zich niet kon aanpassen, niet opwegen tegen het formeel verbod van de wet;

Overwegende dat als gevolg van dit verbod het reeds door adoptie gewettigd kind niet andermaal gewettigd kan worden door adoptie — zoals ten deze wordt aangevraagd — terwijl het wettige kind waarmee het wettelijk volkomen gelijkgesteld is, wel gewettigd door adoptie zou kunnen worden;

Dat dit gevolg geen discriminatie meebrengt tussen deze gelijkgestelde categorieën van kinderen, daar voor alle beide de herroeping van de wettiging door adoptie door de wet niet is toegelaten en bijgevolg een nieuwe wettiging door adoptie onmogelijk is;

Overwegende dat, hoewel het kind «recht heeft op eerbiediging van zijn privé-leven, zijn gezinsleven, zijn thuis en zijn briefwisseling» luidens de artikelen 8 en 14 van het Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens, dit recht op eerbiediging van zijn gezinsleven niet insluit dat de herroeping van de wettiging door adoptie zou moeten kunnen worden uitgesproken — wat trouwens ter zake nooit aangevraagd werd — om het kind toe te laten door andere echtgenoten door adoptie te kunnen worden gewettigd;

Overwegende dat het hier niet om een probleem van interpretatie gaat van de Belgische wetteksten, waarbij reke-

ning dient te worden gehouden met de bepalingen van een internationaal verdrag;

Dat inderdaad de ter zake geldende wetteksten duidelijk zijn en geen interpretatie nodig hebben (artikelen 368, § 3, en 370, § 5, B.W.);

Overwegende anderzijds en integendeel dat deze wetsbepalingen onder andere tot doel hebben voor het door adoptie gewettigd kind zijn gezinsleven te handhaven en te waarborgen;

Overwegende dat de door geïntimeerden subsidiair aangevraagde pleegvoogdij evenmin kan worden toegestaan;

Dat immers de echtgenoten V.S. H. en V.B. M. nooit uit hun rechten zijn ontzet met betrekking tot het beheer van de persoon en de goederen over het door hen door adoptie gewettigd kind en dat het bijgevolg volkomen uitgesloten is dat, zonder deze rechten te miskennen, deze aan geïntimeerden geheel of gedeeltelijk zouden worden toevertrouwd;

(...)

#### NOOT—Het E.V.R.M. en de adoptiewetgeving

1.a) Het vonnis *a quo* beslist dat art. 368, § 3, 1e lid, B.W., dat bepaalt dat wettiging door adoptie van een reeds door adoptie gewettigd kind niet mogelijk is, in strijd is met de artt. 8 en 14 E.V.R.M.

De jeugdrechter in hoger beroep daarentegen heeft zich — hoewel slechts impliciet — uitgesproken voor de conformiteit van art. 368, § 3, 1e lid, B.W. met het E.V.R.M., en hij heeft expliciet bevonden dat er evenmin een probleem van conformiteit met het E.V.R.M. bestaat t.a.v. de bepaling die de herroeping van een wettiging door adoptie uitsluit (art. 370, § 5, B.W.).

Reeds eerder werd beslist, t.a.v. een bepaling inzake wettiging door adoptie, nl. art. 369, 1e lid, jo. art. 353 B.W. dat de jeugdrechtsbank toelaat een wettiging door adoptie te homologeren tegen de wil van (een van) de ouders of van de familieraad in, dat er geen strijdigheid was met het E.V.R.M. (Hof Gent, 26 juni 1980, *R.W.*, 1980-81, 1846).

Volgens een bepaalde in de rechtsleer verdedigde stelling daarentegen zou heel het instituut van de wettiging door adoptie, in zoverre het toelaat een artificieel-juridische afstammingsband te creëren met verbreking van de oorspronkelijke (op het bloed steunende) familiebanden (inz. art. 370, § 1, 2e lid, B.W.), in strijd zijn met art. 8 E.V.R.M. (Heyvaert en Willekens, *Beginnelsen van het gezins- en familierecht na het Marckx-arrest*, Antwerpen, 1981, nr. 60), een stelling die ik niet onderschrijf (*R.W.*, 1981-82, 1576-1578).

b) Voor het beantwoorden van de vraag of art. 368, § 3, 1e lid, B.W. en/of art. 370, § 5, B.W. conform de artt. 8 en 14 E.V.R.M. zijn, dient vooreerst de juiste inhoud van het begrip «gezinsleven» (*family live/vie familiale*) uit art. 8 E.V.R.M. geanalyseerd te worden. Hierover bestaat een zeer uitvoerige rechtspraak van de Europese Commissie en het Hof (zie Fawcett, *The application of the European Convention on human rights*, Oxford, 1969, p. 187-194; Jacobs, *The European Convention on human rights*, Oxford, 1975, p. 128-135; Rigaux, «Le respect de la vie familiale d'après la jurisprudence de la Commission européenne des droits de l'homme», in *Festschrift für Friedrich Wilhelm Bosch*, Bielefeld, 1976, p. 813-825; Heyvaert en Wil-

lekens, o.c., nrs. 21-26). Bij mijn weten zijn er evenwel geen uitspraken waarbij de bescherming van een niet op bloedband gebaseerd gezinsleven (cf. situatie van het pleeggezin) aan de orde was. M.i. laat evenwel niets toe te stellen dat een effectief beleefde gezinsrelatie tussen pleegouders en pleegkind niet begrepen kan zijn onder het «gezinsleven» waarvan art. 8 E.V.R.M. de bescherming vooropstelt.

Aan de andere kant zou het evenwel zeer gewaagd zijn te poneren dat in art. 8 E.V.R.M., op zichzelf beschouwd, het recht besloten ligt om een juridische afstammingsband te creëren tussen de pleegouders en het pleegkind tussen wie een effectief beleefde gezinsrelatie bestaat. Het geannoteerde arrest dient dan ook bijgevalen te worden in zoverre het beslist, expliciet, dat de bepaling die de herroeping van een wettiging door adoptie uitsluit (art. 370, § 5, B.W.) niet in strijd is met art. 8 E.V.R.M. en, impliciet, dat zulks evenmin het geval is met de bepaling dat een wettiging door adoptie van een reeds door adoptie gewettigd kind niet mogelijk is. Beide verbodsbepalingen uit het Belgische recht kunnen onmogelijk als afbreuk doend aan het recht op gezinsleven bestempeld worden.

c) De zaak doet zich evenwel anders voor wanneer men art. 14 E.V.R.M. (non-discriminatiebeginsel), in samenhang met art. 8 E.V.R.M. beschouwt. Nu de wetgever eenmaal de mogelijkheid vooropgesteld heeft, door het instituut van de adoptie en van de wettiging door adoptie, om een artificieel-juridische afstammingsband te creëren tussen de pleegouders en het pleegkind, is het discriminatoir een bepaalde categorie kinderen van die mogelijkheid uit te sluiten. Ons B.W. doet zulks in zoverre het niet toelaat dat kinderen die door adoptie gewettigd zijn door een bepaald echtpaar, maar feitelijk door een ander echtpaar (of persoon) opgevoed worden, door laatstgenoemden door adoptie gewettigd (of geadopteerd) worden, dit als resultaat van een combinatie van art. 368, § 3, 1e lid, en art. 370, § 5, B.W., dit terwijl voor alle andere categorieën kinderen (wettige, erkende natuurlijke, juridisch overspelige, gewoon geadopteerde, etc.) die in dezelfde situatie verkeren, die mogelijkheid wel bestaat.

Mijn conclusie is derhalve dat de absolute onmogelijkheid die ons recht kent van de wettiging door adoptie van een reeds door adoptie gewettigd kind (tenminste tijdens het leven van de adoptieve ouders), samenhangend met de absolute onmogelijkheid om een gehomologeerde wettiging door adoptie te herroepen, niet alleen een ernstige lacune is in onze wetgeving — wat wel niemand zal betwisten — maar tevens een schending uitmaakt van art. 14 jo. art. 8 E.V.R.M.: het feit dat het kind reeds door adoptie gewettigd is kan onmogelijk als een objectieve en redelijke rechtvaardigingsgrond voor het gemaakte onderscheid gelden, en tussen de nagestreefde doeleinden (stabilisering van de toestand van het door adoptie gewettigde kind, gelijkstelling met een wettig kind, tegengaan van misbruiken door opeenvolgende adopties) en de gebruikte middelen, ontbreekt een redelijk verband van proportionaliteit. In die zin kan het vonnis *a quo* bijgevalen worden, ook al moet gezegd dat het te weinig genuanceerd is.

Op zichzelf lijkt de niet-herroepbaarheid van een wettiging door adoptie me evenwel geenszins strijdig met art. 14 jo. art. 8 E.V.R.M., te meer daar ook een wettige afstammingsband niet zomaar ongedaan gemaakt kan worden

(wat trouwens juist de bestaansreden van art. 370, § 5, B.W. was!).

2.a) De rechtstreekse werking in de interne rechtsorde van de artt. 8 en 14 E.V.R.M., ook in zoverre ze betrekking hebben op het burgerrechtelijk statuut van de persoon, wordt uitdrukkelijk vooropgesteld door het vonnis *a quo* en impliciet bevestigd door het geannoteerde arrest. Deze stelling van de directe werking wordt door onze (lage-re) rechtspraak sinds het Marckx-arrest overigens algemeen aangehangen, ook in de (talrijke) gevallen waarin niet tot de strijdigheid van de aangevochten bepalingen van intern recht met het E.V.R.M. besloten wordt.

b) Gezien de strijdigheid die er m.i. bestaat tussen art. 368, § 3, 1e lid, B.W. gecombineerd met art. 370, § 5, B.W., met art. 14 jo. art. 8 E.V.R.M., staan deze bepalingen uit ons B.W. ook *de lege lata* de homologatie van een wettiging door adoptie (of adoptie) van een reeds door adoptie gewettigd kind niet in de weg. Na de homologatie zullen de voorafbestaande juridische banden met degenen die gewettigd hebben door adoptie in principe verbroken worden, naar analogie met wat art. 370, § 1, 2e lid, B.W. bepaalt t.a.v. de wettige of natuurlijke afstammingsbanden; dit is trouwens eveneens het geval bij een nieuwe wettiging door adoptie na het overlijden van het oorspronkelijke door adoptie wettigende echtpaar (Heyvaert en Willekens, nr. 10).

Ook diegenen die aangaande de rechtstreekse werking van het E.V.R.M. in zoverre het betrekking heeft op het burgerrechtelijk statuut van de persoon, een minimalistische opvatting verdedigen (voor een overzicht, zie Grimonprez, «Het Hof van Cassatie en vijftientig jaar E.V.R.M.», *R.W.*, 1981-82, 2657-2674, inz. 2662-2665), zullen met dit effect wellicht geen moeite hebben, daar het aanvaarden van de directe werking *in casu* geen positieve maatregelen vereist, maar slechts leidt tot de niet-toepasselijken van een verbodsbepaling.

3. Dat een pleegvoogdij niet mogelijk zou zijn zolang de ouders van het kind niet van het ouderlijk gezag ontzet zijn, zoals gesteld in het geannoteerde arrest, berust op een manifeste verwarring van de pleegvoogdij (*tutelle officieuse* — artt. 1 tot 6 onder art. 475 B.W.) met de zgn. provoogdij (*protutelle* — artt. 34-35 Jeugdbesch. W.).

De pleegvoogdij, een instelling waarbij een persoon ouderlijke verplichtingen op zich neemt tegenover een minderjarige, en meteen sommige prerogatieven van het ouderlijk gezag verwerft, komt tot stand door een overeenkomst tussen de aspirant-pleegvoogd en het kind, indien het vijftien jaar is, of zijn vertegenwoordigers; de overeenkomst dient bekrachtigd te worden door de jeugdrechtbank. Aangezien in het onderhavig geval in de adoptieakte welke ter homologatie werd voorgelegd, subsidiair ook de overeenkomst van pleegvoogdij was opgenomen, stond m.i. niets de gevraagde bekrachtiging ervan, zodra de homologatie van de wettiging door adoptie werd afgewezen, in de weg.

Aangezien de regels aangaande de pleegvoogdij naar eigen voorwerp en vormen geïnterpreteerd dienen te worden en niet zomaar analogisch toepassing gemaakt mag worden van de bepalingen die de adoptie beheersen (Hof Brussel, Jk., 14 juni 1979, *R.W.*, 1979-80, 2053), mag in geen geval de verbodsbepaling aangaande door adoptie gewettigde

kinderen welke geldt inzake wettiging door adoptie (art. 368, § 3, 1e lid, B.W.), uitgebreid worden tot de pleegvoogdij. Zulks volgt ook impliciet doch noodzakelijk uit het bepaalde in art. 3, 3e lid, van hoofdstuk IIbis inzake de pleegvoogdij, waarbij gesteld wordt: «Gedurende de pleegvoogdij hebben (...) de echtgenoten die het (kind) hebben (...) gewettigd door adoptie, (...) niet langer het genot van de goederen van de minderjarige» (cf. Van Malderen, *Adoptie en wettiging door adoptie* (A.P.R.), 1970, nr. 513 d), p. 342, die dit — om een mij niet duidelijke reden — een onthutsende bepaling noemt).

Patrick Senaeve

## JEUGDRECHTBANK TE BRUSSEL

4e KAMER — 27 NOVEMBER 1981

Voorzitter: mevr. J. Moens

Openbaar ministerie: de h. F. Van Haegendoren

**Rechten van de mens — Wettiging door adoptie — Reeds door adoptie gewettigd kind — Verbodsbepaling (art. 368, § 3, 1e lid, B.W.) — Strijdigheid met het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens — Rechtstreekse werking.**

*De verbodsbepaling aangaande de wettiging door adoptie van een reeds door adoptie gewettigd kind is in strijd met de artt. 8 en 14 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden.*

*De Belgische rechter moet de toepassing afwijzen van elke bepaling van intern recht die strijdig is met voormelde bepalingen, welke rechtstreekse werking bezitten.*

*Reeds door adoptie gewettigde kinderen kunnen derhalve door adoptie gewettigd worden in geval van verwerping door degenen die door adoptie gewettigd hebben.*

V.S. M.

Op 21 januari 1977 homologatievonnis — 4e kamer Jeugdrechtbank Brussel — wettiging door adoptie van V.S. Maggy (Indisch kind) door de echtgenoten V.S. H. en V.B. M., waarna totale en definitieve verwerping;

Maggy wordt opgenomen door het gezin V.N. M. en B.L., wonende te Jette, vanaf juni 1980;

Dit betekent enerzijds de totale en definitieve breuk met het door adoptie wettigend gezin en de totale integratie anderzijds van Maggy in het nieuwe gezin, dat door haar beleefd wordt als haar familie en waarin zij zich naast haar Indische broer en zusjes (eveneens oorspronkelijk Indisch) thuis voelt; dit wordt uitdrukkelijk bevestigd in raadkamer door Maggy (meer dan 15 jaar oud);

In raadkamer komt nogmaals duidelijk de totale en definitieve verwerping tot uiting. De eerste (wettigende) adoptanten bevestigen duidelijk dat, mocht een «herroeping» mogelijk zijn inzake wettiging door adoptie, zij deze al lang zouden hebben aangevraagd.

Zij verduidelijken dat zij Maggy voor altijd hebben afgestaan aan huidige wettigenden door adoptie

Verder wordt in raadkamer het schriftelijk advies van het openbaar ministerie bevestigd, dat uitsluitend op artikel 368, § 3, B.W. steunt.

Volgens de letter van de tekst blijkt het schriftelijk advies inderdaad juist, doch de rechter dient én de geest van de wetgever én het hoger belang van het kind na te gaan; Maggy (meer dan 15 jaar) wordt eveneens gehoord en dringt erop aan dat zij definitief deel zou uitmaken van het gezin V.N. en B.L., nu er geen enkele binding meer, hoe dan ook, met haar oorspronkelijke door adoptie wettigende ouders zou hebben, welke ook hierop aandringen.

Opgemerkt wordt in raadkamer dat de wetgever dit (helemaal vaak voorkomend) geval, nl. mislukte wettiging door adoptie, niet voorzien heeft; bij het bepalen van de onherroepelijkheid heeft de wetgever alleen voor ogen gehad de gelukke wettiging door adoptie, die hij wou beveiligen en stabiliseren.

Overwegende dat adoptie en wettiging door adoptie een fictieve afstammingsband teweegbrengen; dat de wettiging door adoptie moet steunen op wettige redenen en de betrokkene tot voordeel moet strekken (art. 343 B.W.);

Overwegende dat wettige redenen in het algemeen moeten begrepen worden als beweegredenen die partijen aanzetten om tot de instelling toe te treden en die door de rechter aanvaard kunnen worden als niet strijdig met zijn doelstelling (Van Malderen, *T.P.R.*, 1979, 331, «Adoptie en wettiging door adoptie»);

Overwegende dat het belang van de geadopteerde erin bestaat zijn affectieve banden met de juridische werkelijkheid in overeenstemming te doen brengen, zodat een officiële en volledige integratie binnen het feitelijke en regelmatige gezinsleven, dat adoptanten met de geadopteerde vormt, mogelijk wordt (Jeugdrb. Brussel, 16 oktober 1969, *J.T.*, 1970, 50);

Overwegende dat de wettiging door adoptie het voordeel biedt de geadopteerde een volwaardig gewettigd statuut toe te kennen;

Overwegende dat in casu de geadopteerde meer affectieve genegenheid en morele steun kent bij adoptanten dan in het vroeger wettigende gezin, waar de verwerping totaal is;

Overwegende dat, bij de beoordeling van de belangen van de geadopteerde, de rechtbank zowel de affectieve als materiële belangen moet appreciëren (Moni Van Look, *T.P.R.*, 1970, 367, nr. 31);

Overwegende dat in casu uit de elementen van het dossier blijkt dat de geadopteerde als gewettigd kind zich niet kon aanpassen in het gezin V.S. H. en V.B. M., welke het gewettigd had door adoptie;

Overwegende dat deze aanpassingsmoeilijkheden zo ernstig werden: de geadopteerde manifesteerde afstotingsverschijnselen en vice versa, verdere samenleving werd totaal onmogelijk; dat de geadopteerde nochtans het uitzonderlijke geluk had een nieuw gezin te vinden, waar ze zich thuis voelt;

Overwegende dat de geadopteerde reeds geruime tijd verblijft in het nieuwe gezin en zich volledig integreert in het familieleven van de adoptanten;

Overwegende dat adoptie en wettiging door adoptie als zelfstandige instellingen zijn ingesteld om partijen de keuze te laten hun affectieve genegenheid juridisch te bekrachtigen en aldus samen een juridisch erkend nieuw gezin te vormen;

Overwegende dat deze keuze echter onmogelijk wordt indien de geadopteerde reeds gewettigd is door adoptie, quod est in casu; dat artikel 368, § 3, B.W. immers bepaalt dat niemand door adoptie kan worden gewettigd indien hij reeds door anderen door adoptie werd gewettigd; dat artikel 370 B.W. eveneens bepaalt dat de wettiging door adoptie onherroepelijk is;

Overwegende dat de wetgever als gevolg van de toekenning van het statuut van wettig kind de wettigende adoptie onherroepelijk verklaarde (*Parl. Doc.*, 1965, p. 71);

Overwegende dat hij het (helaas veelvuldig) voorkomende geval van een wettigende adoptie, welke volledig mislukt en de volledige verwerping tot gevolg heeft, buiten beschouwing heeft gelaten en dergelijke «drama's» niet heeft voorzien;

Overwegende dat in een dergelijk geval, in het belang zelf van het kind dat de kans kon genieten in een andere familie opgenomen te worden, zich thans een nieuwe wettiging door adoptie opdringt; dat de minderjarige immers recht heeft op een familie;

Overwegende dat het onmogelijk de bedoeling van de wetgever geweest kan zijn, een kind bij een mislukte en verwerpende wettiging door adoptie levenslang en onherroepelijk onder dit juk te houden in een gezin waarin, het weze onderlijnd, de verwerping totaal en definitief is;

Overwegende dat opvallend is dat, indien het hier een gewoon wettig kind van de vorige adoptanten betrof, er in casu geen enkel bezwaar zou zijn dat het kind thans gewettigd zou worden door adoptie door huidige adoptanten;

Overwegende dat derhalve in casu onderscheid maken tussen een wettig kind en een door adoptie gewettigd kind — zo dit wel degelijk de bedoeling zou zijn van de wetgever — discriminerend zou zijn t.a.v. het door adoptie gewettigd kind — wiens wettiging helemaal is mislukt — nu wettige kinderen, ondanks hun wettig statuut, wel kunnen gewettigd worden door adoptie;

Overwegende dat een dergelijke discriminatie ontoelaatbaar is en in strijd met de artikelen 8 en 14 van het Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens, dat onder meer bepaalt: «Een ieder heeft recht op eerbiediging van zijn privé-leven, zijn gezinsleven, zijn thuis en zijn briefwisseling»;

Overwegende dat derhalve vaststaat dat de «thuis» van Maggy *waarop zij recht heeft*, ontegensprekelijk ligt bij het nieuwe gezin; andersom redeneren zou erop neerkomen dat voor het «soort» kinderen welke gewettigd zijn door adoptie, die totaal en definitief mislukt, geen uitweg meer open zou staan om als volwaardig, wettig kind tot een échte familie toe te treden, m.a.w. wordt aan deze «categorie» van kinderen een essentieel «recht op familie» ontnomen met de eraan verbonden wettelijke, materiële en affectieve gevolgen;

Overwegende dat daarenboven geen antwoord voorhanden is op de vraag wie bij de huidige wettiging door adoptie enig nadeel zou kunnen oplopen;

Overwegende dat op grond van o.m. dit artikel het Hof van Straatsburg elke discriminatie tussen wettige en natuurlijke kinderen veroordeelde, dus *a fortiori* elke discriminatie tussen wettige en gewettigde kinderen; dat het Hof duidelijk stelde dat de Belgische wet geïnterpreteerd moet worden naar de geest van de tijd waarin elke discriminatie ontoelaatbaar is; de Belgische rechter moet de toepassing af-

wijzen van elke bepaling van intern recht wanneer die strijdig is met een bepaling van een internationaal verdrag voor zover deze bepaling rechtstreekse werking heeft in de interne rechtsorde (Cass., 27 mei 1971, *Pas.*, 1971, I, 886, met conclusie van procureur-generaal Ganshof van der Meersch; *Arr. Cass.*, 1971, 959; Cass., 14 januari 1976, *Pas.*, 1976, I, 538, *R.W.*, 1975-76, 1745, met conclusie van procureur-generaal Dumon; Cass., 26 september 1978, *Pas.*, 1979, I, 126 en er aangehaalde cassatierechtspraak en conclusies van procureur-generaal, *R.W.*, 1978-79, 1670); om de toepassing van een met het Verdrag van Rome strijdige Belgische wet af te wijzen, moet de rechter niet wachten tot een navolgende wet die de strijdigheid heeft weggevoerd (Cass., 14 juni 1976, geciteerd; Rb. Gent, 20 november 1980, *R.W.*, 1980-81, 2328);

Overwegende dat in casu duidelijk uit de elementen van de zaak blijkt dat de geadopteerde er alle belang bij heeft om in het nieuw gezin van adoptanten volledig geïntegreerd te blijven en als volwaardig wettig kind samen met de wettige kinderen als zuster naast dezen, met de ouders een veilig gezin te vormen;

Overwegende dat de vorige adoptanten de mislukking erkend hebben en er een definitief einde aan hebben gemaakt door Maggy in het nieuw gezin «afgestaan» te hebben;

Overwegende dat er bijgevolg wettige redenen zijn om de wettiging door adoptie te homologeren, waardoor ipso facto de vorige niet bestaande wordt;

Overwegende dat volledigheidshalve dient te worden opgemerkt dat zowel de pleegvoogdij als de gewone adoptie, naast de statuutverlaging, heel zeker niet dezelfde voordelen bieden;

Overwegende dat artikelen 368, § 3, e.v. B.W. strijdig zijn met artikelen 8 en 14 van het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens;

Overwegende dat de aangehaalde bepalingen van het B.W. discriminatoir zijn: zij missen objectieve en redelijke rechtvaardigheidsgrond, er ontbreekt een redelijk verband van proportionaliteit tussen gebruikte middelen en het nastreefde doel (cf. in dit verband Rb. Mechelen, 7 april 1981, *Rev. Trim. Dr. Fam.*, 1981, 320);

NOOT—Zie elders in dit nummer het andersluidende arrest van het Hof te Brussel van 29 april 1982 met noot van P. Senaev.

## VREDEGERECHT TE GENT

3e KANTON — 25 NOVEMBER 1981

Rechter: de h. Belpaire

Advocaten: mrs. De Muylt en Moentjens

**Verzekering — Motorrijtuigen — Doorrijden na ongeval — Beding van recht van verhaal — Geldig — Uitoefening van het recht — Beoordeling door de rechter.**

*In een polis van verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen kan geldig bedongen worden dat de verzekeraar het recht heeft tegen de verzekerde «verhaal uit te oefenen bij het volgende schadegeval: opzettelijk vluchtmisdrijf».*

*Dit recht van verhaal is een faculteit die aan de verzekeraar is toegekend, maar waarvan de uitoefening aan de appreciatie en aan de controle van de rechter onderworpen blijft. Het vindt zijn steun en oorzaak in art. 9 van de Verzekeringwet.*

B. t/ N.V. D.

De eis strekt ertoe het verstekvonnis door deze rechtbank uitgesproken op 18 maart 1981 te horen tenietdoen en de oorspronkelijke regresvordering gericht tegen opposant als niet-ontvankelijk, minstens als niet gegrond te doen afwijzen.

Het verstekvonnis veroordeelde opposant tot betaling van 36.200 fr. aan geopposeerde, dit is de terugbetaling van de schadevergoeding, die zij als verzekeraar van de civielrechtelijke aansprakelijkheid van opposant, aan de derde, Mariette D., uitgekeerd heeft ten gevolge van een verkeersongeval te Lovendegem op 16 december 1979.

Bij vonnis van de Politierechtbank te Zomergem van 24 oktober 1980 werd opposant strafrechtelijk veroordeeld ter zake dat hij te Lovendegem op 16 december 1979 een verkeersovertreiding en daarenboven een vluchtmisdrijf had gepleegd.

Het wordt niet betwist dat de vergoeding die aan een derde werd uitbetaald door geopposeerde het gevolg is van de verkeersovertreiding die opposant heeft begaan en waarvoor hij veroordeeld is.

Daarentegen ziet men niet goed in dat er tussen de uitbetaalde schade en het vluchtmisdrijf als zodanig een rechtstreeks oorzakelijk verband zou bestaan, al was het maar omdat het vluchtdelict posterieur is aan het tot stand komen van de schade.

Het is dan ook terecht dat opposant opmerkt dat het vluchtdelict dat hij pleegde, niet de oorzaak is van de schade uit aanrijding, noch van de hiervoor door geopposeerde, als verzekeraar aan een derde uitbetaalde vergoeding.

Het verval van de verzekeringsdekking en/of de regresvordering, wanneer het gaat om een verplichte verzekering, dient bij vluchtdelict niet alleen beoordeeld te worden in verband met de grove schuld in de zin van art. 16 van de wet van 11 juni 1874, doch ook in verband met de verplichting de schade te beperken (art. 17 van voornoemde wet) en in verband met de verplichting het ongeval aan te geven en de omstandigheden ervan niet te verzwijgen (art. 9 zelfde wet).

Naar de gegevens van het strafdossier blijkt dat het door opposant gepleegd vluchtdelict de schade uit aanrijding «in concreto» niet heeft verzaamd (zoals het zou kunnen gebeuren bij gebrek aan onmiddellijke hulp aan de gewonde of bij het verlaten van een voertuig op de rijbaan in een toestand, die voor derden, al of niet weggebruikers, gevaarlijk is). De hypothese gesteld bij verwijzing naar art. 17 van de Verzekeringwet heeft ter zake geen oorzaak, noch grond.

Blijft dan nog het onderzoek omtrent het basisprincipe, gesteld in art. 9 van de wet van 11 juni 1874 en het beding van de polis, art. 503, waarbij bepaald wordt: «De verzekerde onderschrijver neemt uitdrukkelijk kennis van het feit dat de premie van de polis berekend is voor een normaal en gegrond risico. Hij erkent aan de Maatschappij uitdrukkelijk en zonder de minste beperking het recht tegen

hem verhaal uit te oefenen, namelijk bij de volgende schadegevallen: a) opzettelijk vluchtmisdrijf, b) dronkenschap ... c) ... na aflevering van een rood schouwingsbewijs ...»

De partijen zijn vrij een dergelijk beding in hun overeenkomst in te lassen, nu dit niet strijdig is met de openbare orde of de goede zeden, noch met enige wettelijke bepaling van dwingend recht (Rb. Luik, 20 september 1976, *R.G.A.R.*, 1978, 9842).

Het verhaalsrecht waarin dit beding voorziet, is een faculteit die aan de verzekeraar is toegekend, maar waarvan de uitoefening aan de appreciatie en aan de controle van de rechtbanken blijft onderworpen.

Dit verhaalsrecht vindt blijkbaar zijn steun en oorzaak in art. 9 van de wet van 11 juni 1874 op de verzekeringen.

Het is immers zo dat het vluchtdelict iedere onmiddellijke vaststelling omtrent een niet-dekking door de verzekering of omtrent een verzwaring van risico onmogelijk maakt.

Het is bovendien zo dat het rechtsgeldig beding weergegeven in art. 503 van de verzekeringsovereenkomst erop neerkomt de bewijslast van een reden van verval of van een reden tot verhaalsrecht om te slaan van de partij, die vordert, op de partij die de gegrondheid van de vordering betwist (een beding tussen contracterende partijen omtrent de bewijslast is tussen hen eveneens volkomen geldig);

Ten deze dient opgemerkt te worden dat opposant, in verband met de aanrijding van 16 december 1979, slechts op 26 december 1979 door de rijkswacht kon worden gevonden en aangetroffen, zulks op een ogenblik dat zijn wagen reeds was hersteld.

Zijn uitleg tot verschoning van het vluchtdelict, namelijk de bescherming van de anonimiteit van een gehuwde vrouw, hoefde hem zeker niet te beletten, dadelijk nadat zijn vervoer of begeleiding beëindigd was, zijn aanrijding aan de politieoverheid bekend te maken, en geeft geen uitleg omtrent zijn verder verzwijgen van het ongeval, noch omtrent het uitwissen van de sporen ervan, zowel wat betreft zijn persoonlijke toestand of die van de bestuurder van zijn wagen op het ogenblik van de aanrijding, als wat betreft de staat van zijn wagen op hetzelfde ogenblik. Bovendien dient te worden opgemerkt dat, naar de gegevens geput uit het strafdossier, de bestuurder van de wagen van opposant op het ogenblik van de aanrijding alle kenmerken vertoonde niet in staat te zijn een voertuig op een normale wijze te besturen.

Er dient dus geoordeeld te worden dat opposant gebonden blijft door het conventioneel beding, dit is art. 503 van de polis, dat hem tot wet strekt, en dat bovendien door hem zeker het bewijs niet wordt geleverd dat op het ogenblik van de aanrijding het verzekerd risico «abnormaal» en «ongezond» niet verzaamd was.

(...)

## RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (1e Kamer), 4 juni 1982

*Ziekte- en invaliditeitsverzekering — Algehele arbeidsongeschiktheid ten gevolge van ziekte en van ongeval*

— *Indeplaatsstelling van ziekenfonds — Onderscheiden schaden.*

Het bestreden arrest (Hof Gent, 30 september 1980) oordeelt: ter zake is eerste verweerder op 23 april 1973 als gecombineerd gevolg van het verkeersongeval en zijn ziekte 100 pct. invalide geworden; zijn materiële schade wegens de aan het ongeval te wijten blijvende arbeidsongeschiktheid is minder dan 20 pct. van het loon dat hij verdiende; gelet op de besluiten van het deskundigenonderzoek dient verder te worden aangenomen dat zijn ziekte op zichzelf alleen een onvermogen tot verdienen van meer dan tweederden tot gevolg heeft; in die omstandigheden mag hij de in het kader van het geding toegekende vergoeding voor materiële schade integraal cumuleren met de van zijn ziekenfonds wegens arbeidsongeschiktheid ontvangen uitkeringen.

Het tegen die beslissing aangevoerde middel wordt op de volgende gronden verworpen:

«Overwegende dat artikel 70, § 2, van de wet van 9 augustus 1963, dat het samen genieten van de verzekeringsprestaties en de schadeloosstelling naar gemeen recht of krachtens een andere wetgeving verbiedt en de subrogatie van de verzekeringsinstelling in de rechten van de rechthebbende bepaalt, alleen toepasselijk is wanneer bedoelde prestaties en vergoedingen betrekking hebben op dezelfde schade of hetzelfde gedeelte van de schade;

«Overwegende dat de schade, in genoemd artikel 70, § 2, bedoeld, wat de invaliditeitsprestaties betreft, bestaat in de vermindering, ten gevolge van letsels of functionele stoornissen bij de werknemer die alle werkzaamheid heeft onderbroken, van zijn vermogen tot verdienen tot eenderde of minder dan eenderde, volgens de criteria bepaald bij artikel 56, § 1, van de wet;

«Overwegende dat, hoewel de schadeloosstelling naar gemeen recht, wanneer die wegens arbeidsongeschiktheid verschuldigd is, eveneens betrekking heeft op een vermindering van het vermogen tot verdienen, zij evenwel niet noodzakelijk het verlies van hetzelfde gedeelte van dit vermogen dekt als dat wat door de verzekeringsprestaties wordt vergoed;

«Overwegende dat het forfaitair karakter van deze laatste prestaties, die, in de regel, een onvermogen tot verdienen van 66 pct. tot 100 pct. dekken, niet belet dat de feitenrechter, op grond van de gegevens eigen aan de zaak die hij beslecht, in feite vaststelt dat bedoelde prestaties ten deze een welbepaald onvermogen tot verdienen dekken, voor zover dit onvermogen meer dan 66 pct. bedraagt;

«Overwegende dat het arrest, met verwijzing naar de besluiten van het deskundigenonderzoek, overweegt dat de ziekte van eerste verweerder 'op zichzelf alleen' een 'onvermogen tot verdienen van meer dan tweederden tot gevolg heeft'; dat het daarenboven de besluiten van de deskundige aanhaalt waaruit blijkt dat het blijvend onvermogen tot verdienen ad 100 pct. waardoor eerste verweerder is aangetaast, voor 20 pct. aan de onrechtmatige daad van Valère B. te wijten is; dat het aldus te kennen geeft dat het onvermogen tot verdienen slechts voor 80 pct. aan de ziekte te wijten is;

«Dat het arrest hieruit, zonder schending van de genoemde artikelen, afleidt dat de schaden respectievelijk gedekt door de invaliditeitsverzekering en door het gemene recht, ten deze niet dezelfde zijn;

«Dat het middel derhalve, in zoverre het aanvoert dat het arrest de cumulatie van de verzekeringsuitkeringen en van de schadeloosstelling naar gemeen recht voor een zelfde schade toelaat, feitelijke grondslag mist en, in zoverre het aanvoert dat de evenvermelde considerans de beslissing niet wettelijk verantwoordt, faalt naar recht.»

(Eerste voorzitter: de h. Wauters — Raadsheer-rapporteur: de h. Lebbe — Advocaat-generaal: mevr. Liekendaal — Advocaten: mrs. Simont en Van Ryn — In de zaak: Nationale Bond der Liberale Mutualiteitsfederatiën t/ Van A. e.a.)

**Hof van Cassatie (3e Kamer), 14 juni 1982**

*Verjaring — Vordering uit misdrijf — Veroordeling door correctionele rechter — Voorbehoud — Begrip.*

Het bestreden arrest (Arbh. Antwerpen, 16 maart 1981) benoemt op tegenvordering van de curatoren van het faillissement A. een deskundige met als opdracht de schade te bepalen die A. en de verenigde schuldeisers hebben geleden door misdrijven waarvoor eiser bij een arrest van 4 december 1974 is veroordeeld. Het door eiser tegen de tegenvordering opgeworpen middel van verjaring wordt door het arrest verworpen op grond «dat de burgerlijke rechtsvordering tijdig door de curatoren werd ingesteld door hun burgerlijke-partijstelling voor de Correctionele Rechtbank te Antwerpen op 2 oktober 1973; dat, waar bij het in dit verband in kracht van gewijsde getreden vonnis van de Correctionele Rechtbank te Antwerpen van 3 april 1974 de som van 2 x 25.000 frank slechts provisioneel als schadevergoeding aan de curatoren werd toegekend, alzo door deze beslissing enig voorbehoud werd erkend, zodat de volledige schadeëis van de curatoren ten opzichte van geïntimeerde (thans eiser) overeenkomstig artikel 27 van de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering slechts dertig jaar na voormelde correctionele uitspraak verjaart». Deze beslissing wordt op de volgende gronden vernietigd:

«Overwegende dat uit de enkele vaststelling dat de strafrechter slechts provisioneel een schadevergoeding aan de verweerders (de curatoren) heeft toegekend, het arrest niet wettig heeft kunnen afleiden dat 'alzo door deze beslissing enig voorbehoud werd erkend' in de zin van artikel 27, tweede lid, van de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering, zodat met toepassing van die bepaling de nieuwe rechtsvordering van de verweerders tot vergoeding van de overige door het misdrijf berokkende schade slechts dertig jaar na de uitspraak door de strafrechter verjaart.»

(Voorzitter-rapporteur: de h. Meeùs — Advocaat-generaal: de h. Lenaerts — Advocaten: mrs. De Baeck en Houtekier — In de zaak: Van M. t/ curatoren van het faillissement A.)

**NOOT—Het verlenen van voorbehoud en het toekennen van provisionele schadevergoeding**

1. Vóór de wet van 30 mei 1961 heerste er betwisting omtrent de vraag gedurende welke termijn de benadeelde aan wie door de strafrechter voorbehoud voor de toekomst

was verleend, nog herstel kon vorderen voor later ingetreden schade. Sommigen waren van oordeel dat de benadeelde beschikte over een *actio judicati* onderworpen aan de dertigjarige verjaring. Volgens de meerderheidsopvatting betrof het evenwel een *actio ex delicto*, onderworpen aan de strafrechtelijke verjaringstermijnen (Cass., 26 oktober 1944, *Arr. Cass.*, 1945, 18, met conclusie eerste advocaat-generaal Hayoit de Termicourt; zie hierover o.m.: R. Dekkers, «le dommage en germe», *R.C.J.B.*, 1953, 93-99; J. Constant, «La recevabilité de l'action civile devant les juridictions répressives et sa prescription», *Ann.Fac.Dr. Liège*, 1958, 317-340). De wijziging van de artikelen 21 tot 28 voorafgaande titel Sv. door de wet van 30 mei 1961 (*B.S.*, 10 juni 1961) maakte een einde aan deze controverse. Voortaan kan de benadeelde aan wie enig voorbehoud is verleend, nog gedurende dertig jaar na de uitspraak optreden (artikel 27, 2e lid).

Tot hertoe had het Hof van Cassatie nog niet de gelegenheid uitspraak te doen over hetgeen verstaan dient te worden onder een «beslissing die enig voorbehoud erkent» (vgl. Cass., 4 maart 1980, *Arr. Cass.*, 1979-80, 828; Cass., 16 september 1981, *R.D.P.*, 1982, 85). M.n. rijst de vraag of, zoals het bestreden arrest had geoordeeld, hiermee kan worden gelijkgesteld, de beslissing waarbij slechts een provisionele vergoeding is toegekend. In de rechtsleer wordt deze gelijkstelling door sommigen verdedigd (G. Schuind, *Traité pratique de droit criminel*, II (4e uitgave door A. Vandeplass), 1981, 163). Anderen zijn daarentegen van oordeel dat het voorbehoud voor de toekomst uitdrukkelijk moet worden verleend en dat het toekennen van een provisionele vergoeding hiertoe geenszins voldoende is (J. D'Haenens, *Belgisch strafprocesrecht*, Gent, 1980, I-A, 159; R. Matthys, «Evolutie naar een merklijke tempering van de solidariteitsband tussen publieke vordering en burgerlijke vordering volgend uit een misdrijf», *R.W.*, 1961-62, (185), 187).

2. Het geannoteerde arrest sluit zich bij deze laatste opvatting aan. Deze zienswijze vindt steun in de parlementaire voorbereiding van de wet van 30 mei 1961. De bedoeling van artikel 27, 2e lid, strekte ertoe het slachtoffer te onttrekken aan de strafrechtelijke verjaringstermijnen indien het na de uitspraak getroffen zou worden door schade waarvoor ten tijde van de uitspraak geen herstel kon worden verkregen — ook niet provisioneel — omdat het bestaan ervan toen niet met voldoende zekerheid vaststond. (zie memorie van toelichting, *Parl. St., Senaat*, 1955-56, nr. 15, 2: «verergerde schade of een nieuwe schade»; verslag, *Parl. St., Senaat*, 1956-57, nr. 158, 4; aanvullend verslag, *Parl. St., Senaat*, 1958-59, nr. 202, 3; verslag, *Parl. St., Kamer*, 1959-60, nr. 271-4, 3: «latere schade». Ook het wetsvoorstel Philippart dat ten grondslag ligt aan deze wetswijziging beoogde de bescherming van het slachtoffer i.g.v. «verergering der schade of een nieuwe schade», *Parl. St., Kamer*, B.Z., 1954, 19-1).

Wanneer de strafrechter aan de burgerlijke partij voorbehoud verleent voor de toekomst, dan kan deze nog gedurende dertig jaar herstel vorderen voor nieuwe schade. Door aldus te beslissen oefent de strafrechter evenwel zijn rechtsmacht volledig uit zodat enkel de burgerlijke rechter bevoegd is om kennis te nemen van de herstellvordering (Cass., 29 oktober 1962, *Pas.*, 1963, I, 268; Cass., 8 februari 1965, *R.W.*, 1965-66, 1534; Cass., 30 november 1976,

*Arr. Cass.*, 1977, 366; Cass., 12 september 1978, *Arr. Cass.*, 1978-79, 37; Hof Luik, 1 april 1971, *Jur. Liège*, 1970-71, 292; Hof Luik, 3 april 1974, *Jur. Liège*, 1973-74, 282; Mil. Ger., 30 mei 1968, *R.D.P.*, 1969-70, 500). Een dergelijke beslissing is een eindbeslissing in de zin van artikel 416 Sv. waartegen cassatieberoep kan worden ingesteld (Cass., 16 mei 1949, *Pas.*, 1949, I, 376; Cass., 13 november 1950, *Arr. Cass.*, 1951, 109; Cass., 11 januari 1965, *Pas.*, 1965, I, 452; Cass., 29 november 1977, *R.W.*, 1977-78, 2059; Cass., 30 november 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 368).

3. Geheel anders is het geval waarin de benadeelde schade doet gelden waarvan het bestaan met voldoende zekerheid vaststaat maar waarvan de omvang nog niet kan worden bepaald. Zodra het bestaan van de schade zeker is, dient zij ook vergoed te worden, welke moeilijkheden haar begroting ook oplevert; zonodig kan de rechter zijn toevlucht nemen tot een begroting *ex aequo et bono* (zie J. Ronse, *Schade en schadeloosstelling*, 109, nrs. 76 e.v., en 127, nrs. 98 e.v.; R.O. Dalcq, *Traité de la responsabilité civile*, II, 250, nrs. 2830 e.v.). Doorgaans zal de rechter de zaak uitstellen tot hij over nadere evaluatiegegevens beschikt. Hierbij staat artikel 161 Sv. de strafrechter niet in de weg (Cass., 9 juni 1970, *R.W.*, 1970-71, 1091, *Arr. Cass.*, 1970, 950). Eventueel kan hij tevens een onderzoeksmaatregel bevelen. Voor de schade die reeds bepaalbaar is, kan hij wanneer de benadeelde daarom vraagt, reeds een provisionele vergoeding toekennen.

De strafrechter die aldus aan de benadeelde een provisionele vergoeding toekent, oefent zijn rechtsmacht niet volledig uit en blijft bevoegd om verder over de herstellvordering te oordelen (Cass., 14 september 1959, *Arr. Cass.*, 1960, 35, *Pas.*, 1960, I, 45; Cass., 26 februari 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 711, *Pas.*, 1974, I, 667, *R.D.P.*, 1974-75, 267; Hof Gent, 9 april 1970, *R.W.*, 1969-70, 1578, met advies advocaat-generaal Vanhoudt: Hof Antwerpen, 19 maart 1975, *R.W.*, 1975-76, 2084; O. Malter, «Des condamnations provisionnelles», *R.G.A.R.*, 1935, nr. 1792). Een dergelijke beslissing is dan evenmin een eindbeslissing in de zin van artikel 416 Sv., zodat een cassatievoorziening niet ontvankelijk is (o.m. Cass., 14 maart 1949, *Arr. Cass.*, 1949, 172; Cass., 29 januari 1969, *Arr. Cass.*, 1968, 712; Cass., 10 maart 1969, *Arr. Cass.*, 1969, 643; Cass., 25 februari 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 705; Cass., 11 januari 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 527; Cass., 10 oktober 1979, *Arr. Cass.*, 1979-80, 171; Cass., 1 april 1980, *Arr. Cass.*, 1979-80, 969; Cass., 15 april 1980, *Arr. Cass.*, 1979-80, 1012). Tot de eindbeslissing houdt de vijfjarige verjaringstermijn op te lopen tegen de benadeelde (artikel 27, 1e lid, voorafgaande titel Sv.) Mocht dan komen vast te staan dat de uiteindelijke schade kleiner is dan de toegestane provisionele vergoedingen, dan kan enkel de burgerlijke rechter kennis nemen van de terugvordering van het te veel betaalde (Hof Antwerpen, 19 maart 1975, *gecit.*; R. Van Roye, *Manuel de la partie civile*, Brussel, 1945, 330, nr. 302).

Het is echter ook mogelijk dat de burgerlijke partij zonder meer een provisionele vergoeding vordert en dat deze door de strafrechter wordt toegestaan. In dat geval is het geding beëindigd en ligt een eindbeslissing voor in de zin van artikel 416 Sv. (R.H., noot onder Cass., 16 mei 1949, *Pas.*, 1949, I, 376; Cass., 4 september 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 6; Cass., 13 september 1976, *Arr. Cass.*, 1977, 39; Cass., 17 december 1980, *Pas.*, 1981, I, 446). De vordering

voor aanvullende schadevergoeding dient alsdan te worden gebracht voor de burgerlijke rechter en zulks binnen de termijn bepaald in artikel 26 voorafgaande titel Sv. (J. D'Haenens, o.c., 1960).

4. Het verlenen van voorbehoud onderstelt minstens dat het slachtoffer de toekomstige schade kon voorzien. In vele gevallen is zulks echter niet mogelijk en komt de schade pas na het verloop van de vijfjarige verjaringstermijn aan het licht (zie bijv. Hof Antwerpen, 19 mei 1980, *VI.T.G.*, 1981, nr. 4, 39, met noot R. Kruithof; Hof Gent, 9 juni 1980, *R.W.*, 1980-81, 456, met noot P. Depuydt).

Fundamenteel rijst dan ook de vraag naar de wenselijkheid van het verband tussen de verjaringstermijnen van burgerrechtelijke en strafrechtelijke vordering, een verband dat steeds meer als onrechtvaardig wordt ervaren (o.m. R. Kruithof, «De korte verjaringstermijn van civielrechtelijke vorderingen die uit strafrechtelijke misdrijven voortvloeien», noot onder Hof Antwerpen, 19 mei 1980, *gecit.*; Commissie voor de Hervorming van het Strafwetboek, *Verslag over de voornaamste grondslagen van de hervorming*, Brussel, 1979, 84 e.v.; P.H. Delvaux, «La prescription de l'action civile résultant d'une infraction involontaire - Pour un retour à la dualité des fautes pénales et civiles», *R.G.A.R.*, 1977, nr. 9707; *Id.*, «Proposition de la loi modifiant l'article 26 de la loi du 18 avril 1878 contenant le titre préliminaire du code de procédure pénale», *R.G.A.R.*, 1982, nr. 10509, en destijds reeds: *Verslag Lagae, Parl. St., Senaat*, 1956-57, nr. 158, 4: «...dat het geen zin heeft de bezwaren van de gelijktijdigheid van de burgerlijke en de strafrechtelijke vordering te willen ondervangen. Alleen het opheffen van de gelijktijdigheid kan die bezwaren wegnemen en een eind maken aan de onrechtvaardigheid dat elke vergoeding wordt geweigerd voor de schade die optreedt of verergert na het verstrijken van de strafrechtelijke verjaringstermijn»).

Eric Dirix

## EUROPEES RECHT

### Overzicht van rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen

Zaak 216/81 — Cogis/Administratie van de Staatsfinanciën — *Fiscale regime voor whisky* — 15 juli 1982

Het Tribunale te Milaan heeft een prejudiciële vraag gesteld over de uitlegging van artikel 95 EEG-Verdrag teneinde de verenigbaarheid met deze bepaling te kunnen toetsen van een gedifferentieerde belasting, die ingevolge de na de toetreding van het Verenigd Koninkrijk tot de EG van kracht zijnde Italiaanse belastingwetgeving werd geheven van whisky en gedistilleerde dranken uit wijn.

Verzoekster voerde tussen 1965 en 1974 uit het Verenigd Koninkrijk afkomstige whisky in Italië in en betaalde de ter zake verschuldigde extra-belasting — die overeenkomt met de produktiebelasting bij het binnenlandse produkt — en accijnzen, berekend op basis van de hoeveelheid zuivere alcohol van dit gedistilleerd. Zij achtte deze heffingen in strijd met het EEG-Verdrag in zover deze hoger waren dan de van nationale gedistilleerd geheven belasting of daarvoor in het geheel niet golden, en vorderde restitutie van de betaalde rechten.

De nationale rechter heeft het Hof de volgende vraag voorgelegd: «Heeft de Italiaanse staat artikel 95 EEG-Verdrag geschonden, door bij invoer van whisky uit het Verenigd Koninkrijk een belastingregeling toe te passen, bestaande in de niet op binnenlands gedistilleerd uit wijn geheven accijnzen (diritto erariale) en het volle tarief van de extra-belasting aan de grens (sorrimesta di confine), terwijl op binnenlands gedistilleerd een produktiebelasting met verlaagd tarief wordt toegepast?»

Er zij aan herinnerd dat het Hof bij arrest van 27 februari 1980 (zaak 169/80, *Jurispr.* 1980, blz. 385) heeft verklaard dat de Italiaanse Republiek, wat betreft uit andere Lid-Staten ingevoerde produkten, de krachtens artikel 95 EEG-Verdrag op haar rustende verplichtingen niet is nagekomen.

Blijkens dit arrest waarborgt artikel 95 de volstrekte neutraliteit van de binnenlandse belastingen ten aanzien van de mededinging tussen nationale en geïmporteerde produkten. Er is eveneens op gewezen dat de eerste alinea van artikel 95 ruim moet worden uitgelegd, opdat alle fiscale regelingen die inbreuk kunnen maken op de gelijkheid van behandeling van nationale en geïmporteerde produkten eronder vallen; de uitdrukking «gelijksoortige produkten» moet soepel worden uitgelegd.

Ten aanzien van voor menselijke consumptie geschikte alcohol werd in voornoemd arrest reeds uitgemaakt dat de gedistilleerde dranken uit graan en rum als door distillatie verkregen produkten, voldoende eigenschappen gemeen hebben met gedistilleerde dranken uit wijn en draf om de consument althans in bepaalde omstandigheden een keuze te bieden.

Het Hof verklaart voor recht dat een belastingregeling volgens welke whisky en andere gedistilleerde dranken verschillend worden belast, onverenigbaar is met artikel 95 EEG-Verdrag.

Zaak 40/80 — Commissie/Verenigd Koninkrijk — *Niet-nakoming verdragsverplichting — Bescherming van de gezondheid van dieren* — 15 juli 1982

De Commissie heeft het Hof verzocht vast te stellen dat het Verenigd Koninkrijk, door de invoer van een aantal produkten te verbieden en een zeer strikt stelsel van invoervergunningen in te stellen de krachtens artikel 30 EEG-Verdrag op hem rustende verdragsverplichtingen niet is nagekomen.

Per 1 september 1981 kondigde de Engelse regering een absoluut verbod af op de invoer van vers, bevroren en gekoeld vlees van pluimvee, eieren en eierprodukten, behalve voor produkten afkomstig uit landen die geheel vrij van pseudo-vogelpest (ziekte van Newcastle) zijn, waar het gebruik van vaccin verboden is en waar bij het uitbreken van de ziekte het verplicht slachten wordt toegepast.

Van de EEG Lid-Staten voldeden alleen Denemarken en Ierland aan die voorwaarden.

Volgens de Britse regering maakte dit verbod deel uit van een pakket maatregelen die tot doel hadden het uitbreken van pseudo-vogelpest onder de pluimveestapel doeltreffender te bestrijden.

Zij had besloten het verplicht slachten wederom in te voeren en inenting te verbieden. Door het wegvallen van de bescherming die vaccinatie biedt, zou de Britse pluimvee-

stapel uiterst vatbaar worden voor infecties die worden overgebracht door importen uit landen waar de virus niet is uitgeroeid of vaccinatie vrijelijk is toegestaan. Vaccinatie kan de aanwezigheid van het virus in het pluimvee immers verborgen houden.

De Commissie erkent dat de Lid-Staten zich ter doel moeten stellen dierenziekten zoveel mogelijk uit te bannen, doch voegt eraan toe dat maatregelen om het van dierenziekten te beperken binnen de door het Verdrag gestelde grenzen dienen te blijven.

De Commissie is van mening dat de Britse wetgeving en handelswijze in vier opzichten in strijd is met het EEG-Verdrag:

a) het stelsel van invoervergunningen beperkt de invoer meer dan voor de bescherming van de gezondheid van dieren noodzakelijk is;

b) het invoerverbod beperkt de invoer meer dan voor de bescherming van de gezondheid van dieren noodzakelijk is;

c) wat Engeland, Schotland en Wales betreft, vormt het invoerverbod een willekeurige discriminatie in de zin van artikel 36, tweede zin;

d) wat Groot-Brittannië betreft, vormt het invoerverbod een verkapte beperking van de handel tussen de Lid-Staten in de zin van artikel 36, tweede zin.

Wat de feiten betreft, staat tussen partijen vast dat de invoer van de onderhavige produkten in Groot-Brittannië vanuit andere Lid-Staten in de jaren vóór 1981 aanmerkelijk is gestegen. Deze stijging had met name betrekking op de invoer van hele geslachte kalkoenen, afkomstig uit Frankrijk.

Eveneens staat vast dat de Britse producenten medio 1981 ernstig verontrust waren door de aanhoudende stijging van de invoer van Franse kalkoenen en de Britse regering onder druk zetten om de invoer van pluimveeprodukten te beperken.

De Britse regering betwist niet dat het tijdstip van invoering van de maatregelen (september 1981) zodanig was gekozen dat de invoer van «kerst-kalkoenen» uit Frankrijk werd geblokkeerd.

Voorts staat vast dat Frankrijk zijn afzet van pluimvee trachtte te handhaven en in september 1981 soortgelijke beleidsmaatregelen ten aanzien van pseudo-vogelpest heeft genomen als Groot-Brittannië. De Britse autoriteiten weigerden echter Frans pluimvee toe te laten op grond dat Frankrijk de invoer van pluimvee uit derde landen waar vaccinatie nog werd toegepast, met name Spanje en enkele Oost-Europese landen, niet had beperkt.

De Commissie onderstreept dat de statistieken over de voorafgaande vijf jaar een constante daling van het aantal ziektegevallen in de gehele Gemeenschap te zien geven.

Vastgesteld moet worden dat de maatregelen van 1981 tot gevolg hadden dat de invoer van pluimvee uit alle Lid-Staten behalve Ierland en Denemarken geheel werd verhinderd. Zij moeten derhalve worden beschouwd als bij artikel 36 EEG-Verdrag verboden maatregelen van gelijke werking als kwantitatieve invoerbeperkingen, tenzij wordt vastgesteld dat zij gerechtvaardigd zijn uit hoofde van de bescherming van de gezondheid van dieren ingevolge artikel 36.

In zijn arrest van 14 december 1979 (Henn en Darby, Jurispr. 1979, blz. 3795) heeft het Hof reeds uitgemaakt dat de tweede zin van artikel 36 beoogt te voorkomen dat van de beperkingen van het handelsverkeer, die op de in

artikel 36 genoemde gronden zijn gebaseerd, een oneigenlijk gebruik wordt gemaakt en wel dusdanig dat goederen van oorsprong uit andere Lid-Staten worden gediscrimineerd of bepaalde nationale produkties zijdelings worden beschermd.

Bepaalde hierboven vastgestelde feiten geven de indruk dat het werkelijke doel van de maatregelen van 1981 was de invoer van pluimvee uit andere Lid-Staten, en met name uit Frankrijk, om handelspolitieke en economische redenen te blokkeren. De Britse regering was door de Britse pluimveehouders onder druk gezet om deze importen stop te zetten. Inderhaast werden nieuwe beleidsmaatregelen ingevoerd met als gevolg dat Franse kerst-kalkoenen voor het seizoen 1981 van de Britse markt waren uitgesloten. De Britse regering heeft de Commissie en de betrokken Lid-Staten niet tijdig op de hoogte gesteld. In het licht van deze omstandigheden moet worden geconcludeerd dat de maatregelen van 1981 geen onderdeel vormden van een weloverwogen sanitair beleid.

Deze conclusie wordt nog versterkt door de wijze waarop Groot-Brittannië, op een tijdstip waarop de Franse Republiek aan de drie door de Britse regering gestelde eisen voldeed, reageerde op twee Franse verzoeken om Frans pluimvee weer toe te laten tot de Britse markt. Door zulks te weigeren om reden dat Frankrijk zijn grenzen niet had gesloten voor de invoer van pluimvee uit derde landen waar vaccinatie nog werd toegepast, heeft Groot-Brittannië in feite nog een voorwaarde toegevoegd aan de drie die aan de Commissie werden medegedeeld.

Uit dit samenstel van feiten volgt dat de maatregelen van 1981 een verkapte beperking van de invoer van pluimveeprodukten uit andere Lid-Staten vormen, tenzij kan worden aangetoond dat de Britse regering geen andere keus had ter bescherming van de gezondheid van dieren. De Britse regering legt de nadruk op de zeer ernstige gevaren in geval van besmetting, doch erkent dat de kans op besmetting — hoewel niet zuiver denkbeeldig — gering is. Het Hof is evenwel van mening dat infectie door ingevoerd pluimvee gezien de huidige situatie in de Gemeenschap dermate aan puur toeval onderhevig is, dat een volledig invoerverbod niet gerechtvaardigd is.

Hieruit volgt dat het Verenigd Koninkrijk de ingevolge het Verdrag op hem rustende verplichtingen niet is nagekomen door maatregelen toe te passen die tot gevolg hadden dat de invoer van pluimveeprodukten, eieren (behalve broedeieren) en eierprodukten — behalve die welke een thermische behandeling hebben ondergaan — in Engeland, Wales en Schotland werd verhinderd indien deze afkomstig waren uit andere Lid-Staten dan Ierland en Denemarken.

Bijgevolg is het Verenigd Koninkrijk krachtens artikel 171 EEG-Verdrag verplicht alle maatregelen te treffen teneinde aan dit arrest te voldoen. Het Hof heeft kennis genomen van de verklaring van de Commissie dat zij voornemens is contact op te nemen met de Britse autoriteiten teneinde zorg te dragen voor een onverwijld herstel van het handelsverkeer onder waarborging van de gezondheid van dieren overeenkomstig de bepalingen van het Verdrag.

Zaak 270/81 — Felicitas Rickmers-Linie KG & Co./Finanzamt für Verkehrsteuern te Hamburg (prejudicieel) — *Indirecte belastingen op het bijeenbrengen van kapitaal — Nominaal bedrag van aandelen* — 15 juli 1982.

Het Finanzgericht Hamburg heeft twee prejudiciële vragen gesteld over de uitlegging van artikel 5, lid 2, van richtlijn nr. 69/335 van de Raad betreffende de indirecte belastingen op het bijeenbrengen van kapitaal.

De Duitse belastingdienst had verzoekster in het hoofdgeding krachtens de wet op de belastingheffing op kapitaaltransacties (Kapitalverkehrsteuergesetz) — vastgesteld ter uitvoering van voornoemde richtlijn — een kapitaalrecht opgelegd. Het geschil betreft de bepaling van de heffingsgrondslag waarop het kapitaalrecht in casu moet worden berekend.

Blijkens de verwijzingsbeschikking werd het kapitaalrecht van verzoekster in het hoofdgeding geheven op grond van het feit dat zij onder de in artikel 5, lid 2, sub 3, Kapitalverkehrsteuergesetz genoemde categorie vennootschappen valt vanwege de toetreding van een naamloze vennootschap als beherend vennote in de commanditaire vennootschap, die op haar beurt beherend vennote van verzoekster in het hoofdgeding is.

Overeenkomstig de Duitse rechtspraak werd die toetreding beschouwd als verkrijging van aandelen in een kapitaalvennootschap door de commanditaire vennoten van verzoekster in het hoofdgeding, en derhalve als een transactie die aan het kapitaalrecht is onderworpen.

De aan het Hof voorgelegde vragen luiden als volgt:

«1. Is artikel 5, lid 2, van 's Raads richtlijn van 17 juli 1969 betreffende de indirecte belastingen op het bijeenbrengen van kapitaal (69/335/EEG), in die zin te verstaan, dat ook aandelen in commanditaire vennootschappen zijn te stellen op een nominaal bedrag als in die bepaling bedoeld, en, zo ja, aan welk element van een commanditaire vennootschap kan dat nominale bedrag dan worden afgelezen?

2. Is artikel 5, lid 2, van richtlijn nr. 69/335/EEG rechtstreeks toepasselijk recht in die zin, dat de belastingplichtige in rechte mag verlangen overeenkomstig de richtlijn te worden belast?»

Het Hof verklaart voor recht:

«1. Aandelen in een vennootschap hebben een nominaal bedrag in de zin van artikel 5, lid 2, van richtlijn nr. 69/335, wanneer de juridische structuur van het type vennootschap waartoe de betrokken vennootschap behoort, vaste in geld uitgedrukte bedragen kent om de waarde van het aandeel van de vennoten in het bijeenbrengen van kapitaal van deze vennootschap te bepalen en om de betrekkingen tussen de vennoten en de vennootschap duurzaam te karakteriseren.

2. De beoordeling van de toepasselijke nationale bepalingen en van de statuten van de vennootschap, om vast te stellen of zulks het geval is, staat aan de nationale rechter, met inachtneming van de uitleggingsgegevens van het Hof.»

Zaak 245/81 — Edeka Zentrale AG/Bundesamt für Ernährung und Forstwirtschaft (prejudicieel) — *Vrijwaringsmaatregelen voor invoer van champignonconserven* — 15 juli 1982

Het Hessische Verwaltungsgerichtshof heeft het Hof een prejudiciële vraag gesteld over de geldigheid van verordening nr. 1102/78 van de Commissie van 25 mei 1978 tot

vaststelling van vrijwaringsmaatregelen voor de invoer van champignonconserven.

Edeka importeert onder meer champignonconserven uit Taiwan en Zuid-Korea. In 1979 vroeg zij bij het Bundesamt invoercertificaten aan voor twee partijen champignonconserven uit voornoemde landen. Het Bundesamt wees de aanvraag af, op grond dat de afgifte van invoercertificaten voor champignonconserven uit deze landen bij verordening nr. 1102/78 van de Commissie was geschorst.

Bij deze verordening, die is vastgesteld naar aanleiding van een tussen de EG en de Volksrepubliek China gesloten handelsovereenkomst, werden genoemde importen vanaf mei 1978 geschorst. Voor de Volksrepubliek China was evenwel een uitzondering gemaakt tot een zekere hoeveelheid.

De vraag van de nationale rechter luidt als volgt:

«Was verordeing (EEG) nr. 1102/78 van de Commissie van 25 mei 1978 tot vaststelling van vrijwaringsmaatregelen voor de invoer van champignonconserven (PB 1978, L 139, blz. 26) rechtsgeldig, of was zij in strijd met het discriminatieverbod omdat zij, zoals verzoekster meent, bepaalde importeurs nagenoeg van de invoer uit derde landen uitsloot?»

Edeka betoogt dat de verordening een ongelijke behandeling van importeurs in het leven heeft geroepen alsmede het evenredigheidsbeginsel en het beginsel van bescherming van het gerechtvaardigd vertrouwen heeft geschonden. Door de plotse wijziging van het tot dan toe gevoerde beleid kon zij geen champignonconserven uit Taiwan en Zuid-Korea inkopen, waardoor zij werd benadeeld ten opzichte van haar concurrenten die champignonconserven uit de Volksrepubliek China importeerden.

*Het beginsel van gelijke behandeling*

Blijkens de toelichtingen van de Commissie is verordening nr. 1102/78 in 1979 onveranderd van kracht gebleven, dat wil zeggen onder handhaving van de uitzonderingspositie van de Volksrepubliek China; alleen zij had in eerste instantie er mee ingestemd haar uitvoer naar de Gemeenschap tot een bepaalde jaarlijkse hoeveelheid te beperken.

Het staat vast dat de gemeenschapsinstellingen op handelspolitiek gebied over een discretionaire bevoegdheid beschikken en dat het Verdrag geen algemeen beginsel kent, waarop handelaren zich kunnen beroepen, volgens welk de Gemeenschap verplicht is om in haar buitenlandse betrekkingen de derde landen in alle opzichten gelijk te behandelen.

Artikel 40, lid 3, EEG-Verdrag is derhalve niet geschonden.

*Het evenredigheidsbeginsel*

Verzoekster in het hoofdgeding betoogt dat ook wanneer het teweeggebrachte verschil in behandeling gerechtvaardigd zou zijn, de litigieuze verordening in strijd is met het evenredigheidsbeginsel, omdat zij neerkomt op een bijna volledig verbod champignonconserven uit Taiwan en Zuid-Korea in te voeren, waarvan de gevolgen onevenredig zwaar op de schouders van de importeurs worden gelegd.

De poging van de Commissie om de uitvoerlanden in een vrijwillige beperking van hun exporten naar de Gemeenschap te doen bewilligen alvorens dwangmaatregelen vast te stellen, kan niet als gemeenschapsrechtelijk onaanvaardbaar worden geacht, omdat eruit spreekt dat de Gemeenschap zich inspanningen getroost om pas in laatste instantie

tot vaststelling van dergelijke maatregelen over te gaan.

De Commissie kan niet worden verweten dat zij de grenzen van haar beoordelingsbevoegdheid heeft overschreden door de invoer uit Taiwan en Zuid-Korea, die geen zelfbeperkingsovereenkomst wensten aan te gaan, praktisch geheel te verbieden ten gunste van de invoer uit de Volksrepubliek China.

*Bescherming van het gerechtvaardigd vertrouwen*

Volgens verzoekster in het hoofdgeding dienen de traditionele handelsbetrekkingen ingevolge dit beginsel in stand te worden gehouden.

Dit argument moet worden verworpen. De gemeenschapsinstellingen beschikken bij de keuze van de middelen ter verwezenlijking van hun beleid immers over een beoordelingsmarge, zodat de economische subjecten niet met recht hun vertrouwen kunnen stellen in de handhaving van een bestaande situatie die kan worden gewijzigd door besluiten die deze instellingen in het kader van hun discretionaire bevoegdheid hebben genomen.

Het Hof verklaart voor recht dat bij onderzoek naar de gestelde vraag niet is gebleken van feiten of omstandigheden welke aan de rechtsgeldigheid van verordening nr. 1102/78 van de Commissie van 25 mei 1978 afbreuk kunnen doen.

Zaak 228/71 — Pendy Plastic Products B.V./Pluspunkt Handelsgesellschaft (prejudicieel) — *EEG-Executieverdrag* — 15 juli 1982

Het Bundesgerichtshof heeft een prejudiciële vraag gesteld over de uitlegging van artikel 27, sub 2, van het EEG-Executieverdrag en van het bepaalde in artikel 20, derde alinea, EEG-Executieverdrag juncto artikel 15 van het Verdrag inzake de betekening en de kennisgeving in het buitenland van gerechtelijke en buitengerechtelijke stukken in burgerlijke en handelszaken.

Deze vraag is gerezen naar aanleiding van een door Pendy Plastic, gevestigd te Helmond, ingesteld cassatieberoep tegen de uitspraak van het Oberlandesgericht Düsseldorf. Bij deze uitspraak werd Pendy's verzoek om tenuitvoerlegging van een verstekvonnis van de Rechtbank Den Bosch, waarbij de firma Pluspunkt, gevestigd te Neuss, Bondsrepubliek Duitsland, was veroordeeld tot betaling van Hfl. 29 979,25, vermeerderd met wettelijke rente en met de kosten van het geding, afgewezen.

De inleidende dagvaarding werd ter betekening aan het bevoegde Nederlandse parket gezonden. De dagvaarding alsmede de oproep ter terechtzitting moesten verweerster worden betekend te Neuss, Kaarster Strasse 36.

Daar verweerster op het aangegeven adres onvindbaar was, gaf het Amtsgericht Neuss overeenkomstig artikel 6, tweede alinea, van het Haags Betekeningsverdrag een verklaring af over de onuitvoerbaarheid van de betekening. Aangezien Pluspunkt niet was verschenen, droeg de Rechtbank Den Bosch bij tussenvonnis verzoekster op, te bewijzen dat verweerster in de gelegenheid was geweest de dagvaarding zo tijdig als met het oog op haar verdediging nodig was te ontvangen of dat daartoe al het nodige was gedaan.

Verzoekster legde een uittreksel uit het handelsregister over alsmede een mededeling van het Amtsgericht Neuss,

volgens welke uit de beschikbare gegevens bleek dat het adres van verweerster Kaarster Strasse 36 was.

Gezien deze gegevens was de Rechtbank Den Bosch van oordeel dat de toezending aan het Nederlandse parket voldoende was en wees een verstekvonnis, waarvan Pendy verloor tot tenuitvoerlegging heeft gevraagd bij de Duitse autoriteiten.

De vraag van het Bundesgerichtshof luidt als volgt:

«Kan ingevolge artikel 27, sub 2, Executieverdrag de erkenning van een beslissing in een geval, waarin in de staat van herkomst tegen verweerster verstek is verleend en het stuk dat het geding inleidt, hem niet regelmatig en zo tijdig als met het oog op zijn verdediging nodig was, is betekend of meegedeeld, ook worden geweigerd, indien de rechter van de staat van herkomst op grond van artikel 20, derde alinea, Executieverdrag juncto artikel 15 van het Haagse Verdrag van 15 november 1965 inzake de betekening en de kennisgeving in het buitenland van gerechtelijke en buitengerechtelijke stukken in burgerlijke en in handelszaken, had vastgesteld dat verweerster in de gelegenheid was de dagvaarding zo tijdig te ontvangen als met het oog op zijn verdediging noodzakelijk was geweest?»

Met deze vraag wordt in wezen beoogd te vernemen of de rechter van de aangezochte staat met een beroep op artikel 27, sub 2, Executieverdrag kan weigeren de beslissing van de rechter van een andere staat te erkennen of tenuitvoer te leggen, of dat hij integendeel gebonden is aan hetgeen de rechter van de staat van herkomst heeft vastgesteld aangaande de toepassing van artikel 20, derde alinea, Executieverdrag en artikel 15 Haags Betekeningsverdrag.

Artikel 20 Executieverdrag bepaalt dat wanneer de verweerster met woonplaats op het grondgebied van een verdragsluitende staat voor een gerecht van een andere verdragsluitende staat wordt opgeroepen en niet verschijnt, de rechter verplicht is zijn uitspraak aan te houden zolang niet vaststaat dat de verweerster in de gelegenheid is gesteld het stuk dat het geding inleidt of een gelijkwaardig stuk, zo tijdig als met het oog op zijn verdediging nodig was, te ontvangen, of dat daartoe al het nodige is gedaan.

Deze bepaling wordt vervangen door het bepaalde in artikel 15 van het Haags Betekeningsverdrag, indien de toezending van het stuk dat het geding inleidt, ter uitvoering van dit verdrag strekt. Dit is in casu het geval, nu het Koninkrijk der Nederlanden en de Bondsrepubliek Duitsland partij zijn bij laatstgenoemd verdrag. Evenals artikel 20 Executieverdrag bepaalt artikel 15 Haags Betekeningsverdrag onder welke voorwaarden een stuk dat het geding inleidt, kan worden geacht te zijn betekend of medegedeeld aan een niet verschenen, in het buitenland woonachtige verweerster.

Het Executieverdrag beoogt een doeltreffende bescherming van de rechten van de verweerster te waarborgen zonder nochtans de verschillende in de Lid-Staten geldende stelsels van betekening en mededeling van gerechtelijke stukken in het buitenland te harmoniseren. Met dit doel is het toezicht op de regelmatigheid van de betekening van het stuk dat het geding inleidt, zowel aan de rechter van het land van herkomst als aan de rechter van de aangezochte staat opgedragen. De doelstelling van artikel 27 vereist derhalve dat de aangezochte rechter het onderzoek verricht dat door de tweede alinea van die bepaling wordt verlangd,

niettegenstaande de op grond van artikel 20 gegeven beslissing van de rechter van de staat van herkomst.

Het Hof verklaart voor recht:

«De rechter van de aangezochte staat kan, wanneer hij de in artikel 27, sub 2, van het Executieverdrag gestelde voorwaarden vervuld acht, de erkenning en tenuitvoerlegging van een rechterlijke beslissing weigeren, zelfs indien de rechter van de staat van herkomst ingevolge de bepalingen van artikel 20, derde alinea, Executieverdrag juncto artikel 15 van het Verdrag van 's-Gravenhage van 15 november 1965 heeft geoordeeld dat vaststond dat de niet verschenen verweerder de gelegenheid heeft gehad zo tijdig mededeling van de dagvaardiging te ontvangen als met het oog op zijn verdediging nodig was.»

Zaak 119/81 — Klöckner-Werke AG/Commissie — *Productiequota voor walsprodukten* — 7 juli 1982

Verzoekster heeft om de nietigverklaring verzocht van de mededeling van 6 april 1981, waarbij de Commissie met toepassing van algemene beschikking nr. 2794/80/EGKS tot invoering van een quotastelsel voor de produktie van staal, verzoeksters referentieproduktie en produktiequota voor walsprodukten van groep I voor het tweede kwartaal 1981 heeft vastgesteld.

Ter staving van haar beroep heeft verzoekster de volgende middelen voorgesteld:

1. *Het ontbreken van instemming van de Raad*

Verzoekster voert aan dat beschikking nr. 2794/80 niet de overeenkomstig artikel 58, lid 1, EGKS-Verdrag vereiste instemming van de Raad heeft verkregen.

De Commissie betoogt dat het Verdrag de bevoegdheid om in geval van een uitgesproken crisis de nodige maatregelen vast te stellen aan haar heeft toegekend.

Aan de instemmingseis van artikel 58 is voldaan, indien de Raad in beginsel akkoord is gegaan met de invoering van een quotastelsel, hetgeen in casu is geschied. In het onderhavige geval is in confesso dat de Raad inderdaad heeft ingestemd met de te treffen maatregelen waarvan de Commissie mededeling had gedaan.

Dit middel moet derhalve worden verworpen.

2. *Miskennen van de verplichting een «minimum aantal arbeidsplaatsen» te waarborgen*

Verzoekster is van mening dat de Commissie het quotastelsel uitgaande van de aan het Verdrag en met name aan artikel 58 ten grondslag liggende beginselen zo had moeten opzetten dat elke onderneming de zekerheid heeft dat de haar toegewezen produktiequota volstaan om een minimum bezettingsgraad en minimum aantal arbeidsplaatsen te waarborgen die evenredig zijn aan haar capaciteit.

Verzoeksters betoog miskent het eigenlijke doel van artikel 58 binnen het systeem van het Verdrag. De strekking van de met deze produktiebeperkende maatregelen beoogde sanering is de rentabiliteit van de ondernemingen op lange termijn te handhaven of te herstellen alsmede de arbeidsplaatsen zoveel mogelijk te behouden.

Artikel 58 beoogt de beperkingen waartoe de economische conjunctuur noopt zo rechtvaardig mogelijk over alle ondernemingen te verdelen, doch niet de ondernemingen een aan hun capaciteit evenredig minimum aantal arbeidsplaatsen te garanderen.

Er zij nog aan toegevoegd dat de Commissie de noodzaak om de werkgelegenheid zoveel mogelijk te handhaven niet uit oog heeft verloren bij de vaststelling van de quota-regeling, aangezien zij in het kader van artikel 4, sub 3, van beschikking nr. 2794/80 rekening heeft gehouden met de bezettingsgraad.

Dit middel moet derhalve worden verworpen.

3. *Niet-inachtneming van de invloed van ongeoorloofde subsidieverlening*

Verzoekster vestigt er de aandacht op dat in verscheidene Lid-Staten, met name in België, Frankrijk, Italië en Engeland, in strijd met het EGKS-Verdrag subsidies aan de staalindustrie zijn verleend. De Commissie heeft nooit iets ondernomen tegen deze subsidieverlening die ertoe heeft geleid dat de positie van ondernemingen die niet van dergelijke voordelen konden profiteren, in verhouding slechter is geworden.

Het kan niet worden ontkend dat de bezorgdheid die in de opgeworpen grieven tot uiting komt, gerechtvaardigd is. Vastgesteld moet worden dat de Commissie op dit gebied vrij laat in actie is gekomen. Nochtans kan niet worden gesteld dat de Commissie verplicht was om in het kader van artikel 58 rekening te houden met distorsies op de staalmarkt ten gevolge van mogelijk met het Verdrag in strijd zijnde subsidieverlening. Dit artikel moet de Gemeenschap in staat stellen het hoofd te bieden aan zware crises die het gevolg zijn van een verminderde vraag.

Men mag niet zo ver gaan te eisen dat de anti-crisismaatregelen van artikel 58 worden gebruikt om de gevolgen van onrechtmatig verleende subsidies te corrigeren, zoals verzoekster verlangt.

Dit middel moet derhalve worden verworpen.

4. *Vervanging van produktiequota door «leveringsquota» en onrechtmatige beperking van de uitvoermogelijkheden*

Verzoeksters betoog is kennelijk geënt op het begrip «levering van aan het quotastelsel onderworpen produkten» als bedoeld in de artikelen 7 en 9 van beschikking nr. 2794/80.

Door de verplichting de produktiequota na te leven en de oplegging van mogelijke sancties te koppelen aan de «levering» van produkten heeft de Commissie volgens verzoekster de grenzen van de haar bij artikel 58 toegekende bevoegdheid overschreden, aangezien deze bepaling wel de vaststelling van produktiequota, maar niet van «leveringsquota» voorziet. Door invoering van dergelijk quota heeft de Commissie de mogelijkheden van de ondernemingen om naar derde landen te exporteren onrechtmatig beperkt.

Ten aanzien van dit laatste zij erop gewezen dat het een onvermijdelijk uitvloeisel is van de toepassing van de maatregelen van artikel 58. Elke produktiebeperking heeft zijn weerslag zowel op de afzetmogelijkheden op de gemeenschappelijke markt als op de uitvoermogelijkheden.

Verzoeksters grief is derhalve in wezen gericht tegen het quotastelsel als zodanig en niet tegen de beschikking van de Commissie die enkel een toepassing van artikel 58 vormt. Dit artikel verplicht de Commissie evenwel niet om het gedeelte van de produktie dat bepaalde ondernemingen bij voorkeur op de exportmarkt willen afzetten, van het quotastelsel uit te zonderen.

Dit middel moet derhalve eveneens worden verworpen.

### 5. Weigering de reële produktiecapaciteit van de onderneming in aanmerking te nemen

Verzoekster betoogt dat de Commissie haar produktiecapaciteit heeft ondergewaardeerd bij de berekening van de in artikel 4, sub 3, van beschikking nr. 2794/80 voorziene correctie voor ondernemingen waarvan de bezettingsgraad onder de gemiddelde bezettingsgraad van dezelfde installaties van andere ondernemingen van de Gemeenschap ligt.

Ook dit middel is door het Hof verworpen.

## WETGEVING

### De akte van eerbied opgeheven: de wet van 15 januari 1983

1. Sinds jaar en dag werden voorstellen bij het parlement ingediend om de regel op te heffen dat meerderjarige kinderen die de volle leeftijd van 25 jaar niet hebben bereikt, gehouden zijn, alvorens een huwelijk aan te gaan, door een uitdrukkelijke akte van eerbied de raad in te winnen van hun vader en moeder (zie: wetsvoorstel-Bascour, *Parl. St.*, Senaat, 1969-70, nr. 172, 22 januari 1970; wetsvoorstel-Vandamme, *Parl. St.*, Kamer, B.Z. 1974, nr. 40/1, 14 mei 1974; wetsvoorstel-Cumps, *Parl. St.*, Kamer, 1974-75, nr. 379/1, 19 december 1974). Uiteindelijk is het zover: het procédé van de uitdrukkelijke akte van eerbied is opgeheven bij de wet van 15 januari 1983.

2. Deze nieuwe wet op het gebied van het familierecht is (eens te meer) een resultaat van een parlementair initiatief. Op 14 januari 1981 diende volksvertegenwoordiger Maistriau een voorstel van wet in «tot opheffing van de artikelen 151 tot 154 van het Burgerlijk Wetboek» (*Parl. St.*, Kamer, 1980-81, nr. 721/1). Hij stelde vast dat in het grote wetsontwerp-Van Elsanle op de afstamming (*Parl. St.*, Senaat, 1977-78, nr. 305/1) de afschaffing van de uitdrukkelijke akte van eerbied vooropgesteld wordt (art. 19), maar dat de goedkeuring en de inwerkingtreding van die algehele hervorming nog veel tijd in beslag zouden nemen (inderdaad, twee jaar later staat men ter zake nog niet veel verder). Aangezien het hier een door de maatschappelijke ontwikkeling voorbijgestreefde formaliteit betreft, meende hij dat ter zake een hervorming met beperkt voorwerp losgekoppeld diende te worden van het grote ontwerp en onmiddellijk goedgekeurd kon worden (*Parl. St.*, 1980-81, nr. 721/1, p. 1).

3. Reeds in 1970 merkte Bascour op dat, nu het vanzelf spreekt dat de meeste meerderjarigen van minder dan 25 jaar hun huwelijksplannen met hun ouders bespreken, het niet langer nodig of wenselijk leek dat de wetgever zich in deze betrekkingen tussen ouders en kinderen mengt, te meer daar een wettelijke inmenging in feite slechts relevant is in gevallen van twist, en juist in zulke gevallen de bestaande wettelijke regel de verhoudingen in het gezin wel niet zou verbeteren, wel integendeel (*Parl. St.*, Senaat, 1969-70, nr. 172, p. 1).

4. Door de nieuwe wet worden de artikelen 151 tot 154 B.W., die de regeling van de uitdrukkelijke akte van eerbied bevatten, opgeheven. Ten gevolge van die opheffing diende ook de tekst van de artt. 76, 155, 155bis, 158 en 173 B.W. te worden aangepast, alsook art. 264 Sw. bevattende

een van de wanbedrijven betreffende het houden van de akten van de burgerlijke stand.

5. De nieuwe wet werd zowel in de Kamer als in de Senaat eenparig goedgekeurd (*Parl. Hand.*, Kamer, 9 juli 1981; *Parl. Hand.*, Senaat, 16 december 1982).

6. De wet werd gepubliceerd in het Staatsblad van 25 januari 1983 en is dus in werking getreden op 4 februari 1983.

7. Het is niet zeker dat met de W. 15 januari 1983 de akte van eerbied definitief tot de rechtsgeschiedenis gaat behoren. Tijdens de discussie in de senaatscommissie werd immers de suggestie gedaan om bij de verlaging van de burgerlijke meerderjarigheid tot 18 jaar (Wetsontwerp-Vanderpoorten, *Parl. St.*, Senaat, 1974-75, nr. 673-1) de akte van eerbied in een of andere vorm opnieuw in te voegen! (*Parl. St.*, Senaat, 1982-83, nr. 366/2, p. 3).

8. Betekent de wetswijziging nu dat sinds 4 februari 1983 personen die de volle leeftijd van 21 jaar bereikt hebben, in het huwelijk kunnen treden zonder hun ouders te raadplegen? Geenszins. Art. 371 B.W. bepaalt dat een kind, van welke leeftijd ook, aan zijn ouders eerbied en ontzag verschuldigd is. De verplichting opgelegd door de thans afgeschafte artt. 151 e.v. B.W. om de raad in te winnen van de ouders alvorens in het huwelijk te treden, werd steeds gezien als een concretisering, voor de minder dan 25-jarigen, van de algemene plicht van art. 371 B.W. (De Page, I, nr. 774, 4°, p. 904-905). In tegenstelling tot de klassieke doctrine en rechtspraak, die in art. 371 B.W. slechts een morele regel zag (De Page, *l.c.*, p. 904; Hof Brussel, 16 juni 1971, *R.W.*, 1972-73, 862), menen wij dat er een juridische inhoud aan toegekend moet worden. Op basis van dit artikel dienen meerderjarigen de raad van hun ouders in te winnen alvorens in het huwelijk te treden; alleen bestaat er sinds de afschaffing van de uitdrukkelijke akte van eerbied ook voor de minder dan 25-jarigen geen uitdrukkelijke sanctie meer wanneer die plicht niet wordt nagekomen.

9. Van de andere kant bestaat zowel vóór als na de W. 15 januari 1983 voor de vader en/of de moeder van de aanstaande bruid(egom) de mogelijkheid om verzet te doen tegen het voorgenomen huwelijk (art. 173 B.W. als gewijzigd door de W. 15 januari 1983). Daar het verzet thans het enige rechtsmiddel is voor de ouders om de voltrekking van een gepland huwelijk van een meerderjarig kind tegen te houden, zullen zij wellicht meer dan in het verleden (m.b.t. min 25-jarigen) geneigd zijn op het verzet een beroep te doen, zelfs louter als vertragsmaneuver. Het past dan ook even bij dit instituut stil te staan.

10. Volgens de klassieke stelling mogen de ouders — en bij gebreke van ouders de andere ascendenten — de techniek van het verzet tegen een voorgenomen huwelijk aanwenden om de voltrekking ervan te vertragen, ook al kennen ze geen huwelijksbeletsel (De Page, I, nr. 637bis): misbruik van recht zou hier per definitie uitgesloten zijn.

Voor deze opvatting wordt gesteund enerzijds op art. 176 B.W., volgens hetwelk de ascendenten ervan vrijgesteld zijn in het deurwaardersexploot het motief van hun verzet te vermelden, en anderzijds op art. 179 *in fine* B.W., volgens hetwelk zij, ook al wordt het verzet van de ascendenten door de rechtbank afgewezen, niet tot schadevergoeding kunnen worden veroordeeld.

Deze opvatting wordt door een unanieme rechtspraak voorgestaan, en werd recent nog bevestigd door het Hof

van« Cassatie (Cass., 14 oktober 1977, *R.W.*, 1978-79, 1107, *Arr. Cass.*, 1978, 210, *Pas.*, 1978, I, 197, *Rev. Trim. Dr. Fam.*, 1978, 241; cf. Rb. Dendermonde, 1 april 1976, *R.W.*, 1975-76, 2507; Vred. Menen, 12 december 1979, *R.W.*, 1979-80, 2727).

11. Er bestaat sinds lang een ruime consensus over in de rechtsleer dat deze «*privileges exorbitants*» van de ascendenten dienen te worden opgeheven (De Page, I, nr. 637*bis*; Dekkers, I, nr. 214; Rigaux, I, nr. 1281; Masson, «*L'opposition des ascendants au mariage de leurs descendants*», *J.T.*, 1978, 203; Pauwels, «*Ouderlijk gezag en rechtsmisbruik*», noot onder Vred. Menen, 12 december 1979, *l.c.*; Baeteman en Gerlo, «*Overzicht van rechtspraak (1975-1980)*», *T.P.R.*, 1981, 797, nr. 54).

12. De opvatting dat de ascendenten door het betekenen van verzet nooit rechtsmisbruik kunnen plegen, is nochtans ook *de lege lata* voor kritiek vatbaar.

De techniek van het verzet van de ascendenten tegen een voorgenomen huwelijk, zoals zij in de *Code civil* werd ontworpen, werd door Portalis als volgt verantwoord:

«Les pères et les aïeuls sont toujours magistrats dans leurs familles, lors même que vis-à-vis de leurs enfants il paraissent ne se montrer que comme parties dans les tribunaux. Leur tendresse présumée écarte d'eux tout soupçon de mauvaise foi, et elle fait excuser leur erreur. Après la majorité accomplie de leurs enfants, l'autorité des pères finit; mais leur amour, leur sollicitude ne finit pas.

Souvent on n'a aucune raison décisive pour empêcher un mauvais mariage. Mais un père ne peut point renoncer à l'espoir de ramener son enfant par des conseils salutaires: il se rend opposant, parce qu'il sait que le temps est une grande ressource contre les déterminations qui peuvent tenir à la promptitude de l'esprit, à la vivacité du caractère ou à la fougue des passions. ...

La conscience, le coeur d'un bon père est un asile qu'il ne faut pas indiscrètement forcer.» (*Exposé de motifs*, nr. 36, in Locré, II, p. 388).

De bevoegdheid van de ascendenten om zich te verzetten tegen een voorgenomen huwelijk werd aldus gezien als een van de privaatrechtelijke *discretionnaire* bevoegdheden, waarvoor kenmerkend is «dat het misbruik ervan door de rechtbanken niet zal worden gecensureerd. De titularis kan ze daarom binnen hun formele grenzen, voor elk doel aanwenden, zelfs met het uitsluitend oogmerk om een ander, op grond van zuiver persoonlijke overwegingen of uit haatgevoelens, te benadelen» (Van Gerven, *Algemeen deel*, nr. 66, p. 171).

13. Het discretionaire karakter van een bevoegdheid is evenwel afhankelijk van tijd en plaats. Gezien o.m. de ontwikkelingen welke zich op andere vlakken van het familie-recht in het algemeen en van de ouderlijke bevoegdheden in het bijzonder hebben voorgedaan, kan m.i. de traditionele opvatting m.b.t. het recht van verzet niet meer geacht worden tot het actuele rechtsgevoelen te behoren. Zoals ook m.b.t. het huwelijk van minderjarige kinderen het toestemmingsrecht van de ouders oorspronkelijk discretionair werd geacht maar nadien, onder invloed van een zich wijzigende rechtsovertuiging, evolueerde naar de categorie van de doelgebonden bevoegdheden, eerst via de rechtsleer en de rechtspraak, nadien door een wetgevend ingrijpen (zie Van Gerven, *o.c.*, p. 172-173), zo ook dient thans m.i. m.b.t. het recht van verzet van de ascendenten, vastgesteld te wor-

den dat het een van die oorspronkelijk discretionaire bevoegdheden is die «bezig (zijn) hun discretionair karakter te verliezen» (cf. Van Gerven, *o.c.*, p. 173).

14. Ten overvloede kan hier worden aan toegevoegd dat uit de traditionele opvatting een innerlijke contradictie in ons rechtssysteem resulteert, waar zij poneert dat het ouderlijke toestemmingsrecht tot het huwelijk van de *minderjarige* kinderen (thans) een doelgebonden bevoegdheid is, terwijl het recht van verzet tegen het huwelijk van *meerderjarige kinderen nog discretionair zou zijn* (cf. Pauwels, noot onder Vred. Menen, 12 december 1979, *l.c.*).

15. De stelling dat ook in het positieve recht het verzetsrecht niet langer discretionair is, is niet onverenigbaar met de tekst van de wet. Art. 176 B.W. stelt alleen dat de ascendenten de redenen van hun verzet niet dienen te vermelden in het deurwaardersexploot, maar geenszins dat zij verzet kunnen doen zonder geldige redenen (cf. Pauwels, noot bij Rb. Dendermonde, 1 april 1976, *l.c.*). Dat art. 179 B.W. de schadevergoeding bij afwijzing van het verzet uitsluit t.a.v. de ascendenten, is evenmin een bezwaar. Het is immers niet omdat de type-sanctie voor rechtsmisbruik, de schadeloosstelling, *in concreto* uitdrukkelijk uitgesloten wordt, dat het bestaan zelf van het rechtsmisbruik uitgesloten zou zijn! Van de andere kant kent ons recht nog andere sancties voor rechtsmisbruik en voor de gekwalificeerde vorm ervan waarmee we hier te maken hebben, de afwending van (een doelgebonden) bevoegdheid, m.n. de niet-tegenwerpelijke van de met afwending van bevoegdheid verrichte handeling (Van Gerven, *Bewindsbevoegdheid*, Brussel, 1962, nr. 105, p. 146-147). De opheffing van het verzet door de rechtbank bij afwezigheid van huwelijksbeletsel dient dan juist als een toepassing van een dergelijke sanctionering gezien te worden (cf. Bax en Willekens, «*Kroniek personen- en familierecht (1979-1980)*», *R.W.*, 1981-82, 92, nr. 23).

Met het cassatiearrest van 14 oktober 1977 (*l.c.*) kan dan ook niet worden ingestemd in zoverre het oordeelt dat uit de artt. 176 en 179 B.W. voortvloeit dat de ascendenten rechtmatig optreden zelfs wanneer er geen wettelijk beletsel tegen het huwelijk bestaat.

16. Het voorgaande houdt geen louter academische discussie in. Immers, uitgaande van de stelling dat de ascendenten bij het betekenen van een ongegrond gebleken verzet wel degelijk rechtsmisbruik kunnen plegen, zal hun daad uitzonderlijk wél aanleiding kunnen geven tot schade-loosstelling. Art. 179 B.W. dient immers in zoverre het de ascendenten vrijstelt van een veroordeling tot schadevergoeding, als uitzonderingsbepaling op art. 1382 B.W., restrictief geïnterpreteerd te worden.

17. Reeds De Page vond dat de ouders toch tot schadevergoeding veroordeeld konden worden indien ze, onder het voormalige recht, verzet deden nadat hun voorziening tegen de akte van eerbied ongegrond was verklaard (De Page, I, nr. 635, p. 773, noot 3; Rb. Dendermonde, 1 april 1976, *aangeh.*; *contra*: Baeteman en Gerlo, *art. cit.*, 797, nr. 54). Evenzeer is schadevergoeding mogelijk indien de ouder(s), zonder wettige reden, van hun recht van verzet gebruik maken, ondanks het feit dat de jeugdrechtbank de minderjarige de toestemming tot huwelijk heeft verleend op basis van art. 160*bis* B.W., de weigering van de ouders als misbruik beschouwend.

Ook zal een vordering op basis van art. 1382 B.W. moge-

lijk zijn wanneer men niet een vergoeding van de schade veroorzaakt door de eigenlijke machtsafwendings door de ouders op het oog heeft, maar een vergoeding van de schade voortvloeiend uit het geheel van de omringende omstandigheden, inzonderheid wanneer de verwachting welke een voordien betuigde instemming met het huwelijk had doen ontstaan, zonder reden werd tenietgedaan, zodanig dat in het vooruitzicht van het huwelijk reeds gemaakte kosten nutteloos werden (Bax en Willekens, *l.c.*; cf. Van Gerven, *o.c.*, (1962), p. 147, noot 2). De vergelijking die gemaakt werd met de rechtspraak inzake de verloving gaat evenwel niet helemaal op, aangezien het verbreken van een huwelijksbelofte op zichzelf nooit een fout kan zijn in de zin van art. 1382 B.W., terwijl m.i. het ongegrond verzet tegen het huwelijk wel degelijk een fout is in de zin van art. 1382 B.W., maar de schadeloosstelling gewoon uitgesloten wordt door art. 179 B.W.; in beide gevallen zal er evenwel aanleiding kunnen zijn tot schadeloosstelling, wanneer de *begeleidende omstandigheden* van de verbreking van de huwelijksbelofte resp. van het betekenen van het verzet tegen het huwelijk, beledigend of schadelijk zijn.

Patrick Senaeve

## KANTTEKENINGEN

### «In limine litis»

Art. 78bis K.B. 18 oktober 1978 betreffende de ondernemingsraden en de comités voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen luidt als volgt: «2. De eisende partij is ertoe gehouden, *in limine litis*, bij de griffie van de arbeidsrechtbank waarbij de zaak aanhangig is, de identiteit en het volledig adres van de betrokken partij neer te leggen» (art. 32 K.B. 5 november 1982, *B.S.*, 13 november 1982). Deze tekst werd met zoveel woorden voorgesteld door de Nationale Arbeidsraad (advies nr. 732, zitting 29 juli 1982, p. 78).

Hebben de stellers van voormelde tekst zich echter niet bezondigd aan een «schadelijke geleerdheid»? «Men proeft er niet anders uit dan een stumperige gewichtdoenerij, en een aanstellerige minachting voor het plebs en 'deszelfs' vulgair taalgebruik» (Meyers J.A., *Zin en onzin in het hedendaags taalgebruik*, Amsterdam, 1952, geciteerd door Leliard J., «Rechtstaal-Problemen», *R.W.*, 1956-57, 857). Of is dit citaat te scherp en derhalve ongepast?

Met J. Leliard kan men stellen dat het gebruik van Latijn in overheidsteksten afbreuk doet aan het beginsel van communicatie (*Het kleed van Themis*, Antwerpen, 1979, 85). Voormeld K.B. inzake sociale verkiezingen richt zich niet op de eerste plaats tot rechtspractici. Derhalve mag het geen rechtsvaktaal, voor specialisten bestemd, bevatten. Terecht heeft ook V. Van Honsté erop gewezen dat voor zelfs ontwikkelde leken Latijnse termen en uitdrukkingen overkomen als een omhaal van geleerdheid en onbegrip en wrevel veroorzaken («Taal, recht en gerecht», *R.W.*, 1978-79, 433; vgl. Fockema Andreae S.J., «Uit de oorspronkelijke inleiding», in *Fockema Andreae's Rechtsgeleerd*

*Handwoordenboek*, 1977). Daarbij komt nog dat zelfs onder specialisten de uitdrukking «*in limine litis*» aanleiding geeft tot discussie (zie bv. Vred. Veurne, 9 juni 1977, *R.W.*, 1978-79, 1301, noot J.L.).

In Frankrijk heeft de regering met klem het gebruik van Latijnse termen en uitdrukkingen bestreden. In een overheidstekst moet de uitdrukking «*in limine litis*» vervangen worden door «*dès le début de la procédure*» (Circulaire 15 september 1977 relative au vocabulaire juridique, *Journal Officiel*, 24 september 1977, 6077; zie *Rev. Trim. Dr. Civ.*, 1977, 852).

Verdiend dit Franse initiatief geen navolging? De Franse Cultuurgemeenschap in België heeft alvast een lijst opgesteld van «franglais» termen waarvan het gebruik geweerd wordt (Decreet over de verdediging van de Franse taal 12 juli 1978, *B.S.*, 9 september 1978; lijst opgenomen in *B.S.*, 5 februari 1981; zie ook De Busschere C., *Nieuwe taalwetten in verband met het notarisambt en notariële akten*, Antwerpen, 1981, 59-64, nrs. 106-114).

Ten slotte nog dit. Kon het aangeklaagde taaleuvel niet vermeden worden door ervoor te waken dat te allen tijde alle gerechtelijke procedures door de wetgevende macht en niet door de uitvoerende macht uitgewerkt worden (zie Storme, M., *Parl. Hand. Senaat*, B.Z. 1979, 1125, zitting 17 juli 1979)?

Jean Laenens

## BOEKEN

P. CRONHEIM, *Verkrijging van een beschikkingsonbevoegde in het Nieuw B.W.*, Kluwer Deventer, 1982, 53 p.

Niet ten onrechte wordt in Nederland de rechtsspreuk «Bezit geldt als titel» wel eens genoemd «een bijtbot voor studenten, een slaghout voor hoogleraren en een klimpaal voor promovendi». Ook bij ons mag dit adagium zich in een niet aflatende belangstelling verheugen (zie o.m. R. Dekkers, «Inzake roerend goed geldt bezit als titel, doch niet als wettige titel», *R.W.*, 1972-73, 1937-1940; J. Herbots, «Bezit en bewijs», *R.W.*, 1973-74, 1033-1038; Cl. Renard, «L'article 2279 en question?», *R.C.J.B.*, 1976, 274-282).

In voorliggend boek, dat uitgegeven werd in de *Post Scriptum Reeks*, schetst de auteur een helder overzicht van deze materie voor Nederland, zowel naar geldend als naar komend recht. In het huidige recht wordt de bescherming van diegene die te goeder trouw een roerend goed verwerft van een daartoe onbevoegde vervreemder, geregeld in artikel 2014 N.B.W., dat beantwoordt aan ons artikel 2279 B.W. Het nieuwe artikel 3.4.2.3a N.N.B.W. wijzigt deze regeling in belangrijke mate. Zo wordt geen onderscheid meer gemaakt tussen vrijwillig en onvrijwillig bezitsverlies, verkrijging om niet/om baat, markt/veilingkoop en andere wijzen van verkrijging. Tevens worden aan de goede trouw zwaardere eisen gesteld (zie ook artikel 3.4.2.3aa). De regeling kan als volgt worden samengevat. Diegene die te goeder trouw krachtens een geldige titel een roerende zaak verkrijgt van een beschikkingsonbevoegde, wordt eigenaar (lid 1). De gedeposeerde beschikt van zijn kant over een, als «persoonlijk» gekwalificeerd, recht om gedurende drie jaar van iedere verkrijger de overdracht van het goed te Vorderen. (lid 2). In dat geval is hij de verkrijger eventueel vergoeding verschuldigd (lid 3).

Voor de juridische aard van het recht op overdracht van de gedeposeerde eist de aandacht op van de auteur. Na een grondige vergelijking met de revindicatie ex artikel 2014 N.B.W. en een toetsing van dit recht aan de kenmerken ter zakelijke rechten, komt hij tot het besluit dat niet van een persoonlijk recht kan

worden gesproken, maar dat een nieuw zakelijk recht voorligt, gevoegd bij de strengere eisen inzake goede trouw brengt deze vaststelling de auteur ertoe de algemeen verbreide opvatting dat het N.N.B.W. de positie van de derde-verkrijger aanzienlijk verbetert, te nuanceren. Tot slot geeft de auteur een beschrijving van deze problematiek in het Amerikaanse recht (§ 2-403 U.C.C.).

Eric Dirix

## BERICHTEN

### De aansprakelijkheid van beheerders, oprichters en commissarissen van vennootschappen

Het Centrum voor Fiscale Wetenschappen en Bedrijfsbeleid, postuniversitair instituut van de economische hogeschool St.-Aloysius en de fiscale hogeschool, organiseert op 22 april 1983 te Brussel een studiedag over dit onderwerp, waaraan medewerkers: Christiaens, ondervoorzitter van de Rb. v. Eerste Aanleg te Kortrijk; J. Lievens, docent; W. Maeckelbergh, docent; J. Ronse, hoogleraar; B. Van Bruystegem, assistent K.U.L.; R. Vandelanotte, docent.

Inlichtingen bij W. Maeckelbergh, Centrum voor Fiscale Wetenschappen en Bedrijfsbeleid, de Brouckèreplein 2, bus 26, 1000 Brussel.

### Leyden-Amsterdam-Columbia Summer Program in American Law

De lezingen van het «Summer Program in American Law» — georganiseerd voor de 21e maal door de Universiteiten van Amsterdam, Leiden en New-York (Columbia University) — worden dit jaar gehouden te Amsterdam van 4 t/m 29 juli 1983.

Lesgevers zijn o.m. de professoren A. Schepard, T. Taylor, M. Rosenberg, H.J. Goldschmid, W. Gellhorn en J.C. Coffee Jr.

Inlichtingen bij W. Levie, Universiteit van Amsterdam, Juridisch Instituut, Oudezijds Achterburgwal 217-219, 1012 DL Amsterdam.

### Vrije Universiteit Brussel — International Legal Cooperation

De rechtsfaculteit van de Vrije Universiteit Brussel organiseert ook dit jaar van oktober 1983 t/m juni 1984, onder de auspiciën van het Nationaal Fonds voor wetenschappelijk onderzoek (N.F.W.O.) en met medewerking van de Stichting van Buuren, post-academisch onderwijs in het Engels over internationaal en vergelijkend recht.

De lesgevers zijn professoren van de universiteiten van Antwerpen (U.I.A.), Brussel (V.U.B.), Gent (R.U.G.) en Leuven (K.U.L.).

Aan de student, die aan de gestelde vereisten voldoet wordt de titel van «Master in International and Comparative Law» verleend.

Inschrijvingen en inlichtingen bij Vrije Universiteit Brussel — P.I.L.C., C/O professor Dr. B. De Schutter, directeur, Pleinlaan 2, 1050 Brussel.

### Activiteiten A.I.J.A. (Internationale Vereniging van Jonge Advocaten)

#### 1. Seminarie over het Zwitsers bankgeheim — Zurich: 8-10 april 1983

Het seminarie wordt gelijktijdig in het Engels en het Duits gegeven.

De nieuwe Zwitserse wetgeving, van kracht sedert 1 januari 1983, zal er worden toegelicht.

Basisprijs voor niet-leden van de A.I.J.A.: 700 Zw. fr.

Inlichtingen en inschrijvingen bij: dr. Alfred Meili, Talacher 50 te 8101 Zurich, Zwitserland.

#### 2. Inleiding tot het Engelse Handelsrecht — Londen: 23-27 mei 1983

De cursus wordt gegeven in het Engels; nadruk wordt gelegd op de praktische aspecten (er worden o.m. 3 seminars voorzien in de loop van deze studieweek).

Basisprijs voor niet-leden van de A.I.J.A.: 300f.

Informaties en inschrijvingen bij: John Maycock, 199 Strand, GB. London EC23 1 DR, tel. 01/836.79.53, telex 21.457.CBK.

#### 3. Regionale bijeenkomst te Edinburgh-Schotland: 17 en 18 juni 1983

Onderwerp: vergelijkende studie van het retentierecht bij de verkoop van roerende goederen.

De werkzaamheden geschieden in het Engels en het Frans.

Talrijke sociale activiteiten voorzien.

Prijs: 45 f.

Informaties en inschrijvingen bij: mrs. Helen Crocker, «The Law Society of Scotland», 26 Drumsheugh Gardens-GB- Edinburgh EH3 7YR.

Alle eventuele aanvullende inlichtingen omtrent deze drie activiteiten worden verstrekt door: Georges Stevens, St. Bernardstr. 98, 1060 Brussel, tel. 02/538.91.70, telex. 61.287. Lawbru b.

## TIJDSCHRIFTEN

### Tijdschrift voor bestuurswetenschappen en publiekrecht, 1982

F.H. Van der Burg, Rechtsbescherming tegen de overheid in Nederland; M. Van Damme, De aansprakelijkheid van wet- en decreetgever in het licht van artikel 11 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State; R. Vekeman, Het belang als ontvankelijkheidsgrond van het middel in de beroepen tot nietigverklaring voor de Raad van State; J.L. De Reede, De Commissie hoofdstructuur rijksdienst in Nederland (Commissie-Vonhoff); X., Kroniek onderwijs; M. Daenens, Gemeentewezen; Dumon, F., conclusie voor Cass., 21 januari 1982 (vereiste van openbaarheid van terechtzitting, volgens artikel 6 E.V.R.M., niet van toepassing in tuchtzaken); Geens, advies voor R.v.St., 8 februari 1982, nr. 21.985, inzake Vaste Commissie voor Taaltoezicht t/Regie der Luchtwezen en Belgische Staat, minister van Verkeerswezen (processueel belang van de Vaste Commissie voor Taaltoezicht bij bestrijding van een benoeming voor de Raad van State); Borret, verslag en advies voor R.v.St., 11 februari 1982, nr. 22.011, in zake V.U.B. t/ Belgische Staat, minister van Landsverdediging (exclusieve bevoegdheid van rijksuniversiteiten bij opleiding van rijks-wachtofficieren — toetsing aan gelijkheidsbeginsel en onderwijs-vrijheid).

### Journal des tribunaux, 1982

nr. 5227, 6 november

J. Libouton, Chronique de jurisprudence. Les transports routiers internationaux (1974-1980) (tweede deel).

nr. 5228, 13 november

J. Libouton, Chronique de jurisprudence. Les transports routiers internationaux (1974-1980) (slot).

nr. 5229, 20 november

B. Hanotiau, La Convention C.E.E. sur la loi applicable aux obligations contractuelles.

nr. 5230, 27 november

J. Berleur et Y. Pouillet, Le droit à la vie privée selon le projet Gol; advocaat-generaal Velu, conclusie voor Cass., 13 mei 1982 (overheidsaansprakelijkheid — gezag van gewijsde van arrest van de Raad van State dat de machtsoverschrijding vaststelt).

### Journal des tribunaux du travail, 1982

nr. 251, 15 november

Y. Willemart, Réflexion sur les frais de gestion de l'assurance des accidents du travail.

nr. 252, 30 november

E. Carlier, Le décret d'août; P. Smedts, Het septemberdecreet op losse schroeven.